

FINLANDS GEOGRAFI

I KORTHET FRAMSTÄLLD

AF

R. HULT.

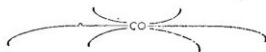
HELSINGFORS 1896,
SÖDERSTRÖM & C:o
FÖRLAGSAKTIEBOLAG.

FINLANDS GEOGRAFI

I KORTHET FRAMSTÄLLD

AF

R. HULT.

HELSINGFORS 1896,
SÖDERSTRÖM & C:o
FÖRLAGSAKTIEBOLAG.

HELSINGFORS,
Hufvudstadsbladets Nya Tryckeri, 1896.

Förord.

I alla Europas kulturstater gifver geografiundervisningen ett betydligt större rum åt studiet af fosterlandet, än hos oss. Den klagan har ofta förports att den finska medborgaren allt för litet känner sitt eget land. Det oaktadt har hvarje ny lärobok sträfvat att ytterligare knappa in på det torftiga retande om Finland, som bibringats det uppväxande släktet. Detta är utan tvifvel en oförståndig hushållning. Huru skall den blifvande medborgaren lära sig förstå sitt lands karaktär, ressurser och behof, om han endast får den allra ytligaste kännedom om landet? Och huru skall han kunna genomvärmas af en verklig tillgifvenhet för ett fosterland, som han ej känner!

En reaktion mot det ytterliga inknappandet på hemlandets studium måste komma. Det är med insigt om denna reaktions nödvändighet lärare och förläggare uppmanat mig att skrifva föreliggande framställning af Finlands geografi. Den är afsedd att fylla behofvet af en lärobok för den lärda skolan, seminarium och folkhögskolan samt att tjena till ledning för hvar och en, som på egen hand vill ernå en öfversigtlig kännedom af fosterlandet, något grundligare än den, hvilken hittills meddelats i skolorna.

Boken torde oaktadt sin vidlyftighet kunna införas redan på lyceernas första klass. I detta syfte har språket isynnerhet i de första kapitlen hållits enkelt, med korta perioder och så vidt möjligt fritt från främmande uttryck. I samma syfte hafva definitioner flerstädes införts i texten för att förklara vissa termer, hvilkas tolkande icke i hvarje fall torde kunna lemnas beroende af lärarens uppfattning. I samma syfte hafva stundom ströftåg blifvit gjorda på den allmänna geografins område, såsom beträffande årstidernas uppkomst, polhöjden och zonerna. Läsaren torde observera att klimatzonerna här äro definierade, icke de af parallellkretsar begränsade astronomiska zonerna. I samma syfte hafva dessutom stundom jämförelser med främmande länder blifvit anställda.

En stor del af texten är satt med petitstil. Denna del är afsedd endast för de mest försigkomna och intresserade eleverna samt för lärarne. Men äfven den med korpus tryckta texten må icke läsas utan till. Framställningen är afsiktligt hållen något bred för att från början vänja eleverna vid fullständig, afrundad satsbyggnad och ledigt, målande uttryckssätt. På vissa ställen närmar sig framställningens form läsebokens. Om förf. lyckats, böra sådana ställen kunna lümpa sig för innanläsning på klassen.

Den utförliga karaktäristiken af länen må icke afskräcka från bokens begagnande i skolorna. Den utgör väsentligen en repetition af bokens öfriga innehåll. En erfaren lärare kan låta eleverna förbigå det mesta af länebeskrifningarna, i det han utan dessas ledning i elevernas minne återkallar hvad de tidigare inhämtat om länet. Men för den mindre erfarne läraren och för privata studier torde de vara till väsentlig nytta. Den främsta bevekelsegrunden till deras vidlyftiga affattning har emellertid varit önskan att gifva en grundval för hemtraktsläran („Heimatkunde“), denna vigtiga förberedelse till geografins studium. I hvarje skola vore en fullständig genomläsning af allt, som gäller det egna länet, därför att tillråda.

Framställningen af naturförhållandena och etnografin hvilat till stor del på egna iakttagelser och afviker, isynnerhet uppfattningen af terrängförhållandena, temligen starkt från den hittills i läroböckerna gällande. I femte upplagan af Juutis på finska utgifna Finlands geografi för folkskolorna finnes visserligen en terrängframställning, som nära öfverensstämmer med den här gifna. Intet plagiat föreligger emellertid, ty bearbetningen af nämnda kapitel i Juutis geografi har skett efter min anvisning.

För en grundlig revision af kapitlet om det finska samhällets inrättning står jag i tacksamhetsskuld till tvenne framstående jurister.

Enligt förläggarefirmans önskan har ortografin blifvit behandlad efter Svensk Ordlista för rättskrifning af C. S.; tredje upplagan; Helsingfors 1892.

Helsingfors den 28 april 1896.

R. Hult.

Innehåll.

Landets storlek, läge och gränser	sid.	1.
Landytans beskaffenhet	”	3.
Flodlandet	”	8.
Sjölandet	”	14.
Inlandet	”	15.
Kustlandet	”	23.
Finlands klimat	”	25.
Växtvärlden	”	30.
Djurvärlden	”	36.
Befolkningen	”	39.
Religion och bildning	”	47.
Näringarne	”	52.
Jordbruket	”	52.
Boskapsskötseln	”	54.
Skogshushållningen	”	55.
Fisket	”	55.
Jagt och djurfångst	”	56.
Hemslöjden	”	56.
Bergsbruket	”	57.
Industrin	”	58.
Handeln	”	61.
Samfärdseln	”	62.
Det finska samhällets inrättning	”	68.
Finlands län	”	72.
Nylands län	”	72.
Åbo och Björneborgs län	”	78.
Tavastehus län	”	84.
Viborgs län	”	88.
Sankt Michels län	”	94.
Kuopio län	”	97.
Vasa län	”	100.
Uleåborgs län	”	105.
Finlands mynt, väg- och ytmått	”	110.
Länens areal, folkmängd och folktäthet	”	111.
Några bergs höjd öfver hafvet	”	111.
Några insjöars höjd öfver hafvet	”	112.

FINLAND.

(Suomi).

Landets storlek, läge och gränser.

Finland är 1160 kilometer långt från den sydligaste punkten till den nordligaste och 600 kilometer bredt från sin vestligaste punkt till sin östligaste. Finlands öar äro icke medräknade i dessa mått. Landets yta inrymmer 373600 qvadratkilometer. Det är dubbelt så bredt i sin södra hälft som i den norra hälften. Längst i nordvest går en lång arm till närheten af *Norra Ishafvet*, men ej ända fram till dess strand. Äfven längst i norr når landet till Ishafvets närhet, och i nordost är *Hvita hafvet* icke aflägsat. Men endast i söder och vester sträcker sig Finland verkligen fram till haf, nämligen till *Östersjön* och dess två stora vikar, den *Finska viken* och den *Bottniska viken*.

Utanför Finlands kust är *Östersjön* mycket rik på öar, holmar och skär. De bilda en *skärgård*. Fjärden *Skiftet* delar skärgården i två hälfter, *Åbo skärgård* i öster och *Ålands skärgård* i vester. Dess största ö är *Aland*. Det 40 kilometer breda sundet *Ålands haf* skiljer Åland från Sverige. Skärgårdshafvet är grundt, men Ålands haf är det djupaste hafvet vid Finland. Dess botten når 300 meter under hafsytan.

Bottniska viken är smalast på midten och kallas där *Qvarken*. Qvarken delar Bottniska viken i två afdelnin-

gar. Den södra, som är större, kallas *Bottenhafvet*. Den norra kallas *Bottenviken*.

Midt i Finska viken finnas några ensamma öar. Den största är *Hogland*. Ön är uppfylld af höga, branta berg.

Låga äro *Tytärsaari*, *Lavansaari* och *Seitskär*.

Finlands kust är 1,200 kilometer lång utom alla vikar och uddar. Landgränsen är dubbelt så lång. Landets hela omkrets är således ungefär 36000 kilometer.

På landsidorna gränsar Finland till *Ryssland*, *Norge* och *Sverige*.

Ryssland ligger öster om Finland och söder om Finska viken.

Landets hufvudstad är *Sankt Petersburg*. Denna stora stad ligger vid östra ändan af Finska viken endast 23 kilometer från gränsen. Sankt Petersburg har nära en million invånare. Där bor Finlands storfurste, som är Rysslands kejsare.

I norr gränsar Finland till *Norge*. Men Norge sträcker sig därifrån längs Atlantiska hafvets strand ännu längre mot söder än Finland.

I vester gränsar Finland till *Sverige*. Det är landet på andra sidan om Ålands haf och Bottniska viken. Norr om Bottenviken sammanhänger Finland med Sverige.

Hufvudstaden i Sverige heter *Stockholm*. Denna stad har en quart million invånare. Den är belägen vid Östersjön, 120 kilometer från Åland.

Söder om Östersjön finnes *Tyskland*. Mellan Tyskland och Sverige ligger *Danmark*. Alla dessa äro Finlands grannländer.

Vår landgräns mot Ryssland går från *Systerbäck* (*Rajajoki*) åt nordost till den stora insjön *Ladoga*. Från Ladoga sträcker gränsen sig i många bugter åt norr, nordvest och åter norr till *Pasvigelfven* (*Paatsjoki*). På denna långa sträcka går gränsen genom idel skogar och kärr. Vid Pasvigelfven vidtager gränsen mot Norge. Den går först åt norr och nordvest till *Tana elf*. Vidare följer gränsen denna elf upp till dess källor. Därifrån bugtar den sig åt vester öfver kärr och tundror till sjön *Kilpis-*

jaur. Där börjar gränsen mot Sverige. Den följer först *Muonio elf*, som rinner ut ur Kilpisjaur. *Muonio elf* för-
enar sig med *Torneå elf*. Gränsen följer denna elf till
hafvet.

(På hafvet finnas inga gränser. Hafvet tillhör alla
menniskor.)

Landytans beskaffenhet.

Finland är till största delen ett lågt land. Sverige
och Norge äro mycket högre. Högst är vårt land i norr.
Där ligga stora landsträckor mera än 300 meter öfver
hafvet. Äfven längs den norra hälften af östra gränsen
är landet ganska högt (200 meter). Den höga trakten
sträcker sig vidare mot sydvest genom det inre af lan-
det till närheten af Bottenhafvet. Dessa höga trakter äro
till största delen slätter med många små kullar och bac-
kar på.

Från det *Stora höglandet* sluttar marken lindrigt åt
många håll. Längst i norr sluttar landet mot Norra Is-
hafvet. I öster lutar det mot Hvita hafvet. I vester
sluttar det mot Bottniska viken, i söder mot Finska vi-
ken, i sydost mot Ladoga.

Ett mindre högland reser sig i landets sydvestra
del; det är *Tammela-höglandet*. Det är backigt och rikt
på åsar, kärr och små sjöar och träsk. Sluttningen där-
ifrån mot Östersjön är helt kort.

Höglandet omgifves i vester af *Österbottens lågland*,
i söder af det *Sydfinska låglandet*. Vid *Sideby udde* sam-
manhänga de med hvarandra.

Finlands jord hvilar på en grund af *granit* och *gneis*.
Berggrunden sticker på otaliga ställen upp ur jorden.
Graniten är än röd, än hvit eller grå. Den är en hård och
stark byggnadssten. Den låter äfven polera sig blank
som glas. Men den är full af sprickor och klyftor. Många

granitberg se ut som ruiner af jättars byggnader. I många granitberg finnas grottor.

Längs östra delen af Finska viken består berggrunden af *rapakivi*. Det är en röd granit, som i luften vittrar sönder till rostbrunt grus och sand. Den är nyttig till vägfyllnad.

Gnejsen är vanligen grå eller svart. Den spjälker sig lätt i skifvor och är därför olämplig som byggnadssten.

Tillsammans med gnejsen förekomma flere andra bergarter, isynnerhet *skiffer* och *kalksten*. Skiffern spjälker sig i ännu tunnare skifvor än gnejsen. Skifvorna glänsa som silfver eller guld. De kunna användas till taktäckning. *Kalkstenen* är vanligtvis hvit, men i några trakter brokig. Fin kalksten kallas *marmor*. Kalkstenen är mjukare än gnejsen, men kan ej spjälkas i skifvor. I vatten löses den långsamt upp. Därför kan källvattnet föra bort kalkstenen ur berget, så att grottor uppstå. En sådan är *Torhola grotta* i Lojo. Med kalksten bereder man murbruk och cement. På många ställen finnas äfven svarta, tunga bergarter, som äro mycket hårda. De kallas *grönstenar*, emedan de ofta blifvit grönaktiga på ytan. Af dem göras pelare och gravvårdar, emedan de antaga en vacker polityr. *Täljstenen* är en mjuk bergart, som kan täljas med knif. *Qvarnstenar* hugger man helst af *quartsit*, en mycket hård bergart, hvilken ser ut som hopgjuten sand.

Gnejsen och de bergarter, hvilka bruka åtfölja den, äro utbredda öfver många delar af Finland. Mest finnas de i fyra vida områden:

1. I södra Finland från Östersjön till Ladoga, omgifvande rapakivins område;

2. Från Ladogas norra strand genom östra delen af landet till närheten af Hvita hafvet;

3. I Österbottens lågland;

4. Tvärs igenom landet från Hvita hafvet till Torneå elf.

I norra Finland finnas ännu större massor skiffer, quartzit och grönstenar.

Utom graniten och grönstenarne förekomma alla de uppräknade bergarterna i långsträckta platta *lager*, ofta af många kilometers längd. Dessa lager luta för det mesta ned mot jorden, så att man endast ser deras ändar. Graniten utfyller mellanrummen mellan dem och grönstenarne genomtränga dem i olika riktningar.

Längst borta i nordvestra hörnet af landet, vid Kilpisjaur, ligga väldiga lager af quartzit och skiffer vågrätt ofvanpå grani-

ten. De bilda en *platå*, som är den högsta delen af Finland. Den är ett stycke af de norska *Fjällvidderna*, hvilket kommit inom vårt lands gränser. En grönstensklump sticker upp genom platån och bildar på gränsen mot Norge Finlands högsta bergstopp, *Halditsjok*, som når 1250 meter öfver hafvet.

I berglagren anträffas *malmer*, såsom *järnmalm*, *kopparmalm*, *zinkmalm*, *tennmalm* och *silfvermalm*. De flesta malmer finnas dock endast i ringa mängd. Dessutom innehålla bergarterna många *mineral* eller *stenarter*, hvilka kunna vara nyttiga. Graniten består af tre mineral: *quarts*, *fältspat* och *glimmer*. *Quartsen* liknar glas och är mycket hård. I håligheter i bergen är den stundom utbildad till *bergkristaller*. *Quartsen* användes vid porslinstillverkningen. *Fältspaten* är vanligtvis röd eller hvit och ogenomskinlig. Där den finnes i stora massor oblandad, brytes den för glasbrukens och porslinsfabrikernas behof. *Glimmern* har formen af små svarta eller hvita glänsande fjäll. Stundom finnes den i stora stycken, hvilka kunna spjälkas i blad, tunna som papper. Sådan glimmer begagnas till lyktglas och betalas högt.

Då graniten vittrar, förvandlas *quartsen* och *glimmern* till *sand*, men *fältspaten* till *lera*. Tillsammans bilda de en bördig jord.

Nere vid vattenbrynet äro bergen merendels släta och likasom *slipade* samt fårade af otaliga fina rispor eller *refflor* som spår af en fil. På högre ställen är bergytan skroflig af vittring. Men om man gräfver jorden undan från berggrunden, finner man denna äfven på de högsta ställena jämnslipad och refflad. Sålunda har berggrunden blifvit jämnad af en ofantlig *skridis*, som i långt förgången tid betäckt hela landet. Den stora *landisen* kom från de norska fjällvidderna.

Den fyllde Bottniska viken och skred fram öfver hela Finland. Den blef så hög att den täckte öfver de högsta bergen. Äf-

ven Finska viken och Östersjön fyllde landisen, hvarefter den skred fram öfver halfva Ryssland, halfva Tyskland och hela Danmark.

Då landisen slipade berggrunden, bröt den lös stora massor af sten och malade dem sönder till *grus*, *sand* och *lera*. Skridisen plöjde långa dalar i marken och hopade gruset till kullar och ryggar så att stora delar af landet blefvo ojämna som en af jättar plöjd åker.

På kartan kan man tydligt se huru *strimmigt* landet blifvit genom denna plöjning, isynnerhet landets södra hälft. Strimmigheten går landisens väg från nordvest åt sydost. Betrakta elfvarne, som rinna till Bottenviken! Betrakta sjöarne och deras vikar och uddar! Betrakta Finska vikens och Ladogas kuster!

När isen sedan efter många tusen år smälte bort och istiden tog slut, bildade smältvattnet otaliga bäckar och strömmar. Dessa sköljde ut sanden och leran ur gruset. Sanden sjönk ned på elfvarnes och insjöarnes bottnar, men leran fördes till hafvet. Den tiden stod hafvet högre än nu, så att stora sträckor af våra lågland voro hafsbotten. Sedermera har landet åter höjt sig ur vågorna.

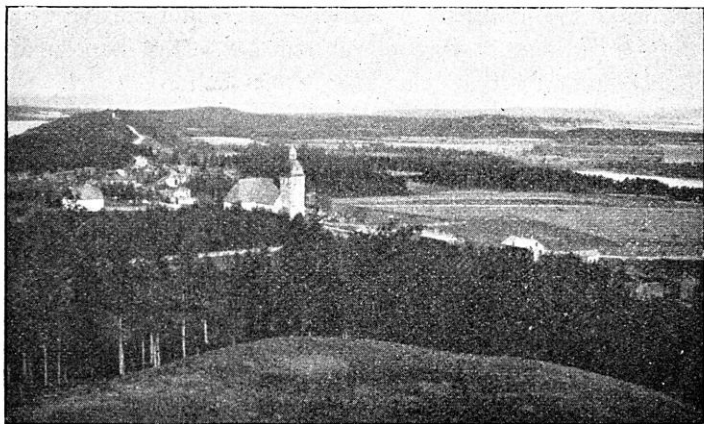
Finland fortfar att höja sig ännu i dag. *Landhöjningen* märkes bäst vid kusterna, emedan vattnet där drar sig undan och landet växer. Den är störst vid Qvarken, 1 meter inom ett århundrade. Genom landhöjningen vinnas årligen nya sträckor land. Öar växa fast vid fastlandet och vid hvarandra. Sund och vikar försvinna. Fjärdar blifva insjöar. Nya holmar och skär dyka upp ur djupen. I östra delen af Finska viken märkes numera ingen landhöjning.

De *lösa jordarter*, som betäcka vår berggrund, äro isens och smältvattnets verk. På höglanden råder *gruset*, som är fullt med stenar från istiden. På låglandet ligger *leran*, som till det mesta är gammal hafsbotten. *Sandfält* finnas både på höglandet och på låglandet.

På Åland finnes kalkhaltig lera. Den kallas *mergel* och är mycket fruktbar. Öfverallt ser man äfven massor af stora sten-

block, som landisen flyttat från bergen. De kallas *flyttblock*. Många flyttblock äro så stora som hus. Sagorna berätta att jättarne kastat dem.

I slutet af istiden bildades också våra *åsar*. Åsarne äro branta vallar af grus och sand, hvilka sträcka sig kilometer efter kilometer genom landet i de riktningar, i hvilka landisen gått fram. De draga sig öfver höjder och dalar, öfver land och genom sjöar, och några gå ut i hafvet. Deras sidor äro branta och deras kammar äro mångenstädes så smala, att endast en gångstig får rum där uppe. Sådana äro *Kangasala åsen* och *Punkaharju*.

Kangasala ås.

En annan jordart, som betäcker nära tre tiondelar af vårt land, är *torfven*. Den bildas af multnande växter i mossarne och kärren. Torkad kan den användas till bränsle. Blandad med andra jordarter blir den en god åkerjord. När växter multna i vatten, bildas torf, men när de multna på torra ställen, bildas *mylla*.

Myllan är den bördigaste jordarten. Den tillverkas af metmaskarna. Därför äro maskarna mycket nyttiga djur.

Äfven de öfriga jordarterna äro nyttiga. Leran är en bördig jordart och kan användas till tegelslagning. I gruset vid de nordligaste floderna finnas *guld*korn. Gruset är äfven bördigt, men besvärligt att bereda till åker. På sanden trifves tallskogen väl.

Dessutom betäcka *insjöar* en stor del af landet, ungefär en niondedel af dess yta. Om man på kartan drar en linje från *Sideby udde* vid Bottenhafvet åt nordost till *Iivaara* berg nära ryska gränsen, så ser man att landet sydost om denna linje är mycket rikare på insjöar än nordvest om linjen. I stället eger landet nordvest om denna linje många stora elfvar och åar. Man kan därför indela Finland i två delar, *Flodlandet* och *Sjölandet*.

Flodlandet.

Flodlandet är en *slätt*. Från Bottniska viken höjer den sig småningom åt öster till 200 meter och åt norr till 300 meter öfver hafvet. Längst i norr sluttar den mot Ishafvet.

Öfver slätten höja sig många *berg*, enstaka och i grupper. Två trakter äro mycket rika på berg. Den ena, i nordvest, är *Enontekis Lappmark*. Den andra, längst i norr, är *Enare Lappmark*. I båda trakterna äro de flesta bergen samlade till grupper eller *fjäll*. Deras toppar äro rundade som kupor och nå mera än 500 meter öfver hafvet. De förnämsta fjällen äro:

I Enontekis Lappmark:

Halditunturi med toppen *Halditsjok* (1250 m), den högsta i Finland.

Peltotunturi vid Tana elfs källor.

Ounastunturi och

Pallastunturi nära Muonio elfs krökning. Dess högsta topp når nära 900 m.

I Enare Lappmark:

Saariselkä vid ryska gränsen. Dess högsta topp når nära 700 m.

Hammastunturi.

Muotkatunturi vid Tana elfs strand. Dessa fjällgrupper och tre andra stå i en rad med breda öppningar af slätt land emellan.

Utsjokifjällen längst i norr.

I de öfriga delarne af Flodlandet stå bergen längre från hvarandra. De förnämsta äro:

Yllästunturi (öfver 700 m) nära Muonio elf.

Oratunturi, *Pyhätunturi* och *Sallatunturi* midt i landet.

Nattastunturi söder om *Saariselkä*.

Sieppitunturi, *Nuorunen* och *Iivaara* nära ryska gränsen.

Aavasaksa vid Torneå elf.

Kivalo, en lång berggrupp nordost om Bottenviken.

Längre mot söder bli bergen allt lägre och mera enstaka.

Ehuru Flodlandet icke har ett så stort öfverflöd af insjöar som Sjölandet, är det dock rikt på sådana. Isynnerhet finnas de i mängd i tre områden.

1. Enare Lappmark. *Enare träsk* är en 80 kilometer lång och 40 kilometer bred sjö full med halföar, öar, holmar och skär. Den mottager vatten från alla sidor, mest från söder och vester. I södra ändan utfaller *Ivalojoki*.

Denna flod kommer från *Peltotunturi*. Dess öfre lopp genomflyter kärrtrakter. Genom den långa forsen *Porttikoski* kastar

floden sig ned i en djup dal mellan Hammastunturi och Rautunturi. Dess nedre lopp går lugnt mellan vida ängar.

I vestra ändan af Enare träsk utfaller *Jokienjoki*. Den uppsamlar vattnet ur talrika sjöar vid foten af alla de vestra och norra fjällen.

2. Kivalotrakten är en ungefär 100 kilometer bred landsträcka från Sieppitunturi och Iivaara till Torneå elf. Den är mycket backig och mycket rik på sjöar.

Den östra delen heter *Kuusamo*. Dess vatten hafva aflopp till Hvita hafvet. Bland Kuusamos sjöar är *Kitkajärvi* den största. *Paanajärvi* är en lång, smal och djup sjö mellan höga, branta stränder, utför hvilka skummande forsar störta ned. Med sina många branta berg mellan sjöarne är Kuusamo en vild och vacker trakt.

Vesterut blir Kivalotrakten lägre och sluttar mot söder. Bland dess talrika sjöar äro *Kemi träsk* (*Kemijärvi*) och *Simojärvi* de största. Floderna bilda inom denna zon starka forsar.

3. Vetiltrakten är ett litet område vid kusten öster om Qvarken. Det är uppfyllt af backar och bergklintar, små sjöar och träsk. (Den största sjön är *Evijärvi*.)

Finlands floder äro små. Den längsta, *Kemi elf*, är 500 kilometer lång från *Kittinens* källor till hafvet. De största floderna på jorden äro mera än tolf gånger så långa.

Finlands floder äro rika på *forsar* ända ned till närheten af hafvet. Därför kunna de ej begagnas till vattenvägar lika bra som många utländska floder. Ingen ångbåt förmår gå uppför våra forsar. Endast smala roddbåtar kan man mellan stenarna hala eller staka upp mot de skummande vågorna. Men forsarnes kraft tages i människans tjänst till att drifva qvarnarnes hjul och fabrikernas turbiner.

Flodlandets elfvar och åar svälla upp om våren, då det mesta regnet faller. Då stiga de mångenstädes öfver sina bräddar och öfversvämma slättlandet vidt och bredt. Då vattnet drager sig tillbaka, qvarstanna sanden och torfdyn, som de fört med sig, och bilda bördiga strandvallar. Ängar och frodiga videsnår kanta därför floder-nas stränder på låglända ställen.

Flodlandets förnämsta elfvar äro:

a) rinnande till Ishafvet och Hvita hafvet: *Pasvigelfven* som utrinne ur vestra ändan af *Enare träsk* och mynnar i *Ishafvet*.

Tana elf, som äfven utfaller i *Ishafvet*.

Tana elf rinner från *Peltotunturi* först genom kärr-trakter och sänker sig sedan i en allt djupare dal mellan branta klippiga väggar.

Från Norge mottager den en stor biflod, *Karasjoka*. Längre främ bildar den flere svåra forsar. Genom forsen *Yliköngäs* träder floden ut ur dalklyftan. Därefter mottager den från söder *Utsjokistråten*, en rad vackra små sjöar förenade genom forsar. Efter ännu en stor fors, *Alaköngäs*, lemnar den Finlands gräns och vänder sig åt norr till *Ishafvet*.

Oulankajoki, som genomflyter *Paanajärvi* på sin väg till *Hvita hafvet*.

b) rinnande till Bottniska viken:

Torneå elf kommer från *Torneå träsk* i Sverige och förenar sig vid landets gräns med *Muonio elf* från *Kilpisjaur*. *Torneå elf* genomflyter sedan *Kivalotrakten* i flere forsar.

Den sista och vildaste är *Matkakoski*. Vid *Aavasaksa* upp-tager elfven bifloden *Tengeliönjoki*, som hemtar vattnet från flere sjöar i en bergrik trakt.

Elfvens mynning är ett delta.

Kemi elf (*Kemijoki*) har tre lika ansenliga källfloder, *Kittinen*, *Luirojoki* och *Kemihaara*.

Kittinen är den längsta af dem. Den uppkommer i kärren söder om Ivalojoiki. I sitt nedre lopp bildar den vilda forsar. *Porttikoski* brusar fram mellan brådbranta höga bergväggar. *Luirojoiki* kommer från sjöar på Saariselkä. Den kröker sig som ett stort S. Dess svåraste fors, *Alaköngäs*, finnes i nedersta loppet, kort innan den förenar sig med *Kittinen*. *Kemihaara* kommer från kärren söder om Saariselkä. Den är ännu rikare på forsar än de två andra källarmarna.

Efter allas förening flyter *Kemi elf* lugn och bred mellan ängar och odlingar till *Kemi träsk* (*Kemijärvi*). Från denna vackra sjö strömmar elfven forsande vidare. Den vänder vid norra ändan af *Kivalo* mot vester och sänker sig i en trång dal. Sedan mottager den från norr bifloden *Ounasjoiki*, som kommer från trakten mellan *Ounas-tunturi* och *Peltotunturi*. Därefter vänder den sig mot sydvest och strömmar åter forsande genom en dal till hafvet. Dess svåraste fors, *Taivalkoski*, finnes i nedre loppet. Mynningen är ett *delta*.

Simojoiki kommer från *Simojärvi*.

Ijo elf (*Iijoki*) kommer från *Iijärvi* vid foten af *Ii-vaara*. Äfven dess mynning är ett *delta*. *Ijo elf* är den enda af flodlandets elfvar, som rinner rätt åt vester. Alla de sydligare rinna åt nordvest.

Uleå elf (*Oulujoki*) är en mäktig flod, som kommer från *Uleå träsk* i Sjölandet. De förnämsta af dess forsar äro *Niskakoski* vid elfvens början, *Pyhäkoski* på elfvens midt och *Merikoski* vid själfva utloppet i *Uleåviken*.

Siikajoki.

Pyhäjoiki kommer ur *Pyhäjärvi* i Sjölandet.

Kalajoki.

Esse å (*Ähtävänjoki*) genomflyter *Lappajärvi* och den bakiga *Vetiltrakten*.

Lappo å.

Kyrö elf bildas af tvenne källfloder, *Kauhajoki* och *Seinäjoiki* och bygger vid mynningen ett *delta*, som är det största i Finland.

Flodlandets kust är fattig på vikar och öar. Utanför Uleåviken ligger den låga *Karlön* (*Hailuoto*). Vertiltrakten och Qvarken hafva *skärgård* utanför kusten. Den största ön i Qvarken är *Vallgrund*.

För det mesta är kusten låg, jämn och mycket långgrund med farliga undervattensbankar långt ute i hafvet. På de sandiga stränderna har vinden hopat *klitter*; det är drifvor af sand. De kunna bli mera än tio meter höga.

Kallavesi.

Hafsvinden flyttar klitterna årligen allt längre inåt land, och de stanna ej, innan de blifvit bevoxna. På sin vandring öfvertäcka de ängar och skogar och orsaka sålunda skada. Därför böra de planteras med gräs och träd. Mellan Karlö och Kalajoki finnas de flesta och största klitterna.

Sjölandet.

Sjölandet är mycket ojämnt, fullt af backar, kullar, grusryggar, åsar och bergklintar. Men bergen och kullarne äro betydligt lägre än i Flodlandet. De högsta nå ej mera än 150 meter öfver de omgifvande dalarne, och de flesta nå ej ens hälften så högt. I den norra delen af Sjölandet finnas de högsta bergen. Söderut blifva de allt lägre. Några kullar, som höja sig öfver hela sin omgifning, äro berömda för sin vidsträckt utsigt öfver skogar och sjöar.

Den ansenligaste af alla höjderna är *Salpausselkä*. Den är en vall af grus och sand, snarlik en ås, men mycket bredare, med platt krön. På några ställen når den en höjd af mera än 100 meter öfver omgifningen. På andra ställen breder den ut sig till milsvida moar. Blott på några få ställen är den afbruten och lemnar genomgång för vattendragen.

Salpausselkä sträcker sig genom hela södra delen af landet från östra gränsen till Hangöudd. Man ser den först vid södra stranden af sjön *Koitere*. Därifrån drar den sig i sydlig riktning mot Ladoga, vänder i en båge mot sydvest och vester och går norr om Finska viken till berget *Tiirismaa* (220 m), den högsta toppen i sydligaste Finland. Därifrån vänder den rätt åt sydvest och går ut i *Hangö udd*, som är Finlands sydligaste udde.

Mellan Koitere och Tohmajärvi är vallen ganska mycket afbruten och likaså mellan *Tiirismaa* och Hyvinge. Ännu dyker den upp ur hafvet i Åbo skärgård och bildar den låga sandön *Jurmo*.

Salpausselkä har blifvit uppbyggd af landisen, som under ett skof af istiden här haft sin rand.

Jämsides med Salpausselkä, ungefär 2 mil norr om denna vall, sträcker sig en annan dylik, hvilken kallas *Lilla Salpausselkä*. Den kan följas från *Joensuu* till halfön *Bromarf* norr om Hangöudd. Den är mera afbruten än

den stora Salpausselkä, men på många ställen är den lika hög och bred.

Inlandet, innanför Salpausselkä och Tammela-höglandet, är den insjörikaste trakt på hela jorden. Den är „de tusen sjöars land.“ Många af dess insjöar äro stora, men dess floder äro små och ganska få. *Kustlandet* utmed hafvet och Ladoga har däremot små insjöar, men många åar och några ansenliga floder.

Inlandets större sjöar fylla djupa gropar i berggrunden. Där groparnes bräddar äro lägst, strömmar vattnet genom sund eller forsar från sjö till sjö. Sålunda förena sig flere sjöar till en *insjöstråt*. Stråtarna förena sig till *insjösystem*. Från en af systemets sjöar strömmar slutligen vattnet genom Kustlandet eller genom Flodlandet som en mäktig elf till hafvet.

Fyra stora insjösystem finnas i Inlandet: *Uleå elfs system*, *Vuoksens system*, *Kymmene elfs system* och *Kumo elfs system*.

Uleå elfs system består af två stråtar, som förena sig i *Uleå träsk (Oulujärvi)*. Från nordost kommer *Hyrynsalmi stråt*. Dess största sjö är *Kiantajärvi*. Vester om denna stråt resa sig många höga kullar. En af dem är *Teiriharju*. — *Sotkamo stråt* kommer från öster. Genom forsen *Ämmäkoski* utfaller denna stråt i Uleå träsk. Söder om stråten reser sig den branta *Vuokatti*, en kort, hög bergrygg, i hvilken man finner täljsten. Från Uleå träsk går vattnet genom Uleå elf till Bottenviken. Hela sjösystemet ligger på höglandet, mera än 100 meter öfver hafvet.

Vuoksens insjösystem består af två stora stråtar, som mötas i *Haukivesi*.

1. *Pielis stråt* begynner i Ryssland nära Sotkamo stråts källor. *Lieksanjoki* öfverskrider gränsen och slingrar sig till den 100 kilometer långa sjön *Pielisjärvi*. På sjöns sydvestra strand resa sig de ansenliga *Kolihöjderna*.

I södra ändan infaller *Koitaajoki*, kommande från ryska gränsen. Den mottager ett tillflöde ur *Koitere* sjö. Från södra ändan af *Pielisjärvi* utrinner *Pielisjoki*, som är rik på forsar. Den utfaller i sjön *Pyhäselkä*. Denna sjö mottager från norr vatten från sjön *Höytiäinen*.

Höytiäinen hade fordom ett annat aflopp. Man ville småningom sänka sjöns yta genom en kanal, men 1859 bröt sjön för dämningen och vattnet störtade plötsligen ned i *Pyhäselkä*, som vidt och bredt öfversvämmande sina stränder. Höytiäinens yta sjönk då 9 meter med ens.

Tvårs öfver *Pyhäselkä* går en ås, *Tikansaari*.

Två sund förena *Pyhäselkä* med *Orivesi*. I södra ändan af *Orivesi* utfaller *Pyhäjärvi* genom *Puhois fors*, som genombryter *Lilla Salpausselkä*.

Genom *Orivirta* går vattnet från *Orivesi* till *Enovesi*, som genom fjärdar och sund står i förbindelse med *Haukivesi*.

De flesta sjöar i *Pielisstråten* äro vida fjärdar med få holmar.

2. *Kallavesi stråt* bildas genom föreningen af två mindre stråtar: *Nilsä stråt* och *Idensalmi stråt*.

Nilsä stråt begynner med små sjöar och slingrande åar på höglandet söder om *Vuokatti*. Vattnet samlar sig i sjön *Syväri*. Sydost om sjön höjer sig berget *Pisavuori*, en hög qvartsitklippa med djupa grottor, i hvilka stora bergkristaller blifvit funna. Från *Syväri* rinner vattnet genom flere sjöar och forsar till *Kallavesi*.

Idensalmistråten begynner med många små sjöar och slingrande åar på höglandet söder om *Uleå träsk*. Flere höga kullar resa sig öfver moarna och dalarna i denna trakt.

Vattnet samlar sig i *Porovesi*. Därifrån går det till *Onkivesi*, vid hvars östra strand den höga *Pöllömäki* står. Genom *Vinto* fors och ett par små sjöar fortsättes stråten till *Kallavesi*.

Kallavesi består af två örika fjärdar, förenade genom *Toivala sund*. På halfön mellan fjärdarna reser sig den höga kullen *Puijo*, från hvars topp man har en af de mest storartade utsigter i Finland. Vester om *Kallavesi* finnas flere ansenliga höjder. Den högsta tyckes *Honkamäki* vara.

Från *Kallavesi* rinner vattnet åt två håll, så att stråmens grenar omsluta den stora, sjörika ön *Soisalo*. Den östra grenen leder genom sjön *Suvasvesi* och flere andra sjöar till *Enovesi*.

Den upptager från norr *Juojärvisträten* genom *Palokki fors*.

Den vestra grenen går genom *Leppävirta sund*, sjön *Unnukka* och *Varkaus fors* till *Haukivesi*.

Från vester mottager *Haukivesi* dessutom en mindre stråt, *Joroisstråten*.

Haukivesis vatten går genom *Kyrössalmi sund* till den med klippiga öar och holmar uppfyllda sjön *Pihlajavesi*. Dess fortsättning åt öster, *Puruvesi*, är en mera öppen fjärd. Tvärs öfver *Puruvesi* stryker åsen *Punkaharju*, berömd för sin skönhet.

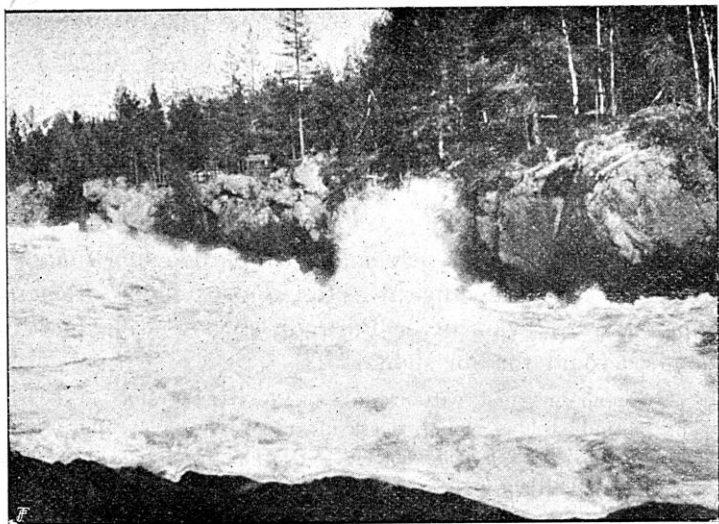
Genom en smal vattenrännå är *Puruvesi* förenad med *Ori-vesi*. Sålunda bildas mellan dessa sjöar och *Haukivesi* den stora, backiga och sjörika *Kerimäkiön*.

Från *Pihlajavesi* går vattnet genom ett virrvarr af sund och små fjärdar mellan stora, af vattnet sönderflåkade öar till *Puumala sund*, som leder till *Saimen*.

Saimen är näst *Ladoga* Finlands största insjö. Den är 80 kilometer lång från norr åt söder och 60 kilometer bred från öster åt vester. Dess norra hälft är alldeles uppfylld med öar och holmar, hvilka själfva äro sönderdelade af vikar och uppfyllda med insjöar och träsk. Den södra delen bildar tvenne vida fjärdar, åtskilda af halfön *Kylänniemi*, som utgör en del af *Lilla Salpausselkä*.

Den södra fjärden har i öster och vester stora öar, såsom *Aitsaari* och *Taipalsaari*.

Ur östra hörnet af Saimen utflyter elfven *Vuoksen*. I forsande lopp störtar floden utför Saimens klipptröskel, går sedan lugn och bred genom Salpausselkäs grusvall, men ilar därefter utför en trång bergklyfta af en kilometers längd och 19 meters höjd. Det är *Imatra*, Finlands väldigaste fors. Dess bredd är blott 40 meter, men i denna smala ränna rusar vattnet fram rytande, dånande och skummande som ett rasande vidunder.

Imatra.

Efter 20 kilometers stridt lopp med flere forsar blir floden lugn och vidgar sig till fjärdar och sjöar. På *Karelska näset*, som är landet mellan Ladoga och Finska viken, delar floden sig i två grenar. Den norra slingrar sig från sjö till sjö till dess den kommer fram till Ladoga vid *Kexholm (Käkisalmi)*. Den södra grenen går rätt österut genom sjön *Suvanto* till Ladoga nära ryska gränsen. Denna gren är nu den vattenrikare.

Men den är helt ny. År 1818 öppnade Suvanto sig väg genom en sandås till Ladoga och 1857 gräfdes en kanal från Vuoksen till Suvanto. Det är genom denna kanal floden nu rinner. Då vattnet sålunda fick rikligare aflopp, sjönk dess yta så, att vida sträckor af Vuoksens botten blefvo fruktbart land.

Ladoga är Finlands största insjö. Den är 200 kilometer lång och 120 kilometer bred, och dess ytas storlek är 18000 kvadratkilometer. Dess djup är större än Finska vikens. Djupast är den norra delen af sjön (mer än 250 meter). *Ladoga* är en enda stor fjärd. Blott utmed norra kusten finnes skärgård, och ur den djupaste delen af sjön höjer sig ensam den bergiga ögruppen *Valamo*.

Ladoga mottager i vestra ändan *Kokkolanjoki* från *Simpelejärvi* mellan Stora och Lilla Salpausselkä. I norra ändan af sjön utfaller *Jänisjoki* som genomflyter *Jänisjärvi*. Dessutom upptager *Ladoga* i öster och söder väldiga vattenmassor från Ryssland.

I östligaste Finland, norr om *Ladoga*, strömmar *Suooja*, genom *Suojärvi* och andra sjöar till Ryssland, där dess vatten utfaller i den stora sjön *Onega* (*Äänisjärvi*). Därifrån rinner vattnet genom floden *Svir* (*Syväri*) till *Ladoga*.

Genom den breda, lugna floden *Neva* utfaller *Ladogas* vatten i Finska viken. På *Nevas* delta är staden Sankt Petersburg byggd.

Kymmene elfs insjösystems största sjö är *Päijänne*. Den är 120 kilometer lång och 30 kilometer bred, men genom öar och halföar delad i flere fjärdar. Den sänder långa vikar in i landet åt öster och vester. Genom sjöns södra del går den smala åsen *Pulkkilanharju*.

Päijänne mottager stråtar från alla sidor. Det mesta vattnet kommer från norr genom tre förenade stråtar, *Rautalampistråten*, *Viitasaaristråten* och *Saarijärvi*stråten.

Alla tre stråtarne tillhöra det *Stora höglandet*.

Detta sträcker sig mot söder ända till Joroissträtens källor. Det är här genomdraget af låga, platta grusryggar. Dalrännorna mellan dem fyllas af de långa, smala sjöarne och kärren. Några större kullar resa sig enstaka öfver ryggarne och synas vida om-

kring. Sådana äro *Vesämäki*, *Kilpimäki* och *Ohimäki*, alla vid Rautalampistråten.

Rautalampi stråt begynner nära *Pyhäjokis* källsjö.

Dess första stora sjöar, *Pielavesi*, *Nilakka*, *Iisvesi* och *Konnevesi* ligga uppe på höglandet omkring 100 meter öfver hafvet.

Från *Konnevesi* strömmar vattnet genom några mindre sjöar ned till den lilla sjön *Saravesi*.

Vitasaaristråten befinner sig hel och hållen uppe på höglandet. Dess största sjö, *Keitele*, är 110 kilometer lång.

*Saarijärvi*stråten rinner likaledes hela vägen mellan höglandets moar. Vid södra ändan af *Keitele* utfalla båda stråtarne genom forsar i en gemensam ränna af smala sjöar, från hvilka vattnet genom *Kuusankoski* störtar ned i *Saravesi*.

Från *Saravesi* leder *Kuhankoski* till *Leppävesi*, som genom *Haapakoski* utfaller i norra ändan af *Päijänne*.

Från öster mottager *Päijänne* *Sysmästråten*.

Dess största sjö är *Suontienjärvi*. Nära sjöns norra strand står den höga *Kempinmäki*.

Midt emot denna stråt utfalla bäckar från de högt belägna små sjöarne *Lummene* och *Vesijako*. Från *Lummenes* vestra ända rinner en annan bäck till *Vesijako* och från *Vesijakos* södra ända ytterligare en bäck till *Kumo* elfs insjösystem. *Lummene* och *Vesijako* höra sålunda till två sjösystem på en gång.

Norr om dessa sjöar mottager *Päijänne* den lilla *Jämsästråten*, som genomflyter en delvis bördig dal. På dess vestra sida ligga höga moar och höja sig de betydande bergen *Kulhanlinna* och *Soravuori*.

I södra ändan af *Päijänne* afbördar *Vesijärvi* sitt vatten genom en öppning i *Lilla Salpausselkä*. På *Vesijärvis* södra strand sticker *Tiirismaa* upp ur *Stora Salpausselkä*.

Päijänne är omgifven af talrika höga bergkullar.

På östra sidan om sjön stå bland andra *Vaattervuori* och *Kammiovuori*, på vestra stranden *Ronninmäki* och *Rappuvuori*. Äfven *Päijännes* öar äro bergiga. På en af dem står *Rasinnmäki*.

Ur Päijännes sydöstra del utrinner *Kymmene elf* (*Kymijoki*) genom forsen *Kalkkinen*. Den genomflyter flere små sjöar. En af dem, *Pyhäjärvi*, mottager från norr en stor stråt:

Mäntyharjustråten. Denna begynner på höglandets sydligaste del. Dess största sjöar äro *Kyyvesi*, *Puula* och *Vuohijärvi*.

Puula har fordom haft hela sitt aflopp till *Sysmästråten*. Men sedan man gräft en kanal från dess södra ända till *Mäntyharjustråten*, rinner det mesta vattnet den nya vägen. Endast en ringa del af vattnet går ännu den gamla vägen till *Suontienjärvi*.

Mellan Lilla och Stora *Salpausselkä* mottager *Kymmene elf* ännu en stråt, *Valkealastråten*. Den kommer från den slingrande, örika sjön *Kivijärvi* nära *Saimen*. Kort efter föreningen med denna stråt störtar elfven utför den dånande *Kuusankoski* och flyter sedan ganska lugn genom en öppning i *Salpausselkä*. Djupt nedgräfd strömmar den vidare genom Kustlandets bördiga lerjord. Ännu bildar den forsar, bland andra *Anjala fall*, och grenar sig slutligen omkring *Pyttis* ö. Ytterligare grenad når elfven hafvet genom fem mynningar, alla besvärade af forsar. Den östligaste bildar *Högfors* (*Korkeakoski*), den mellersta *Langenkoski* och den vestligaste *Abborfors*. Ehuru så starkt grenad har *Kymmene elf* intet delta.

Kumo elfs insjösystem är insänkt mellan det stora höglandet och *Tammelahöglandet*. Det stora höglandets rand sträcker sig här från *Päijännes* sydvestra strand till närheten af *Sideby*. Nedanför denna rand ligger den lilla sjön *Pyhäjärvi*, där det mesta vattnet strömmar tillsammans. Från norr rusar dånande *Tammerkoski* ur *Näsijärvi*. Till *Näsijärvi* kommer vattnet genom *Murole* ström från *Ruovesi*. I *Ruovesi* mötas två stråtar, *Ätsüristråten* och *Keurustråten*,

Ätsäristråten begynner med den långa smala sjön *Ätsärijärvi* och slutar med *Tarjannevesi*, som från norr mottager den lilla *Pihlajavesistråten*.

Keuruistråten börjar nära berget *Kulhalinna*. Dess största sjö är *Keurusselkä*.

Vid dess södra ända höjer sig *Mänttävuri*. Genom *Mäntänkoski* och *Vilppulankoski* samt några små sjöar når vattnet *Ruovesi*.

Från söder mottager *Pyhäjärvi* genom en rad af sjöar *Rautunselkäs* vatten. *Rautunselkä* upptager från öster *Vänästråten* genom *Vanajavesi*. Utmed denna stråt stryker *Hattelmala ås*.

Från norr erhåller *Rautunselkä* genom *Valkiakoski* vatten från *Mallasvesi*. Denna sjö får tre tillflöden. Från öster inkommer *Hauhostråten*, hvars källor äro *Lummene* och *Vesijako*. Från nordost mottager *Mallasvesi* *Pälkänevesis* vatten och från nordvest *Längelmävesi* stråt med den 50 kilometer långa korsformiga sjön *Längelmävesi*, som fyller en bördig dal i höglandet. Den berömda *Kangasalaåsen* bildar smala näs mellan *Pälkänevesi* och *Mallasvesi*, mellan *Längelmävesi* och *Roine* samt mellan *Näsijärvi* och *Pyhäjärvi*.

Fordom föll *Längelmävesis* vatten genom en fors i *Roine*. För tre hundra år sedan bröt sjön sig en ny väg till *Pälkänevesi* och den gamla forsen blef utan vatten. I början af vårt århundrade ville man göra en sluss mellan *Längelmävesi* och *Roine*. Men vattnet krossade dammen och fördjupade rännan till ett sund, så att *Längelmävesis* yta sänkte sig till jämnhöjd med *Roines*. Då intorkade äfven afloppet till *Pälkänevesi*.

Från *Pyhäjärvi* utrinner *Kumo elf*. Först forsar vattnet genom *Nokia ström*. Så utvidgar elfven sig till sjöar. Den upptager från norr *Ikalis stråt*, hvars största sjö är *Kyrösjärvi*. Dess vatten genombyter *Tavastmon* (*Hämeen kangas*) i det branta fallet *Kyröskoski*.

Tavastmon är en grusvall af samma slag som *Salpausselkä*. Vid dess vestra ända, *Kankaanpää*, framby-

ter den rikligt flödande *Kungskällan*. Därifrån norrut sträcker sig den ansenliga åsen *Pohjankangas* till närheten af *Kauhajoki*.

Kumo elf rinner vidare åt sydvest.

Innan den upphör att vara sjöartad, bildar den vid Tyrvis kyrka forsen *Vammaskoski*.

Längre fram mottager den från söder bifloden *Loimijoki*, hvilken kommer från *Tammelasjöarne* och genomflyter en bördig dal i *Tammelahöglandet*.

Vid *Loimijokis* inflöde vänder *Kumo elf* åt nordvest. Först slingrar den sig i stora bugter mellan låga ängar och kärr, men genom kustlandet bildar den en mängd forsar, där den djupt nedgräfd i lerlagren brusar fram genom bördiga fält. I nedersta loppet går elfven åter lugn mellan sankt ängar och bygger slutligen ett delta i sin mynningsvik. Söder om elfvens nedre lopp finnes *sandsten*.

Kustlandet består af fruktbara lerslätter och dalgångar, mellan hvilka otaliga låga gruskullar, kala klippor och små bergplatåer höja sig. Talrika åsar genomdraga landskapet, och här och där utbreda sig sandmoar. Vid kusten bli slätterna fjärdar och dalarne sund, åsarne landtungor och de öfriga höjderna halföar, öar, holmar och skär. Sålunda åtföljes kusten af vidsträckt skärgård från *Sideby* ända till *Björkö* vid *Karelska näset*. Mest vidsträckta äro *Ålands* och *Åbo skärgårdar*. Bland öarne i *Ålands skärgård* är *Åland* den största, 50 kilometer lång och 32 kilometer bred. Ön är mycket bergig med branta granitklippor och fruktbara dalar. Hafvet delar sönder den i flere halföar, som blott hafva smalt samband med hvarandra. Vester om *Åland* ligger *Eckerön*.

Sydost om *Åland* ligga *Lumparland*, *Föglö* och *Kökars* ögrupper. Öster om *Åland* ligga *Vårdö*- och *Brändö*-grupperna åtskilda af fjärden *Delet*.

I Åbo skärgård äro följande ögrupper de förnämsta:

Gustafs (Kivimaa), och

Rimito (Rymättylä) vid kusten.

Pargas vid kusten.

Houtskär, Korpo och *Nagu* mellan Skiftet och *Gullkronafjärden*.

Hiitis mellan *Gullkronafjärden* och *Hangöfjärden*. *Jungfrusund* skiljer Hiitisgruppen från *Kimito*.

Den stora ön *Kimito*, fyller nästan helt och hållet *Saloviken*.

Mellan *Hangöudd* och *Porkkala udde* ligger *Ekenäs skärgård*, berömd för sin skönhet och sina smala sund. Ett sådant är *Barösund*. Den största ön är här *Degerö*. Längre österut är skärgården smalare.

Dess största öar äro *Vessölandet* och *Emsalö*. Nära dem ligger den sköna *Pellingegruppen*. Norr om *Hogland* finnes *Aspö* skärgårdsgrupp.

Norr om *Björkö* skjuter *Viborgska viken* in i landet, fylld af holmar och skär. Den långa udden *Pulliniemi* skiljer viken från hafvet.

Kustlandet är rikt på små insjöar och åar. Norr om *Kumo elf* flyter den månggreniga *Påmarksån (Honkajoki)*, hvilken genombryter *Pohjankangas* och får tillflöde från *Kungskällan*. Söder om *Kumo elf* utfaller *Eura å*, hvars vatten kommer från *Pyhäjärvi*.

I *Östersjön* utfalla bland andra *Aura å* vid ön *Runsala (Ruissalo)*, och *Pemarån (Somerjoki)* från *Tammelahölandet*.

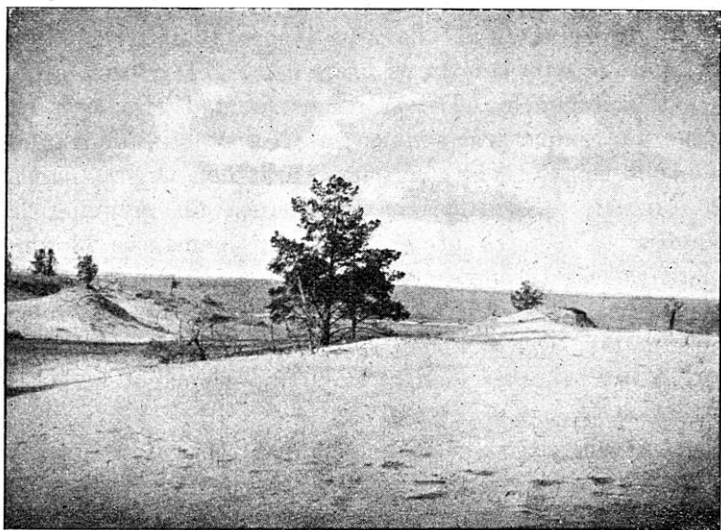
Bland åar, som utfalla i Finska viken, märkas:

Svartån (Karjanjoki), som kommer från *Tammelahölandet*. Den genomflyter den vackra *Lojosjön (Lohjanjärvi)* mellan *Stora* och *Lilla Salpausselkä*. Sedan bildar den starka forsar vid *Svartå* och *Billnäs*, och utfaller i *Pojoviken*.

Vanda å, som genombryter stora Salpausselkä vid *Hyvinge*.

Borgå å, som kommer från moarne vid Tiirismaa.

Karelska näset är trakten mellan Finska viken och Ladoga. Det består af sandfält och grusmoar, som höja sig i afsatser från kusterna till det inre af näset. De lägsta afsatserna äro tydliga gamla *strandbranter*. Hafskusten öster om *Björkö sund* är en jämn, långgrund sandstrand, kantad af ända till 20 meter höga *klitter*.

Klitter på Karelska näset.

Finlands klimat.

Finland har ett kallt klimat. Sommarn hos oss är ej varmare än vintern i Egypten och vintern hos oss är kallare än i något annat land i Europa utom nordöstra Ryssland.

Finlands vinter är lång och snörik. Floder, insjöar och hafsvikar äro då täckta med is. Snön faller mest i

början af vintern. Slutet af vintern är klar. Våren är kort och klar. Då smälta isen och snön, löfven spricka ut och flyttfåglarna komma hem. I slutet af våren kommer ofta en kall och blåsigtid. Sommarn är kort och regnrik med varma dagar, men ofta kalla nätter. Det är blomningens, slåtterns och skördens tid. Hösten är lång, mulen, stormig och mycket regnig. Då fällas löfven och flyttfåglarna draga sin kos. Mot slutet af hösten vexla snö och tö flere gånger, innan vintern vinner vältet. Sällan skadas växtligheten af för lång torka.

Om sommarn äro dagarne längre än nätterna. Den 21 juni är den längsta af årets dagar. Då stiger solen högst på himmeln. Det är *sommarsolstånd*. Då är solen uppe 18 timmar vid sydkusten. Norrut blir sommardagen allt längre. Vid Pielisjärvi varar den längsta dagen 20 timmar, i Kuusamo och vid Torneå elfs mynning 22 timmar. Vid foten af Aavasaksa är denna dag 23 timmar. Endast 1 timme gömmer solen sig bakom den norra synranden. Men går man upp på berget, ser man solen hela natten. Och om man reser blott 14 kilometer längre mot norr, behöfver man ej stiga upp på något berg för att få se solen hela natten.

Äfven vid Ounasjokis mynning och vid Kemiträsk räcker den längsta dagen ett helt dygn.

Dessa orter, där den längsta dagen varar ett helt dygn, ligga under den *norra polkretsen*. Denna linje går på kartan tvärs igenom landet från öster åt vester. Norr om polkretsen blir den längsta dagen ännu längre. I landets nordligaste del varar den 65 dygn.

Under sommarns lopp bli dagarne allt kortare, och detta fortfar under hösten. Den 23 september äro dag och natt lika långa öfver hela landet, 12 timmar. Det är *höstdagjämning*. Sedan blir natten längre än dagen ända till den 21 december. Då stiger solen lägst mid-

dagstiden. Det är *vintersolstånd*. Vinternattens längd är lika som sommardagens större i norra Finland än i södra. Vid sydkusten gå 18 $\frac{1}{2}$ timmar, vid Bottenvikens norra ända 22 timmar mellan solens nedgång och dess uppgång den längsta natten af året. Vid polkretsen är den längsta natten ett dygn och i nordligaste Finland 60 dygn.

Men den finska vinternattens längd minskas genom den långa *skymningen* om qvällen och *gryningen* om morgonen. I de varmare länderna äro skymning och gryning helt korta; de räcka där blott några minuter.

Dessutom upplyses den långa natten norr om polkretsen af månen och stjärnorna, som i den klara vinterluften hafva en stark glans. *Norrskenet* flamlar nästan hvarje stjärnklar natt och är praktfullast norr om polkretsen.

Polstjärnan står högre på himmeln i norra Finland än i södra. Vid sydkusten står den ungefär 60 grader öfver synranden, vid Utsjoki 70 grader. Därför säger man att Ekenäs har 60 graders *polhöjd* och Utsjoki 70 graders. Polkretsens polhöjd är 66 $\frac{1}{2}$ grader.

Från den 21 december aftager nattens längd och dagens tilltager. Den 21 mars äro åter dag och natt lika långa öfver hela Finland. Då hafva vi *vårdagjämning*. Därefter tilltager dagen ytterligare och nattens längd minskas allt mera till sommarsolståndet.

Vintern är kallast och längst i trakterna mellan polkretsen och Ivalo elf. Där fryser qvicksilfret i termometern ofta under januari och februari månader, och januari månads medelvärme är lägre än 15 grader under fryspunkten. Vintern varar där från midten af oktober till början maj. I den nordligaste delen af landet är vintern något mildare, emedan Ishafvet är så nära. Ty vid Norges kuster är Ishafvet öppet hela vintern. De vindar, som då komma därifrån, äro därför blida och medföra moln. Men längre från kusten är vintern lugn och klar och därför kall.

Den kortaste, blidaste och mulnaste vintern hafva östersjö-kusten och dess skärgård. Den varar från slutet af december till början af mars. Där fryser qvicksilfret nästan aldrig, och januari månads medelvärme är blott 5⁰ under holl. Stundom inträffar där töväder midt i vintern, så att snötäcket nästan helt och hållet smälter bort. Endast fjärdar, vikar och sund beläggas under vanliga

vintrar med is. Ute i hafvet svalla vågorna fria. Stormar föra ofta hafvets blida och fuktiga luft in öfver land.

Inlandets vinter liknar Lapplands, men är två månader kortare och ej fullt så kall. Dock fryser qvicksilfret stundom till och med på Tammelahögländet. I östra Finland är vintern längre, kallare och klarare än i västra Finland.

Våren är kortast i norra och östra Finland. Den varar där blott 6 till 9 veckor. Den är ganska lugn och klar, men väderleken är då mycket ombytlig. Snön smälter hastigt, isarna bräckas, alar, aspar och vide blomma, träd och buskar få löfskrud och ur marken spirar grönskan. Insekterna vakna till lif och flyttfåglarna skynda i stora skaror mot norden. Förvånande fort är hela naturen förvandlad.

Snabbt förgår våren äfven i landets södra delar, utom vid kusterna. På hafvet drifver isen länge efter islossningen och håller luften kall, och hafsvattnet själf uppvärmes långsamt. Kalla hafsvindar blåsa därför länge in öfver kusttrakterna och fördröja både snösmältningen och löfsprickningen. Vid sydkusten räcker våren från slutet af mars till midten af juni. Vid Kallavesi är det ofta tidigare grönt än vid Finska viken.

Sommarn är kortast och svalast längst i norr. Den varar där blott 1½ månad, från slutet af juni till midten af augusti. Juli månads medelvärme är blott 12—13 grader. Luften är orolig, regn faller nästan hvarje dag och stundom inträffar snöfall till och med i juli. Ett par grader varmare, men knappast längre är sommarn vid Kemi träsk. Den är där äfven lugnare och klarare. Stundom kan middagsvärmen i juli bli besvärlig. Men nätterna äro kyliga, ehuru solen är uppe dygnet om.

Varmast och längst är sommarn vid sydvestra kusten. Den räcker där från början af juni till midten af september, 14—16 veckor. Den är klar och ganska lugn, men ofta falla häftiga regnskurar, stundom åtföljda af åskväder. Hagelfall inträffa hvarje sommar. Mot hösten tilltaga regnet och stormarne.

Hösten är kortast i norra och östra Finland; den varar där 10 veckor. Den börjar med nattfroster. Björkarna gulna hastigt, insektlifvet dör ut, flyttfåglarna skynda bort. Snart följa de första snöfallen, och ej långt därefter blir snötäcket varaktigt; vintern är inne.

Mycket långsammare går förvandlingen i kusttrakterna. Hösten räcker där 11—14 veckor. Den är den stormigaste och regni-

gaste årstiden. Men frosterna inträffa sent, emedan det länge varma hafvet håller luften blid och mulen.

Hamnarne tillfrysa i sydvestra Finland i slutet af december eller i början af januari, öster om Kymmene elf i början eller medlet af december, vid Bottenhafvet ungefär samma tid och vid Bottenviken vanligen i november. *De blifva isfria* i sydvestra Finland och vid Bottenhafvet i början af april, öster om Kymmene elf i slutet af april, men vid Bottenviken ofta först i början af maj. I Qvarken hopar sig om våren drifis, som länge hindrar sjöfarten. Däremot äro Hangö och Åländska skärgårdens södra hamnar vanligen öppna hela vintern.

Till stor skada för landet äro *nattfroster*na. De kunna inträffa midt i sommarn, men komma vanligen i juni och augusti. Kärrtrakter äro mest hemsökta af denna olycka, kusten och djupa insjöars stränder äro mest skonade. Genom ordentlig torrläggning af jorden medels dikning och dränering kan jordbrukaren säkrast skydda sina fält mot frosten.

Af värmegraden hvarje dag af året kan man beräkna årets medelvärme. Den är i hela landet låg, under noll grader norr om Bottenviken, 5 grader öfver noll i sydvestra skärgården. I mellersta Europa är den 10 grader, i den varma zonen öfver 20 grader, i några trakter öfver 30 grader. I den kallaste trakten på jorden, nordöstra Sibirien, är årets medelvärme 17 grader under noll.

De trakter, där årets medelvärme är under fryspunkten, bilda de *kalla zonerna*. Det finnes två kalla zoner. Finland norr om Bottenviken tillhör den *norra kalla zonen*. I denna zon äro de djupare kärren *bottenfrusna* hela året; om sommarn tina de upp blott närmast ytan.

De trakter, där luftens medelvärme är mellan 0 och 20 grader, bilda de *tempererade zonerna*. Äfven de äro

två. Större delen af Finland hör till den *norra tempererade zonen*.

De trakter, där luftens medelvärme är öfver 20 grader, bilda den *varma zonen*. Denna zon är oss närmast i Egypten och Mesopotamien, men dit är från södra Finland nästan 3000 kilometer.

Växtvärlden.

I Finlands kalla klimat trivas icke många af de hundratusental växtarter, som finnas på jorden.

Vi sakna icke blott alla de arter, som tillhöra den varma zonen, såsom palmerna och bambugräsen. Äfven många af Europas skogsträd äro främmande hos oss. Vi hafva inga skogar af kastanjeträd, bok eller silfvergran. De flesta fruktträdslag kunna ej ens odlas hos oss. Våra trädgårdar kunna ej frambringa oliver, apelsiner, citroner, mandel, persikor, aprikoser, fikon, granatäpplen och valnötter. Vinrankan ger oss endast i drifhus mogna drufvor. Äfven de flesta åkerväxter passa icke för vårt klimat. Vi hafva inga åkrar med sockerrör, ris, majs eller bomull, inga backar planterade med kaffe- och tebuskar.

Men de växter, som trivas hos oss, finnas i så stor myckenhet, att de nästan helt och hållet betäcka landet från stränderna till de högsta bergstopparne. Öfverallt äro sommarvärmen och bevattningen tillräckliga för att växter skola trivas. Mer än hälften af landets yta är beklädd med *skog*. Skogens mark är betäckt med mossor och bärris. Mossan och skuggan under trädkronorna hindra skogsmarken att torka. Regnvattnet hålles länge kvar och afgår endast småningom till källorna och bäckarne. Där skogen förstöres, rinner regnvattnet genast bort från marken. Denna blir då lidande af torka. Men bäckarne och strömmarne fyllas hastigt med vatten, öfversvämman fälten och göra stor skada. Därför måste skogen aktas och vårdas.

Den mesta skogen är *blandskog* af björk, tall och gran. Men om blandskogen får växa i fred, dö björkarne bort af brist på ljus. Af blandskogen blir då *barrskog*. I ödemarkerna, där skogen fått stå mera ostörd, finnas ännu vidsträckta gamla barrskogar. *Tallskogen* trifves bäst på torra sandmoar, *granskogen* på fuktigare, steniga grusmarker.

Där skogseldar gått fram och på svedjemarker uppväxer *björkskog*. Därför finnes björkskogen mest i bebodda trakter, isynnerhet i östra Finland, där svedjebruket ännu är allmänt. Äfven *gråalen* bildar små löfskogar i bebodda nejder.

På de torraste moarne gör skogselden största skada. Ty där har skogen svårt att växa upp igen. Ljung, enbuskar och lafvar intaga marken och bilda en *hed*, som är utan värde för menniskan. Många menniskoåldrar förgå, innan heden åter bär timmerskog.

Skogens enformighet upphör i *skogsbrynet*. Där trifvas flere löfträd: *asp*, *sälg*, *al*, *rönn* och *hugg* och en mängd buskar, såsom *en*, *vide*, *olvon*, *try*, *nyponbuskar*, *vinbärsbuskar*, *brakved* och *tibast*. I bergskrefvor, i bäckdälder och på små holmar och uddar får af skogen endast skogsbrynet rum. Där finner man samma rika växtlighet af träd och buskar. Man kallar sådana ställen *lundar*.

Tre tiondedelar af landet äro *sumpmarker*. De äro vattendränkta och betäckta med *mossor* och *starrgräs*. De blötaste sumpmarkerna äro *kärr*. I dem växa mest *starrgräs*, *ängsull* och vattenörter, såsom *vattenklöfver*, *kråklöfver*, *missne*, *sprängört* och *kärrviol*. Genom dikning kunna de göras till ängar.

De fastare sumpmarkerna bära ett svällande, tuffigt täcke af *hvitmossa*. I dem bildas brännbar torf. De kallas *mossar*. I mossens tufvor växa små buskar i mängd, såsom *dvärgbjörk*, *getpons*, *odonris*, *kråkbärsris* och *tränbärsris*. Dessutom frambringa mossarne massor af *hjort-*

ron. På de torraste mossarne uppväxer en tvinnande *tallskog*. Mossarne kunna genom dikning göras dugliga till åkrar.

De vidsträcktaste sumpmarkerna finnas på det Stora höglandet. Sådana äro *Egyptinkorpi* mellan Pielisjärvi och ryska gränsen och *Pelsomossen* vester om Uleå träsk.

Vid sjöarnes och elfvarnes stränder finnas vida låglända marker, hvilka årligen öfversvämmas af vårflödet. De beklädas af *gräs* och *starr* och blifva naturliga *ängar*. På dem växa *åkerbär*. Äfven *videbuskar* skjuta upp på dem. Om ej videbuskarne bortrensas, breda de snart ut sig och förvandla ängen till *videsnår*. De nordliga elfvarne kantas på långa sträckor af täta snår.

På hafvets sandstränder böljar *strandrågen*, som fäster klitternas sand. Långa hela vestkusten växer den knotiga *hafstornbussen* med sina smala, silfvergrå blad.

Till och med de nakna *klipporna* betäckas af växter, nämligen af *mossor* och *lafvar*. Klippornas grå färg beror af den *lafskorpa*, som bekläder dem liksom en tapet. Endast vid vattenbrynet, så högt vågorna gå, är klippan obevuxen och visar där stenens naturliga, brokiga färger.

Odlingarna intaga endast en helt liten del af landets yta, ungefär $\frac{1}{30}$.

De se vidsträcktare ut än de äro, emedan städerna, byarne, gårdarne och vägarne äro omgifna af dem. Vid åkrarnes och de odlade ängarnes bräddar finnas de blomsterrika *gräsbackarne*, som fylla sommarluften med dofter och locka till sig humlor, fjärilar och smultronplockande barn.

Äfven *vattnet* har i Finland sin växtlighet. *Vass*, *säf*, *flotagräs*, *nate*, *näckrosor* och många andra växter pryda sötvattnen. Vårt hafsvatten har så litet salt, att många sötvattenväxter trivas i vikarne. Men ute i skärgården växer i hafvet stora massor *tång*, som vågorna uppkasta till bruna bäddar på stränderna. Tången kan användas till gödsel på fälten.

Sådan är växtvärlden i största delen af Finland. Men emedan klimatet i södra Finland är varmare än i

norra, är äfven växtligheten rikare i söder än i norr. Man kan därför i vårt land särskilja följande *växtzoner*:

1. *Ekzonen*, omfattande Ålands, Åbo och Ekenäs skärgårdar samt kustlandet mot Östersjön. I denna zon bildar *eken* lundar och små skogar. I lundarna trifvas dessutom flere sällsynta trädslag, *ask*, *lön*n, *lind*, *oxel*, *oxelrönn*, *apel* och *alm*. På Åland finnes äfven den giftiga *idegranen*.

Slänbusken, flere arter *nyponbuskar*, *björnhallon*, *hagtorn* och *vägtorn* bilda snår i skogsbrynen. Mossarne och kärren äro helt små. Ängarna äro ej heller stora, men landet är rikt uppodladt. *Hvetet* och *hvitbetorna* trifvas på åkrarna. Nästan hvarje gård har sin *trädgård* med *äppelträd*, *päronträd*, *plommonträd*, *körbärsbuskar*, *krusbärsbuskar* och *vinbärsbuskar*, *hallon* och *jordgubbar*.

2. *Almzonen*, som går norrut till en linje från Kumo elfs mynning till Ladogas norra ända. Här finnes *ingen ekskog*, men i lundarna träffas *lön*n, *lind* och *alm* och i skogsbrynen *hassel*.

Gråalen och *klibbalen* äro de allmännaste träden i lundar och på stränder. Sumpmarkerna och ängarna äro talrika, men ej mycket stora. Hveteodlingen lönar sig ej, men utom råg, hafre, korn och potatis odlas allmänt *lin*, *hampa*, *humle* och *bohete*. Trädgårdar finnas blott vid herrgårdarne.

3. *Alzonen*, som sträcker sig till Uleå elf och Pie-lisjärvi. Af de ädlare löfträden träffas blott enstaka *lindar* i zonens södra del. Hasseln och de flesta nyponarter saknas. Men *klibbalen* kransar ännu stränderna i sällskap med *gråalen*. Mossarne, kärren och ängarne äro mycket vidsträckta. Ryktbar är *Limingo äng* vid Uleåviken.

Vid Kallavesistråten och elfvarne söder om Kalajoki finnas vida åkrar, såsom i *Storkyro* och *Ilmola* vid Kyrö elf. Men för öfrigt är odlingen ringa. Frukträden gifva ej smaklig frukt, men *vinbärsbuskarna* trifvas, och *åkerbären* alstras rikligast i denna zon. På åkrarna ser man mest *råg*, *korn*, *hafre* och *potatis*.

4. *Granzonen*, som sträcker sig norrut till Ounas-tunturi, Ivalo elf och Enare träsk. Här saknas *klibbalen*.

Barrskogar och *sumpmarker* betäcka största delen af landet. *Ängarne* och *videsnåren* äro vidsträckta vid flodernas och sjöarnas stränder. *Hedar* af *ljung* och *renlaf* intaga de vidsträckta nedbrunna skogarnes platser. Odlingen är mycket ringa. Frosten förstör grödan ungefär hvar tannat år. Råg och hafre odlas ej mera med framgång. *Kornet* är det förnämsta sädesslaget här.

Trädgårdar ser man knappast, men den röda *vinbärsbusken* är vild här och denna zon ger de härligaste *hjortron*,

Tundra i Enontekis Lappmark.

5. *Tallzonen*, som sträcker sig till en linje genom midten af Enontekis Lappmark och vidare norr om Enare träsk. Äfven de södra delarne af Tana och Utsjoki dalar höra till tallzonen. Här finnes icke mera någon gran-skog. *Tallskogen* betäcker största delen af området. Dess mark har en matta af grågul *renlaf*.

Lundarne bildas af *björk*, *asp* och *sälq*. Mossarne och kärren, ängarna och videsnåren hafva mindre utbredning än i gran-

zonen och äro mindre djupa. *Hedarne* täckas af renlaf och dvärgbjörk. Odling finnes blott på några få ställen, mest *korn*, *potatis* och *rofror*. *Vattens* växtvärld är fattig. Vassen, säfven och de hvita näckrosorna ser man ej här.

6. *Björkzonen*, som går till de nordligaste trakterna af landet. Här saknas äfven tallskogen. *Björken* bildar de enda skogarne. Äfven i dessa är marken till stor del betäckt med den bleka *renlafven* och med *dvärgbjörk*.

Sumpmarkerna och ängarne äro små. Vattnen äro klara och nästan utan växter. Vida *hedar* finnas. De äro be vuxna med renlaf, dvärgbjörk och björkbuskar.

Ingen odling bedrifves i denna zon.

Värmen aftager uppför bergen, och därmed förändras äfven växtligheten. I södra hälften af Finland äro bergen dock så låga, att ingen förändring märkes. Men från *Iivaara* norrut sticka alla höga berg sina hjässor upp ur barrskogen. Ofvanför barrskogarne och kärren omgifvas de med en gördel af björkskog. Det är *björkregionen*. Topparne nå upp i så bister luft, att icke ens björken trifves där. De äro därför blott betäckta med *lufhedar*. Det är *fjällregionen*.

I Enontekis och Enare Lappmarker nå stora sträckor af marken upp i fjällregionen. Där utbreder *luf-tundran* sitt bleka renlaftäcke som ett månsken mil efter mil öfver kullar och fält.

Små sjöar och gölar kransade af låga videbuskar blänka i tundrans dälдер. Det är den fullkomligaste ödemark. En kall vind blåser nästan alltid öfver tundran och ofta faller snö midt i sommarn. I skuggiga klyftor gömma sig snödrifvor, som aldrig smälta bort.

Ännu högre upp är det så kallt, att snön hela året blir lig-gande på bergens sluttningar. Det är *snöregionen*. Intet af Finlands berg når upp till snöregionen. Men i Sverige och Norge finnas många berg, som nå så högt.

Djurvärlden.

Finlands djurvärld är fattig. Till lycka för oss trifvas de farligaste skadedjuren ej i vårt land.

I stället för de stora kattarterna, lejonet, tigern, jaguaren, leoparden, finnes här blott *lon*. I stället för de dödbringande giftormarne, skallerormen och glasögonormen, finnes här blott *huggormen*. I stället för de fördärfliga termiterna hafva vi de flitiga *myrorna*.

Ej heller eger Finland de skaror af gräsätare och gnagare, som vimla på främmande länders ofantliga gräsfält: antiloper, bufflar, vildåsnor, murmeldjur, hamstrar, pipharar och hundratal andra arter. Likaså sakna vi skogarnes jättedjur, elefanter, noshörningar, flodhästar och giraffer. Finland har inga apor, inga vildsvin, inga hjortar och rådjur, inga pungdjur och trögdjur, inga kolibrir, papegojor och fasaner, inga strutsar, stormfåglar och pelikaner, inga sköldpaddor, krokodiler och jätteormar. I våra vatten ser man inga hvalar, inga hajar, inga bläckfiskar, inga krabbor och humrar, inga sjöborrar, sjöstjärnor och sjökorfvar, inga refbygande koraller.

De flesta djur hafva aldrig funnits hos oss. Men om några arter veta vi, att de fordom lefvat i landet. *Büfvern* har blifvit utrotad omkring 1840. *Renen* har ströfvat genom hela Finland; numera träffas den vild blott i Lappland och vid östra gränsen. *Elgen* skyddas genom fridlysning för att bli utrotad. Oförståndig fångst och jagt på olämplig tid kan göra slut på månet nyttigt villebråd.

Ännu finnas dock mångahanda djur i vårt land. Några förekomma i riklig mängd. Våra skogar och lundar genljuda af *sångfåglarnas* qvitter och *gökens* rop. Där gömma sig *tjädern*, *orren*, *ripan* och *hjärpen* för den lystne jägaren. Där kuttra *dufvorna* och där höres *hackspettens* tick-tack. *Elgen* betar qvistar i löfskogen. *Ekorren* och *flygekorrar* hoppa i trädkronorna och *haren* bland stenarne och snåren. I trädens kronor lurar den lömska *lon*. Bland trädens rötter reder *björnen* sitt ide till vintern. I sko-

gen har *räfven* sin kula och där döljer *vargen* sig under sommarn. I ödemarkens lugn gräfver *gräflingen* sin lya. Där reda *örnarne*, *falkarne* och *hökarne* sina nästen och där höja *ugglorna* sina nattliga klagorop. I skogen vimlar det af *skalbaggar*, hvilkas larfver försåtligt gnaga sina gångar under trädens bark. De flitiga *myrorna* löpa på sina vägar och släpa barr till sina stackar.

Öfver fälten höja *lärkorna* sina glada drillar. I åkrarna gömma sig *rapphönan* och den outtröttliga *kornknarren*. I ängarnes jord gräfva *sorkarne* och *näbbmössen* sina mörka gångar. *Fjärilar*, *humlor* och *bin* sväfva från blomma till blomma. *Kråkor*, *skator* och *storrar* söka gärna upp människans närhet. *Svalorna* bygga sina bon i byarne och *kajorna* skrika kring kyrktornen. På gator och gårdar hoppa de hungriga *sparfvarna*. I hus och bodar härja de skadliga *råttorna* och *mössen*, och från ladugårdarna sprida sig otaliga svärmar af *flugor*.

Vesslor, *ödlor* och *snokar* kila i stenrösen och i gamla murar. *Flädermössen* flaxa ljudlöst fram om nätterna, då *lysmasken* gungar på gräsens blad. I diken och pölar låta *grodorna* om våren höra sin entoniga sång.

På stränderna löpa snabbfotade *pipare* och *snäppor*. Öfver insjöarne sväfva de snabba *tärnorna* och på vattenytan simma många slags *änder*, *lommar* och *doppingar*. *Gäss* och *svanar* befolka ännu östra och norra Finlands vatten.

I åarne dyka *uttern* och *vattensorken* och i deras sandbrinkar gräfva *strandvalorna* sina hålor

Skärgården har sitt särskilda djurlif. Där vimla skaror af *ejder* och andra *dykänder*, *grisslor* och *alkor*. Kring skären skrika *måsar* och *tärnor* och öfver fjärdarne kretsas *hafsörnen* och *fiskljusen*. På de yttersta hafsklipporna sola sig de skygga *sälarne*.

Äfven de öde mossarne och kärren hafva sitt djurlif. Där vandra de stolta *tranorna*, där pipa *spofvarne* och ur deras vatten uppstiga tallösa svärmar af *mygg*.

Insjöarne och vattendragen äro ganska rika på fisk. Men genom fångst med alltför finmaskiga nät förstöres så mycket yngel, att fisken snart kan bli slut, om ej fiskarena taga sig till vara. Rikligast förekomma *mujkan*, *siken*, *forellerna*, *laxen*, *mörten*, *iden*, *löjan*, *braxen*, *gäddan*, *girsen* och *aborren*.

Mindre allmänna äro *gösen*, *simporna*, *laken*, *rudan*, *sarffen*, *norsen*, *harren*, *ålen* och många andra arter. I sötvatten lefva *kräftor*, *snäckor* och *musslor*. *Pärlemusslan* frambringar äkta pärlor. I några af inlandets sjöar gömmer sig den stora klumpiga *malen*.

I våra föga salta haf trifvas de flesta af sötvattens fiskar. Men dessutom eger hafvet sina särskilda arter, såsom *torsken*, *flundran* samt stora stim af *hvasstubben* och *strömmingen*.

I vattnet är ständigt krig: De större fiskarne uppsluka de mindre. De mindre äta upp de minsta. De minsta lifnära sig med växter eller med de ytterst små djur, som i milliontal vimla i vattnet. Isynnerhet finnas små *kräftartade djur* i oräkneliga massor i våra haf. I täta stim simma de ofta tätt under vattenytan, men man ser dem ej, ty de äro så små, att vattnet endast ser grumligt ut som af dam, där stimmen finnas.

Från den tiden, då hafvet gick upp öfver det nuvarande läglandet, finnas ännu små *hafskräfter* kvar i många af våra insjöar samt *sälar* i Ladoga och Saimen.

Lapplands djurvärld är något olik södra Finlands. Ett stort antal arter skyr Lapplands köld. Men skogarna lifvas dock af fågelqvitter och af *tjäderns*, *orrens* och *ripans* spel, och *björnen* rotar i myrstackarne. *Sidensvansen* och *snösparffen* bygga där sina bon. På fjällhedarne flaxar *snöripan* och bland klipporna gömmer sig *fjällugglan* för dagsljuset. Öfver mossarne kretsar den bruna *labben* och mellan deras tufvor ila de snabbfotade *lem-larne*. *Järfven*, *räfven* och *fjällräfven*, *örnar*, *hökar* och *vråkar* snoka efter byte i ödemarken. Floderna och sjöarne äro rika på *änder* och *gäss* och i vattnet sprattla *praktiga harrar*, *laxar*, *foreller* och *rödingar*. Upp på de

blåsiga tundrorna flyr *renen* för de otaliga svärmarne af blodtörstig *mygg*, som vid sommarsolståndet uppstiga ur Lapplands vida sumpmarker. Mot hösten, när myggen dör, drager *renen* sig ned i skogen. Den kan då beta sin renlaf i fred och blir fet och frodig till vintern.

Om vintern krafsar han snön undan med sina breda klöfvar och kommer så åt den närande lafven. Men på våren, då kärren bli blöta och skogen för varm, går han upp i den torrare och svalare björkregionen, och i slutet af juni flyr han åter för myggen upp på tundrorna. — Äfven *fjällemeln* är bekant för sina vandringar. Stundom samla lemlarne sig i tusental och vandra bort från sin hemtrakt. Tåget går rakt fram genom skogar och kärr, öfver hedar och ängar. De små hungriga djuren äta upp allt ätbart i sin väg och härja som Egyptens gräshoppor. Intet hinder afskräcker dem. Svärmar af ödemarkens roffäglar och rofdjur förfölja dem och frässa på den rikliga kosten. Då tåget kommer till en flod eller sjö, kasta vandrarne sig modigt i vattnet och försöka simma öfver till andra stranden. Är vattnet stridt eller bredt, kunna hela lemmeltåg sålunda förgås.

Befolkningen.

Finland är det *finska folkets* fosterland. Det finska folket består af åtta stammar. Fyra af dem tala finska: *karelarne*, *tavasterne*, *egentliga finnarne* (*vestfinnarne*) och *qvänerne* (*karjalaisset*, *hämäläiset*, *varsinaiset* *suomalaiset*, *kainulaiset*). Deras förfäder hafva flyttat in i landet från öster. Tre af stammarne tala svenska: *älänningarne*, *nylänningarne* och *österbottningarne*. Deras förfäder hafva öfver hafvet flyttat in från Sverige. En stam talar lappska: *lapparne*. Deras förfäder voro Finlands första invånare. Dessutom bor i Finland ett litet antal *ryssar*, *zigenare*, *judar* och *tyskar*.

Karelarne bebo Vuoksens och Ladogas insjöområden, kusttrakten till Kymmene elf samt Rautalampi stråts omgifningar. Deras antal är ungefär 780 000.

Tavasterne bebo Sjölandets vestra del och södra delen af Flodlandet, utom kusterna. Endast mellan Påmarksån och Eura å nå deras boningsplatser fram till hafvet. Deras antal är ungefär 830 000.

Vestfinnarne bo söder om Tammelahögländet och Eura å samt i norra delen af Åbo skärgård. Deras antal är omkring 130 000.

Qvänerne befolka Flodlandet norr om Vetiltrakten och söder om Ivalojoiki, samt Uleå elfs insjöområde. Deras antal är omkring 200 000.

Älännningarne bebo den Äländska skärgården. De äro omkring 22 000 personer.

Nylänningarne bebo kusten mellan Saloviken och Kymmene elf samt södra delen af Åbo skärgård. Deras antal är ungefär 170 000.

Österbottningarne bebo Bottniska vikens kust från Påmarksåns utlopp till Vetiltrakten nordligaste del. Deras antal är ungefär 110 000.

Lapparne bebo Enare lappmark norr om Ivalo elf samt Enontekis lappmark och Saariselkä. Deras antal är litet öfver 1000.

Något öfver 1000 *ryska* jordbrukare bo på Karelska näset och på Valamoöarne. I städerna finnas fyratusen ryssar utom militären.

Zigenare ströfva omkring i hela landet, men mest i dess östra delar. De lifnära sig med hästhandel, fiske och tillfällig förtjenst.

Några hundra *judar* och *tyskar* drifva handel i de största städerna; de flesta judarne finnas i Helsingfors, de flesta tyskarne i Viborg.

En stor del af Finlands folk, isynnerhet i städerna, har haft förfäder af både finska och svenska stammar. De tillhöra icke någon särskild stam. De äro rätt och slätt *finnar*.

Finnen är härdad och stark. Han utstår med tålamod stora försakelser. Han förtröstar på framtiden och sträfvat ihärdigt att uppnå det, som han föresätter sig. Han är trofast och rättskaffens. Han vördar lagen och älskar ordningen. På nya seder och inrättningar är han icke begifven, men inser han deras nytta, antager han dem. Grannlåt och ståt försmår han, men sång och musik idkar han med förtjusning. Han vill bo varmt, äta och dricka godt och utöfvar gärna gästfrihet. Mot främmande är han fåordig och tvär och döljer sina känslor för dem. Hans känslor äro djupa och varaktiga, men ej uppbrusande och bullersamma. Han retas ej lätt, men han bevarar länge agget och hatet. Han älskar sitt land och sitt folk, men lika mycket sin närmaste fosterbygd och dess stam.

Karelaren är lång och smärt. Hans ansikte är aflångt och kantigt, hans näsa lång och rak. Hans mandelformiga, blå ögon skuggas af mörka, buskiga ögonbryn. Hans hår är brunt och lockigt. Hans skägg är glest och kort, då det får växa. Hans hy är brunaktig.

Till sinnet är karelaren liflig och glad, vänlig och språk-sam. Han är fyndig i råd och rask i dåd, men håller ej länge ut med ett arbete. Vällefnad och omvexling sätter han värde på, och slösar hellre än sparar. Handel och resor äro hans käraste sys-selsättningar. Karelarne älska dikt och sång. Ur deras munnar har *Elias Lönnrot* samlat *Kalevala*. Det är en stor samling berättande dikter från karelarnes hednatid, om världens skapelse och Kalevafolkets strider med Pohjolafolket.

Tavasten är kortväxt och satt. Hans ansigte är bredt och kantigt, hans näsa kort, bred och böjd uppåt. Hans ögon äro smala och mycket ljusa, och ögonbrynen tunna och bleka. Han har rakt, stripigt, ljusgult hår och mycket klen skäggväxt. Hans hy är gulaktig. Hans rörelser äro långsammare och ovigare än karelarens

Till sinnet är tavasten trög och allvarsam, sluten och tystlåten. Han tänker långsamt, men är ihärdig att utföra hvad han beslutat. Om honom gäller ordspråket „Envis som en finne.“ Han är förnöjsam och tålig, redlig och trofast. På bullrande nöjen sät-

ter han föga värde. För dikt och sång har han mindre håg. Men hans tal är rikt på ordspråk.

Giftermål mellan de två stammarne har på gränsen mellan deras områden frambragt en blandad stam, *savolaksarene*, som har många goda egenskaper från hvardera hållet. Savolaksarene äro stolta och ihärdiga, vetgiriga och nöjeslystna.

Vestfinnen liknar till utseendet tavasten, men har rakare näsa, vidare ögonöppningar, tjockare ögonbryn, mörkare hår och hvitare hy. Till sinnet är han mera lik karelaren, men för dikt och sång har han mindre håg. Vestfinnarne äro mycket uppblandade med tavaster och nylänningar.

Qvänen liknar karelaren, men är kortare till växten. Han har kortare och bredare ansikte, utstående kindknotor, kort, bred näsa och nästan svart hår. Hans ögon äro bruna. Hans sinne är mindre glädtigt än karelarens. Han är ihärdig, hetsig och djärf. På nöjen och sång är han föga lysten, men han älskar det underbara och tror på trolldom och vidskepelse. Qvänerne äro mycket uppblandade med karelare och lappar.

Äfven *de från Sverige inflyttade stammarne* äro ganska olika hvarandra. Till utseendet ega de dock stor likhet. De äro högväxta och smärta. Deras ansikten äro aflånga och rundade, med lång, rak näsa, mörkblå eller bruna ögon, brunt, lockigt hår och stark skäggväxt. Deras hy är ljus med rosiga kinder. Till lynnet likna de karelarne, men äro ihärdigare, sparsammare och mera förtänksamma. De sätta värde på renlighet och prydlighet. De vilja gärna taga efter främmande seder. De älska nöjen och sjunga gärna; deras sånger äro korta och glada visor.

Österbottningen är orolig och hetsig som hans granne qvänea.

Nylänningen är lugn och eftertänksam som hans granne tavasten.

Älänningen är praktisk och artig som hans granne svensken.

Lapparne äro små till växten, med små händer och fötter. Deras ansikten äro korta och breda med utstående kindknotor, bred, platt näsa, smala svarta ögon och svart, rakt hår. Deras skäggväxt är mycket klen. Deras hy är gulbrun. Till sinnet äro de tröga och godmodiga, men retade brusa de häftigt upp. Mot främmande äro de gästvänliga. Sång och dans bry de sig ej om, men de älska underbara sagor. Ehuru de tycka om grannlåt, äro de mycket förnöjsamma. Sitt lefnadssätt och sin hembygd lemna de ytterst ogärna.

Under hednatiden bodde karelarne på Karelska näset och kring Ladoga, tavasterne bodde då kring Kumo elf och dess insjösystems södra stråtar samt därifrån till Vesijärvi och södra ändan af Päijänne. Vestfinnarne och ålänningarne innehade samma trakter som de nu bebo. Qvänerne bodde vid Bottenviken. Största delen af Finland var en ödemark, där lapparne ströfvade med sina renhjordar eller fiskade i sjöarne och forsarne. Men årligen begåfvo sig finnar i båtar långt bort i ödemarken för att beskatta lapparne och för att själfva fiska och svedja. Så blef Vuoksens insjöområde karelarnes land, Kymmene och Kumo elfvars områden tavasternes.

För 740 år sedan började svenskarne införa kristendomen i Finland och tillika eröfra landet. Först döptes de egentliga finnarne eller suomalaiset (vestfinnarne). Deras namn utsträcktes sedan så långt som det svenska väldet i vårt land, och efter dem fick hela landet namnet *Suomi*. Men deras eget område, mellan Tammela-höglandet och Östersjön, blef kalladt *Egentliga Finland*, *Varsinais Suomi*.

Nära hundra år senare företogo svenskarne ett krigståg för att underkufva och kristna tavasterne. Längs södra kusten af deras land bosatte sig talrika svenska nybyggare. Därför blef kustlandet kalladt landskapet *Nyland*. De svenska nybyggarnes afkomlingar äro ny-länningarne.

Vid samma tid började svenskar bosätta sig äfven öster om Bottniska viken. De blefvo därför kallade österbottningar och deras land fick namnet *Österbotten*.

Efter ytterligare en mansålder drogo svenskarne ut på ett nytt krigståg, denna gång för att kufva och kristna karelarne. Deras land blef kalladt *Karelen*.

När Finland senare blef deladt i två lagsagor, drogs gränsen mellan dem från Aura å åt nordvest genom hela

landet. Så delades tavasternes område i två landskap. Det vestra, omkring Kumo elf och dess norra insjöstråtar, kallades *Satakunta*. Det östra kallades *Tavastland* (*Häme*).

Småningom ökade sig befolkningen och bredde ut sig i ödemarken. Vattendragen voro deras flyttningsvägar. Så växte landskapen i vattendragens riktningar. *Satakunta* sträckte ut sig till *Keuruselkä* och *Ätsäri*; *Tavastland* till *Kivijärvi*, *Suonteinjärvi*, och *Keitele*, *Karelen* till *Pielisjärvi*.

På *Saimavattnen* möttes tavasterne och karelarne. Då uppstodo strider om herraväldet. Svenskarne hjälpte tavasterne. Karelarne bortjagades eller underkufvades. Det eröfrade landet fick namnet *Savo*, *Savolaks*, och dess blandade folkstam kallades *savolaiset* (*savolaksare*).

Öfver höglandet flyttade tavasterne och karelarne in i Flodlandet och drogo längs dess åar ned till kusten. Samtidigt utbredde sig qvänerne till *Uleå* elfs insjöområde och norrt längs elfvarne. Äfven i dessa trakter utkämpades många hårda strider. Lapparne jagades allt längre mot norden. *Lappland* blef slutligen namnet på landet norr om polkretsen.

Äfven vester om *Bottniska viken* bosatte svenskarne sig allt längre mot norr och befolkade landskapet *Vesterbotten*. När österbottningarnes och vesterbottningarnes egor möttes norr om hafvet, hade Österbotten bredt ut sig till *Kemi* elf, men *Torneå* elfs dal tillhörde *Vesterbotten*.

Då Finland 1809 slets lös från Sverige, bestämdes *Muonio* och *Torneå* elfvar, *Bottniska viken* och *Ålands* haf till gränser mot detta land. Därigenom blef *Åland* finskt och en del af *Vesterbotten* tillföll vårt land.

Finland har blifvit sammansatt af tio landskap.

<i>Åland,</i>	<i>Tavastland,</i>
<i>Egentliga Finland,</i>	<i>Savolaks,</i>
<i>Nyland,</i>	<i>Österbotten,</i>
<i>Karelen,</i>	<i>Vesterbotten,</i>
<i>Satakunta,</i>	<i>Lappland.</i>

Se efter deras gränser på kartan!

* *

Nu har Finland ungefär 2 $\frac{1}{2}$ million invånare.

Det är blott en sexhundra del ($\frac{1}{600}$) af hela jordens folk-mängd. Många riken äro mycket större än Finland. Det Britiska riket har 350 millioner invånare, det Ryska riket öfver 100 millioner. Sverige har dubbelt så mycket folk som Finland. Men många själfständiga riken hafva mindre folk än Finland. Norge har 2 millioner invånare. Danmark 2 $\frac{1}{3}$ millioner, Grekland och Serbien 2 $\frac{1}{4}$ millioner.

Finland är glest bebodt. Om alla invånarne skulle bo jämt utspridda öfver landet, skulle det ej komma flere än 7 på hvarje qvadratkilometer.

I Norge bo blott 6 personer på hvarje qvadratkilometer. Men i Europas alla andra länder bo menniskorna mycket tätare, i Sverige 11, i Ryssland 18, i Tyskland 88, i England nära 200 på hvarje qvadratkilometer.

År 1890 var folkmängden 2380140 personer. Däraf voro 37000 flere qvinnor än män. Nästan hela befolkningen var född i detta land; knappast 14000 personer hade inflyttat från främmande trakter.

Höglandet med dess karga jordmån är glesare befolkadt än låglandet med dess bördiga fält. Tätast bebodda äro kusterna från Vetiltrakten ända till Systerbäck samt Kyrö och Kumo elfdalar och tavasternes urgamla bygder.

I alla dessa trakter finnas många socknar med mera än 20 invånare på hvarje qvadratkilometer, och några hafva mera än 40. Men i Enontekis och Enare lappmarker komma på hvarje invånare 10 qvadratkilometer.

Men folkmängden ökas hastigast på höglandet. Långsammast ökas den omkring Saimen.

Finnarne äro ett folk af landsbor. Endast en tiondedel af dem ($\frac{1}{10}$) bor i *städer*.

I England bor mer än hälften af folket i städerna.

Vårt land har 37 städer. Alla äro små; den största, *Helsingfors*, har ungefär 70 000 invånare. Men städernas folkmängd ökas dubbelt så hastigt som landsbygdens.

Ehuru Finlands hamnar och sjöar nästan halfva året äro spärrade af is, ligga alla våra städer vid segelleder. De flesta ligga vid hafvet; endast 13 vid insjöarne och en enda af dem på höglandet (*Kajana*).

Dessutom finnas i Finland sex *köpingar*. En af dem ligger vid hafvet, de andra vid insjöar och en af dem på höglandet (*Nurmes*).

Finlands nordligaste stad är *Torneå*. Den ligger vid Torneå elf, där deltat börjar.

I den kalla zonen har Finland ingen stad. Endast Norge och Sibirien hafva några helt små städer i denna zon.

I den varma zonen ligga de flesta och de största städerna på högländ. Ty där äro låglanden alt för varma och fuktiga för de flesta människors trefnad.

I de flesta trakter af vårt land bo landsborna i spridda *gårdar*, ofta flere kilometer från närmaste granngård. Under gårdarne lyda *torp*. Äfven de stå ensamma, omgifna af åkrar, ängar och skog. Men en gård och ett torp kan se ut som en liten by, emedan finnarne bygga många uthus: bodar, fähus, stall, lider, ria och bastu, mångenstädes äfven väderqvarn.

Flere gårdar utgöra tillsammans ett *byalag*. Ofta bygga byalagets bönder sina gårdar nära hvarandra, så att de bilda en *by*.

Byalagen äro förenade till *kommuner*, *socknar* och *kapell*. Hvarje socken har sin kyrka. Kring kyrkan

bygga bönderna gärna sina gårdar. Där uppslå landt-handlanden sina bodar och där bosätta sig handtverkare. Så bildas *Kyrkbyarne*.

I södra Tavastland, på Karelska näset och på Åland tycka landtmännen om att bo tillsammans i stora byar. Äfven kring de största fabrikerna på landsbygden bosätta sig så många människor, att däraf uppstå byar. Några byar äro större än våra minsta städer. Men de äro oordentligt byggda, utan gator och torg. Husen stå utan ordning, ofta alltför nära hvarandra, så att eldfaran är stor. Stundom brinna hela byar ned i följd af någon människas vårdslöshet med elden.

I Flodlandet och i Kustlandet byggas gårdarne mest utmed flodstränderna. I skärgården byggas de mest på de största öarne nära fastlandet. I de yttre skären finnas blott få gårdar. I Sjölandets lägre trakter, där lerbält omgifva sjöarne, stå gårdarne mest vid sjöarnes stränder. Men på höglandet, där vida kärr göra dalarne och slätterna frostömma, byggas gårdarne helst på höjderna. Därför slutas så många gårdars namn på låglandet med *-lahti* och *-niemi*, på höglandet med *-mäki* och *-vaara*.

Finnarne äro så tillgifna sin hembygd, att endast ett ringa antal flyttar från sin födelsesocken till en annan. Två millioner bo ännu i samma socken där de blifvit födda.

Religion och bildning.

Finnarne är ett kristet folk. Deras tro är stark och de lita på Guds beskydd och på bönenas makt.

Den *lutherska kristendomen* är Finlands statsreligion. I *statskyrkan* äro nästan alla invånare inskrifna. Statskyrkan är från 1897 delad i fyra *stift* nämligen:

Åbo stift,

Borgå stift,

Nyslotts stift,

Kuopio stift.

Deras gränser synas på kartan. Hvarje stift styres af en *biskop* och ett råd, som kallas *domkapitel*. Stiftstadens kyrka är *domkyrkan*. Biskopen i Åbo är den främste af biskoparne; han kallas *erkebiskop* och hans stift är *erkestiftet*.

Hvarje stift är indeladt i *prosterier* och hvarje prosteri i *socknar*. Under många socknar lyda mindre kyrkoförsamlingar, som kallas *kapell*. Äfven några *bruksförsamlingar* finnas. Städernas lutherska befolkning bildar *stadsförsamlingar*. Socknarnes och stadsförsamlingarnes kyrkliga ärenden skötas af *kyrkoherdar*, kapellens af *kapellaner*. Finland har öfver 500 lutherska församlingar. Statskyrkans lag är *kyrkolagen*. Ändringar i kyrkolagen föreslås af en från alla stift vald församling, *kyrkomötet*.

Svenskarne införde den *romersk-katolska* kristendomen i landet. Men innan den hade hunnit rotfästa sig i folkets sinnen, kom *reformationen*. Då stängdes klostren, munkarne och nunnorna jagades bort och den lutherska läran infördes. Bibeln öfversattes till svenska och finska och allt folket fick tillstånd att läsa den. Helgonens bilder togos bort ur kyrkorna och dyrkades icke mera. Men ännu mins man de gamla helgondagarne och talar om Valborgsmessan, Vårfrudag, Michaelsmessen, Allhelgonadagen, Mårtensmessen och andra katolska helgdagar.

Numera finnas i Finland knappt 500 *romerska katoliker*. De bo i Helsingfors och Viborg och äro inflyttade från utlandet eller barn af utlänningar.

Inom den lutherska kyrkan hafva många sekter uppkommit. De hafva rättighet att bilda särskilda församlingar. I Lappland och Österbotten är den *lätstadianska* sekten (*hihuliterna*) mycket utbredd. Bland österbottningarna finnas många *baptister*. På några orter finnas *metodister*. Från hufvudstaden har *Frälsningsarmén* utbredd sin värksamhet öfver en stor del af landet.

Många föreningar arbeta på kristendomens befestande. *Missionsällskapet* utsänder missionärer för att omvända hedningar i

Afrika. Andra finska missionärer predika för våra sjömän i främmande hamnar, för fångarne i Sibirien och för kineserna.

En femtiondedel af Finlands befolkning (nära 50000 personer) bekänner den *grekisk-katolska* kristendomen. Denna lära, som äfven är ryssarnes, har en biskop i *Viborg*. De flesta af Finlands grekisk-katolska invånare äro karelare och bo norr och öster om Ladoga samt på Karelska näset.

Den grekisk-katolska läran predikades af ryska munkar bland karelarne, då svenskarne införde den romersk-katolska läran i landet. Den grekisk-katolska (eller grekisk-ortodoxa) kyrkan dyrkar helgon och har munkar och nunnor. I Karelen finnas fyra af deras kloster, det största på ön Valamo. Denna kyrka räknar årets begynnelse 12 dagar senare än den romersk-katolska och den lutherska kyrkan. Den, som blifvit grekisk katolik, får sedan aldrig öfvergå till en annan lära, och alla hans efterkommande måste blifva grekiska katoliker.

Judarne bekänna Gamla testamentets lära, den *mosaiska läran*. I Helsingfors finnas äfven några *mohammedaner* och *buddhister* bland den ryska militären och de handelsidkande tatarerna. Zigenarne hafva ingen religion.

Bland lutheranerna är *läskunnigheten* allmän. Endast en bland hundra personer öfver 10 år är okunnig i läsning. Barnen läras vanligtvis redan i hemmen att läsa. Men *skrifva* har ej mer än en fjärdedel af den lutherska befolkningen öfver 10 års ålder lärt sig. Skrifkonsten blir dock allmännare utbredd år efter år, tack vare folkskolorna. De lutheraner, hvilka erhållit ett större mått lärdom än folkskolans, utgöra en femtiondedel af hela antalet.

Den grekisk-katolska befolkningen är mycket okunnigare.

Nära hälften af alla, som öfverskridit sitt tionde år, kan hvarken läsa eller skrifva, och blott en hundraedel af dem har erhållit en lärd uppfostran. Men bland dem, som lärt sig läsa, har flertalet äfven lärt sig skrifva, så att skrifkunnigheten är allmännare bland de grekisk-katolska finnarne än bland de lutherska.

De drifva nämligen gärna handel, och för en handelsman är skrifkonsten lika vigtig som läskonsten.

Allmännast är läskunnigheten i kusttrakterna. Allmännast är okunnigheten närmast ryska gränsen. Inom de svenska stammarne är folkbildningen betydligt allmännare än inom de finska.

För utbredande af bildning öfver Finland äro *folkskolor* och *folkhögskolor* inrättade. Lärare och lärarinnor till folkskolorna utbildas i *seminarierna*. Sådana finnas i *Jyväskylä*, *Sordavala*, *Ekenäs*, *Raumo*, *Nykarleby* och *Brahestad*.

För meddelande af en högre bildning har staten inrättat en mängd *lyceer* och *fruntimmersskolor*, till hvilka elever mottagas för en låg terminsafgift. För samma ändamål understöder staten många privata lyceer, *samskolor* och flickskolor. I de flesta af dessa läroverk förberedas de unga till inträde vid *universitetet*, *polytekniska institutet*, de två *jordbruksinstituten*, *Evois forstinstitut* och *Fredrikshamns kadettkår*. Universitetet utbildar prester, lärare, läkare, apotekare, domare och embetsmän. Polytekniska institutet utbildar ingenjörer, arkitekter, kemister och landtmätare.

Utom dessa *högskolor* finnas många *fackskolor*, i hvilka nyttiga insigter och färdighet meddelas i särskilda yrken. Sådana äro *handelsskolorna*, *industriskolorna*, *handtverksskolorna*, *slöjdskolorna*, *jordbruksskolorna*, *mejeriskolorna* och *navigationsskolorna*.

För spridande af kunskaper och skicklighet arbeta dessutom många föreningar, såsom *Folkupplysningssällskapet*, *Svenska folkskolans vänner* och *Konstflitföreningen*.

Finnarne äro vetgiriga. De begagna sig gärna af sin läskunnighet. *Tidningar* utkomma i nästan alla städer och läsas ifrigt äfven af landsbygdens folk. I de större städerna finnas *folkbibliotek*, och äfven i byarne inrättas *läsestugor*, där tidningar och böcker stå hvem som

helst till buds. Dessa nyttiga inrättningar äro mycket omtyckta och kunna åstadkommas både lätt och billigt. Genom dem kan det finska folket lära känna sina *skalders* och *författares* förträffliga skrifter. Dessa skrifter utgöra vår *nationallitteratur*.

Äfven de *sköna konsterna* idkas i vårt land och älskas af folket. Af *byggnadskonstens* verk eger landet från den katolska tiden många vördnadsvärda kyrkor, såsom *domkyrkan* i Åbo, och några gamla *borgar*, såsom *Åbo*, *Viborgs* och *Olofsborgs* slott.

Men först i vårt århundrade hafva landets städer och bygder blifvit prydda med ett större antal storartadt vackra byggnader, såsom kyrkor, skolor, regeringsbyggnader och villor. *Bildhuggarekonsten* har förskönat dem med sina verk och i städerna har man begynt resa statyer och byster till landets mest förtjenta mäns åminnelse. *Målarekonsten* idkas af många finnar. Om deras förmåga vittna de vackra altartaflorna i många kyrkor och täfvelsamlingarna i de största städerna. Hvar och en, som har råd därtill, vill pryda sitt hem med finska konstnärers taflor och statyer.

Mest af alla de sköna konsterna älskar finnen dock *tonkonsten*. Från urgamla tider hafva *folkvisor* ljudit i Finlands bygder. Nu finnas *sångföreningar* och *musikkapell* både på landet och i städerna. Årligen samlas man från olika trakter till *täflingsfester* i sång och musik. Äfven *idrott* och *sport* idkas allmänt och föranleda årliga täflingar.

Äfven *vetenskaperna* hafva i Finland ett hem, nämligen *universitetet*.

Det eger stora inrättningar för utforskande af naturens lagar, *observatorier*, *laboratorier* och *samlingar* samt ett stort *bibliotek*. Där forskas äfven ifrigt i våra folkstammars *språk* och *Finlands historia*. Äfven i de öfriga högskolorna bedrifves vetenskaplig forskning. Flere *lärda sällskap* hafva blifvit bildade för samma ändamål.

Näringarna.

Det finska folket förtjenar sitt uppehälle hufvudsakligen genom *jordbruk, boskapsskötsel, skogsbruk och fiske*. De, som sysselsätta sig med dessa näringar, utgöra med sina familjer $\frac{3}{4}$ af hela befolkningen.

Emedan jordbrukaren vanligen äfven har boskap, skog och fiskevatten, kan man ej räkna ut, huru många af Finlands invånare idka den ena eller andra af dessa näringar. Genom *handtverk och industri* erhålla blott 200 000 finnar sitt uppehälle, genom *handel* endast 30 000, och på *samfärdseln* förtjena 50 000 människor sitt dagliga bröd. Men folket behöfver äfven *styresmän* för att hålla ordning, *domare* för att skipa rättvisa, *försvarare, läkare, lärare, författare och konstnärer*. Med familjer och tjänstefolk äro de ej flere än 70 000 personer i hela Finland.

I Finland odlas mest *potatis, hafre och råg*.

Potatisen är hemma från Sydamerika. Den trifves i hela landet. Allmänt har den icke varit odlad fullt hundra år. Nu skördas mera potatis än något sädesslag.

Hafren odlas mest af alla sädesslagen. Den ger dock ej säker skörd norr om Tavastland och Savolaks.

Den har funnits hos oss sedan den katolska tiden. Men allmän blef dess odling först i de senaste årtiondena.

Rågen är vår förnämsta brödväxt. Den ger mogen skörd så långt norrut som i Enare lappmark, men trifves ej väl i norra Finland. Allmänt odlas den lika långt mot norden som hafren.

Af öfriga sädesslag odlas i Finland *korn, hvete och bohvete*.

Kornet trifves öfver hela landet. Norr om rågåkrarnes område är kornet den förnämsta brödväxten. Äfven i norra Karelen odlas kornet mera än rågen. Finnarne hafva egt detta sädesslag sedan äldsta tider.

Hvetet odlas allmänt blott i det södra kustlandet, på Åland och längs Kumo elf.

Man kan dock odla det i de lägre delarne af inlandet. Till och med i Österbotten ger det stundom mogen skörd.

Bohvetet odlas mest i Karelen och Savolaks, där det triffes på moarna och svedarne.

Alla våra sädesslag äro hemma från Asien.

Af rotfrukter odlas utom potatisen endast *rofvorna* allmänt i hela landet. Hos allmogen ser man äfven *kålrötter* (i Karelen), *pepparrot* (på Åland och i Egentliga Finland), *morötter* och *rödlök*.

Men flere andra goda slag af rotfrukter odlas nästan blott vid herrgårdarne, såsom *rädisor*, *rättikor*, *palsternackor*, *selleri*, *jordärtskockor*, *rödbetor* och flere *löksorter*. Under de senaste åren har man i sydvestra Finland börjat odla *hvitbetor* för sockerfabrikationen.

Af *grönsaker* odlar allmogen alltför litet. *Hvitkål* ser man här och där vid hemmanen i landets sydligaste delar. Men herrgårdarne odla många sorter: *bladkål*, *blomkål*, *rödkål*, *sallat*, *spenat*, *rabarber*, *sparris* och flere andra. Många grönsaker äro lätta att odla, triffas långt mot norden och gifva en god föda.

Mera odlas *ärter* och *bönor*. Däremot äro finnarne dåliga fruktodlare. *Stickelbärsbusken* triffes söder om Qvarken och *vinbärsbuskarne* i nästan hela landet. *Äppelträdet* och *körbärsbusken* gifva smaklig frukt på hela det Sydfinska låglandet. *Pärönräden* och *plommonträden* kunna med framgång odlas i Egentliga Finland och Nyland. Dock ser man fruktträdgårdar nästan endast vid herrgårdarna och vid ålänningarnes och nylänningarnes bostäder.

Af *spånadsväxter* odlas *linet* och *hampan*. *Linet* kan odlas öfver hela landet. Till försäljning odlas det mest i södra hälften af Tavastland. Det har från urgamla tider varit en af finnarnes åkerväxter. *Hampan* triffes lika långt norrut som rågen, men odlas ej mycket, utom i Savolaks och Karelen.

Som njutningsmedel odlas litet *tobak* och *cikoria*, som kryddor *persilja*, *dill* och *mejram*. För beredningen af svagdricka och öl odlas *humlen* i hela södra hälften af landet.

De flesta växter odlas endast till husbehof. Af rågen säljes dock rätt mycket till utlandet, isynnerhet Vasaråg från södra Österbotten. Ty den finska rågen, som är ritorkad, gror säkrare och mognar tidigare än den utländska. Hafren odlas mest för att säljas till utlandet.

Den allra mesta säden skördas i sydvestra Finland till Qvarken i norr och till Kymmene elf i öster.

Hvarje jordbrukare har äfven *boskap* för att erhålla mjölk, smör, ost, kött, läder, ull, horn samt gödsel för åkrarna. Smöret köpes gärna i utlandet. Därför håller man en stor mängd *nötboskap*, kor ensamt en million. Äfven af *får* hålles en million i landet. I Karelen och Savolaks är *svinet* ett mycket allmänt husdjur. *Getter* ser man numera ganska litet. Mest håller man dem i Satakunta.

Såsom dragare användes *hästen* öfver hela landet. De finska hästarne äro små, men starka, uthålliga och säkra på foten. Antalet hästar i hela landet är $\frac{1}{4}$ million. Alänningarne och nylänningarne begagna ofta *oxar* till dragare. 60 000 *renar* ersätta i Lappland hästarne och till en del äfven korna och fåren.

Hunden finnes i hvarje gård. Den är gårdens trogna vakt, barnens sällskap och jägarens medhjälpare. *Lapphunden* är outhärlig för renherden. Den hjälper honom att hålla hjorden tillsammans och att försvara den mot vargarne. *Katten* tjänar som rättjägare.

Fjäderfä hålles alltför litet i Finland. *Höns* ser man visst i nästan hvarje gård söder om polkretsen, men aldrig i stora skockar. Ehuru allmogen sällan smakar äggmat, måste nära $\frac{1}{2}$ million tjog ägg hvarje år inköpas från utlandet. *Ankor* äro endast i kustlandet söder om Sideby vanliga vid gårdarne. *Gäss* hållas i en del herrgårdar och *kalkoner* äro sällsynta.

Under de senare åren hafva jordbruket och boskapskötseln kraftigt utvecklats sig. Det skadliga *svedjandet* upphör alltmer, utom i Karelen. Vida mossar på högländet hafva blifvit torrlagda och förvandlade till åkrar, isynnerhet i södra Österbotten. Genom dikning har frosten fördrifvits från fält, som den fordom härjat. Nya

jordbruksredskap och nya arbetssätt införas. I stället för den billiga rågen odlas hafre, som säljes till utlandet, och *foderväxter*, *klöfver*, *timotej* och *turnips*, som ges åt kreaturen. Hvarje gård bjuder till att underhålla så många kor som möjligt för att sälja mjölken till *mejerierna*. I alla trakter af landet hafva mejerier blifvit anlagda för att tillverka fint smör, som säljes till utlandet.

På detta sätt förtjenar jordbrukaren mera än om han skulle odla råg och hvete på alla sina fält. Nu köper han i stället billig spannmål ifrån utlandet, när hans eget förråd ej förslår till bröd och gröt.

Den allra mesta boskapen hålles i sydvestra Finland till Qvarken i norr och till Kymmene elf i öster.

Nästan öfverallt i landet har hvarje gård tillräckligt *skog* till bränsle. Men virket håller på att taga slut i många kusttrakter och i Savolaks, och groft timmer finnes knappast på låglandet. Så har skogen blifvit sköf-lad af yxan och elden. Derfor är det lyckligt att nära hälften af landets skogar äro *kronoskogar*. De tillhöra staten och vårdas af statens tjenstemän.

Skogshushållningen inbringar åt landets invånare stor förtjenst. Årligen nedhuggas i höglandets vida skogar hundrade tusental furor och granar. Utför vattendragen flötas de ned till hafvet eller till Saimen. Vid denna sjö och på kusten sågas stockarne i *ångsågarna* till plankor, bräder och battens för att utskeppas till främmande land. Äfven ved försäljes i stor massa till städerna och till utlandet. Dessutom tillverkas mångahanda värdefulla saker af skogarnes träd.

Vid kusterna är *fisket* ett viktigt näringsfång. Tusental familjer få hela sin bergning däraf. *Strömming* erhålles ungefär 10 millioner kilogram årligen. Det är mera än alla andra fisksorter tillsammans. Vid Bottenvikens

kuster bedrifves stor *laxfångst*. Vid Qvarken fiskas mycket *sik*. *Hvassbuk* fås mest i Ekenäs skärgård och *nors* öster om Kymmene elf.

Äfven i sjöarne och floderna fångas mycket fisk, isynnerhet *mujkor*, *sik* och *lax*. Laxen och siken fångas mest i *pator*. De största laxfiskerierna finnas vid elfvarne Torneå, Kemi, Ijo, Uleå, Kumo, Kymmene och Vuoksen. I Kumo insjösystems södra stråtar fångas årligen millioner *kräftor*, som säljas till utlandet.

De flesta lappar äro *fiskarelappar*. De flytta under sommarn och hösten från det ena fiskevattnet till det andra. Om hösten bosätta de sig i en timrad stuga vid någon sjö. På vårvintern vandra de till Ishafvets kust för att deltaga i norrmännens stora *torskfiske*. Till samma fiske begifva sig hvarje år flere hundra qväner.

Under de långa höstarna och vintrarna, då jordbrukarens arbete måste hvila, idkas öfver hela landet *jagt* och *djurfångst*. Många hundra tusental *skogsfåglar* blifva då dödade och torgförda. Till utlandet skickas en stor del af fångsten. *Ekorrrar* och *harar* skjutas mest för skinnets skull. De skadliga rofdjuren förföljas ifrigt. Kommunerna och jagtöreningarna betala premier för hvarje dödad rofdjur. Sålunda dödas årligen *räfvar*, *hermeliner* och *roffåglar* i tusental, *lodjur*, *uttrar* och *mårdar* i hundratal, *björnar*, *vargar* och *järfvar* i tiotal.

Skärgårdens fiskare äro äfven ifriga skyttar. De jaga *sjöfågel* och *själar*. Den farliga och besvärliga själjagten idkas mest af österbottningarne och karelarne. Själarne jagas vintertiden på den yttersta hafsisen.

Landtbefolkningen inbesparar mycket utgifter genom *hemslöjden*. I nästan alla delar af landet tillverkas i hemmen de vanligaste möblerna, husgeråden och verktygen. Hvardagskläderna och sängkläderna äro i de flesta gårdar från början till slut hemma gjordt arbete. Fiskarena

och deras familjer knyta själfva sina nät och bygga själfva sina båtar. Skickligast i hemslöjder äro invånarne i Satakunta och södra Österbotten. De grekisk-katolska karelarne hafva nästan ingen hemslöjd.

I några trakter idkas hemslöjden så flitigt, att tillverkningarna kunna säljas på marknader eller skickas till utlandet.

Österbottens lågland är ryktbart för sina puukkoknifvar och andra smidesarbeten, sina pieksor, svarfwarearbeten, ullkardor, träkärl, möbler och rotarbeten. Omkring Sotkamostråten beredas fårskinn och tillverkas skidor. I Frantsila vid Siikajoki förfärdigas lerkärl. Vid Kalajoki samt i Lappo, Storkyro och Lillkyro socknar göras gjutgoods och bleckkärl. Vid Kortesarvi i Vetiltrakten huggas qvarnstenar.

Äfven i Satakuntas lågland svarfvas, snickras, slöjdas och smides till försäljning. Kankanpää är bekant för sina kastmaskiner, Lavia för sina ullkardor, Kjulo och Hinnerjoki för sina lerkärl, Kauvatsa för sina halmarbeten. I Björneborgstrakten idkas bomullsväfnad.

Andra trakter med stor hemslöjd äro:

Nystadstrakten i Egentliga Finland, berömd för sina väfnader, möbler och träkärl;

Tuulois och dess grannsocknar i södra delen af Tavastland, tillverkning af åkdon;

Orimattila söder om Tiirismaa, qvarnstenar;

Borgåtrakten i Nyland, väfnader och halmarbeten;

Karelens kustsocknar, åkdon;

Sakkola på Karelska näset, rotarbeten;

Kronoborg vid vestra hörnet af Ladoga, piskor och sadelmakarearbeten.

Mellersta delen af Savolaks, smörkärl, gungstolar, pinnstolar, korgarbeten (i Kerimäki), lädervantar och börsar (i Rantasalmi);

Libelits vid Orivesi (Karelen), åkdon;

Nilsä (norra delen af Savolaks), qvarnstenar.

Bergsbruket är i Finland af ringa betydenhet. Ur två små *järngrufvor* brytes nu för tiden järnmalm. Det är *Kulonsuomäki* i Pyhäjärvi socken i Nyland samt *Välimäki* nära Sordavala norr om Ladoga. Det mesta in-

hemska järnet vinnes ur *sjömalmen*, hvilken fortfar att bilda sig i en mängd sjöar och åar, isynnerhet i Karelen, Savolaks och norra delen af Tavastland. *Kopparmalm* brytes i Pitkäranta grufvor nordost om Ladoga och tidtals i *Orijärvi* grufvor i Egentliga Finland norr om Pojoviken. I Pitkäranta erhålles äfven *tenn* och *silfver*. *Guld* vaskas ur gruset vid Ivalo elf och dess bifloder nedanför Porttikoski.

Några bergarter brytas och bearbetas i vissa delar af landet. I Åbo och Ekenäs skärgårdar brytes och brännes *kalk*. I Ruskeala norr om Ladoga och i Jynkkä nära Kuopio vinnes *marmor*. Vuokatti gifver *täljsten*, och på flere orter brytes en till qvarnstenar lämplig *quartsit*. *Quarts* och *fältspat* för fabrikation af porslin och glas erhållas mest i trakterna norr om Ladoga. I Ekenäs skärgård, på Hangöudd, omkring Helsingfors och omkring Sordavala finnas stora stenbrott, där *granit* och *grönstenar* brytas för tillverkning af pelare, grafvårdar och trappor, samt för beredning af tuktad sten till gatläggning. Rund gatsten uppsamlas i stor mängd i skärgården och utföres till Petersburg. *Leran* i låglandet begagnas på många ställen till tegelslagning.

De råämnen, som landet har att bjuda på, bearbetas i fabrikerna till värdefulla varor. Forsarnes kraft drifver billigt fabrikernas maskiner. Men många fabriker drifvas med ånga och behöfva ved eller utländska stenkol till bränsle. Skogens timmer förvandlas i *sågverken* till plankor, bräder, syllar, battens och virke af många andra former. I *tjärdalarne* och *tjärugnarne* i Österbotten brännes tjära af unga tallar. I närheten af järnbruken brännes veden till kol uti *milorna*. Många forsar drifva stora *trämassfabriker*, i hvilka träet slipas sönder till trämassa. I *cellulosafabrikerna* tillverkas af trä cellulosa. Trämassan, cellulosan och lumpen äro de ämnen,

af hvilka man i *pappersbruken* gör papper och papp. Dessutom finnas fabriker för tillverkning af kimrök, tändstickor, trådrullor, träull, möbler, åkdon, båtar och hus, allt af det virke våra skogar gifva.

Sågningen är Finlands förnämsta industri. År 1890 funnos 355 sågar. De sysselsatte öfver 10000 arbetare och tillverkade varor för mera än 30 millioner mark. Äfven tillverkningen af trämassa, cellulosa och papper är mycket stor. Dess värde uppgick samma år till nära 12 millioner mark.

Bergsbrukets alster bearbetas i en mängd andra fabriker och bruk. Ur järnmalmen utsmältes tackjärn i *masugnarne*. I *järnbruken* och *valsverken* förvandlas tackjärnet till smidjärn. Den finska malmen förslår icke för dessa olika bruks behof. Mycken järnmalm inhemtas därför från Sverige till bruken i Egentliga Finland och Nyland. De nordligare bruken hafva tillgång till sjömalm.

Järnet begagnas sedan i de *mekaniska verkstäderna* och *gjuterierna* för tillverkning af mångahanda nyttiga ting, såsom ångbåtar, ångpannor, maskiner, jordbruksredskap, verktyg och husgeråd.

Jorden och bergen gifva äfven råämnen för *glasbruken*, *fajansfabrikerna*, *stenhuggerierna* och *torfströfabrikerna*.

Järnidustrin är en af Finlands förnämsta industrier. År 1891 tillverkades järn och järnvaror för mera än 10 millioner mark. 8000 personer voro sysselsatta vid dessa verk.

Textilindustrin är tillverkningen af spånader och väfnader. Till denna industri gifver jordbruket i vårt land lin och hampa. Dock finnes i landet blott ett enda stort *linnespinneri* och *-väfveri*, nämligen i Tammerfors. Men till oss införes mycket bomull från de varma länderna för att bearbetas i *bomullsspinnerierna* och *väfverierna*. Stora sådana fabriker finnas i Tammerfors, Åbo och Vasa samt Forssa bruk vid stranden af Loimijoki. De inhemska fåren gifva icke tillräckligt ull till *yllespinnerierna* och *-väfverierna* och *trikotfabrikerna*, utom

mycket ull måste inhemtas från England. De största yllefabrikerna finnas i Tammerfors och nära Åbo.

Textilindustrin sysselsätter nära 7000 arbetare, hvilka år 1891 tillverkade varor för 32 millioner mark. Där af voro ensamt bomullsgarnet och bomullstyget värda 15 millioner.

Jordbruket gifver äfven sysselsättning åt *quvarnarne*. De talrika *ölbryggerierna* och *brännvinsbrännerierna* behöfva säd och potatis till sina tillverkningar. Men landet frambringar ej ens tillräckligt säd till bröd åt alla sina barn. Därför måste mycket spannmål införas från utlandet för att förvandlas till öl och brännvin, och den spannmålen få de betala, som dricka.

I Finland finnas nära 200 bryggerier, brännerier och spritfabriker. De sysselsätta öfver 2000 arbetare som tillverka varor för mer än 10 millioner mark om året. Allt det förtäres och betalas af vårt folk.

Boskapsskötseln gifver mjölken till våra hundratal *mejerier*. De bereda smör för många millioner mark om året. Dessutom gifver den ull till yllefabrikerna och hudar till *garfverierna* och de stora *läderfabrikerna*. Men icke på långt när tillräckligt. Stora massor hudar införas från utlandet, ända från Sydamerika. De största läderfabrikerna finnas i Uleåborg och Raumo.

Läderindustrin sysselsätter 2500 personer. De tillverka varor för nära 12 millioner mark om året.

Dessa äro Finlands förnämsta industrier. Men dessutom finnas många andra, som inbringa mycket penningar och äro till nytta för landet.

Sockerbruken i Helsingfors och Åbo tillverka varor för 7 1/2 millioner mark om året. När de begynna bereda socker af inhemska hvitbetor, får jordbrukaren en ny god inkomst. *Byggnadsindustrin* i de större städerna sysselsätter öfver 2000 personer. *Boktryckerierna* trycka tidningar och böcker för mer än 2 millioner mark om året och sprida sålunda mycket kunskaper öfver hela landet.

Industrin i sin helhet sysselsätter öfver 60 tusen arbetare. De tillverka varor för 170 millioner mark om året. Till lycka för vårt land växer industrin alltmera år efter år. Nya fabriker anläggas, nya slags varor tillverkas och af de gamla slagen blir tillverkningen allt större och större. Redan nu kan Finland skicka stora massor industrialster till utlandet. Därigenom erhållas stora penningesummor, så att landet får råd att bygga järnvägar och kanaler, inrätta skolor och sjukhus och förbättra jordbrukets och ladugårdens skötsel. Så blir nöden allt mindre och mindre genom folkets flit och omtänksamhet.

Finlands främsta *industristad* är Helsingfors, där-
näst i betydighet stå Tammerfors och Åbo. Det förnämsta *industriområdet* på landsbygden är Tammela omkring öfre loppet af Loimijoki. Städerna Björneborg och Kotka utgöra medelpunkten för två andra betydande industriområden.

Genom *handeln* skaffar hvar och en åt sig det, som han icke själf kan tillverka eller skörda. Genom handeln skaffar det finska folket åt sig sådana saker, som Finland icke frambringar alls eller icke i tillräcklig mängd. I gengäld kunna vi gifva åt utlänningarne sådana saker, som Finland har öfverflöd på. Så uppkommer *utrikes-handeln*. Den består af *införsel* och *utförsel*. Finland inför utländska varor för ungefär 140 millioner mark om året och utför varor för nästan lika mycket. Det som införes i största mängd, är *råg* och *hvetet*; det mesta hemtas från Ryssland, men äfven från Tyskland kommer en stor del.

Därnäst är Finland i största behof af *kaffe*. Det tages mest från Tyskland, ehuru kaffebusken icke växer där. Vidare hemtas från Tyskland socker, tyger, hudar, viner, färger, frukter, kryddor och mycket annat. Därför är Tyskland det land, från hvilket införseln till Finland är störst.

Från Ryssland införes utom råg- och hvetemjöl mycket kött, ägg, socker, tobak, tyger, kläder, rep, tvål samt videbark till garfverierna. Äfven från England införes en myckenhet varor, såsom tyger, tråd, garn, stenkol till fabrikerna och ångbåtarne, maski-

ner, mångahanda metallarbeten samt bomull, som engelsmännen köpt i Amerika och Indien.

Från Sverige införes järn och järnmalm, maskiner och mejeriredskap, ångbåtar, hudar, böcker m. m., från Belgien cikoria, från Frankrike konjak och viner, från Spanien och Portugal vin och salt, från Amerika bomull och från Java råsocker.

Finlands förnämsta utförsvara är *virket*, isynnerhet bräder. Trävarorna uppköpas mest af engelsmännen, men mycket sändes äfven till Frankrike och Spanien. Därefter utföres mest *smör*. Det föres till Danmark och England, men danskarne skicka äfven vårt smör vidare till England. Dock är icke England det land, som köper mest af våra varor. Det är Ryssland. Ty ryssarne behöfva papper, papp och trämassa, tyger, garn, glasvaror, järn, maskiner och ångbåtar, läder, smör och ved, som allt i stor mängd skickas till dem från vårt land.

Äfven till många andra land utföres en myckenhet finska varor. Utom trävaror och smör köpa engelsmännen, danskarne och tyskarne mycket hafre, papp, papper, tjära, trådrullor o. s. v. Ända till Brasilien och södra Afrika finna de vägen, alstren af våra skogar och vårt folks flit.

Införseln och utförseln ske till största delen sjöledes. Därför ligga alla landets mera betydande *handelsstäder* vid kusterna. Helsingfors, Åbo och Viborg äro våra förnämsta handelsstäder. Helsingfors har den största införseln, Åbo den största utförseln.

Samfärdseln.

Vår långa kust, vår vida skärgård och våra otaliga insjöar locka till *sjöfart*. Finnarne äro skickliga båtbyggare, isynnerhet österbottningarne och ålänningarne. Fordom byggdes årligen många stora skepp på Bottenvikens stränder. Nu, när ångmaskinen gör bättre tjänst än seglen och järnfartygen bli starkare än träfartyg, byggas

blott få skepp och briggar i vårt land, men många ångbåtar på de mekaniska verkstäderna.

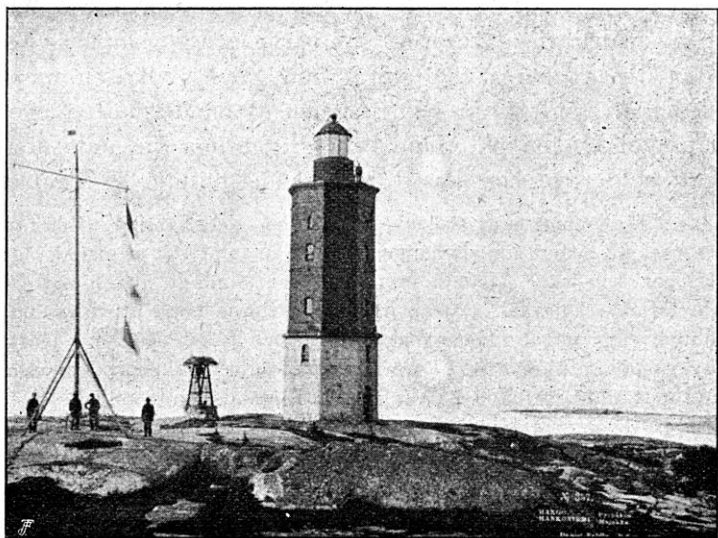
Finland har en stor handelsflotta. Utom af de otaliga småbåtarna, skutorna, sumparne och ångsluparne består den af nära 2000 större fartyg, af hvilka en niondedel är ångfartyg. Större delen af handelsflottan eges af befolkningen på Åland och i Egentliga Finland. Men den stad, som har den största handelsflottan, är Raumo.

Finlands kuster äro mycket rika på goda hamnar. Men farvattnet är farligt för sjömännen, ty det är uppfyllt af grund, låga klippor och skär. Landhöjningen danar ständigt nya försåt för de farande kölarne. Därför måste farlederna noga utprickas och oupphörligt noga undersökas på nytt, och båkar och fyrar måste byggas på utklipporna. Fyrarnes ljus vägleder skeppen i mörkaste natt. Längst ute i hafvet af alla Finlands fyrar står *Bogskärs fyr* på en ensam klippa i Östersjön. Dessutom måste säkra vägvisare finnas, beredda att när som helst, äfven i det svåraste oväder, ila fartygen till hjälp och lotsa dem fram i blindskärens virrvarr. Alla dessa viktiga värf skötas af *lotsverket*.

De finska handelsfartygen resa på alla haf och besöka alla världsdelar. Många blifva borta år efter år för att forsla varor mellan främmande hamnar. Dessutom skötes största delen af utförseln och införseln i Finland af våra egna fartyg. Men äfven några tusen utländska fartyg besöka vårt land, isynnerhet engelska och svenska samt stora svärmar af estjalar. Lifligast är Finlands sjöfart på Ryssland, därefter på England, Tyskland och Sverige. Till dessa länder och till flere andra, som finnas i västra delen af Europa, göra många stora finska ångfartyg regelbundna turer, ända bort till Spanien och Portugal. Af alla Finlands städer har Helsingfors den största sjöfarten. Nära tusen större fartyg besöka hvarje år dess hamnar.

Därefter största sjöfart hafva städerna Åbo, Viborg, Hangö, Kotka och Björneborg. Lifligast är fartygsrörelsen i Björkö sund

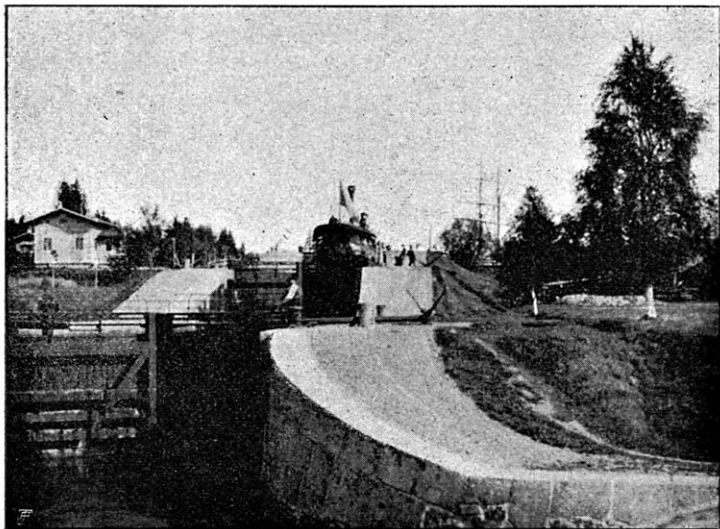
vid] södra inloppet till Viborgska viken, men där färdas nästan bara små skutor och galeaser.

Hangö udds fyr.

Äfven på de inre vattnen är sjöfarten ganska liflig. På de flesta större insjöar och på åtskilliga korta flodsträckor gå små ångbåtar, som föra landtmannavaror och utländskt mjöl eller bogsera stockflottor och pråmar. På längre sträckor äro floderna ofarbara för ångbåtar, emedan deras lopp störes af de talrika forsarne. Men finnarne äro vana att med sina smala, smidiga båtar styra utför forsarne och att med starka armar staka båtarne uppför dem. De kunna därför på många elfvar föra sina varor till hafvet. Genom *forsrensningar* förbättras dessa vattenvägar. Uleå, Kemi och Torneå elfvar hafva stor trafik. Men Kumo och Kymmene elfvar samt Vuoksen hafva allt för våldsamma forsar. Vuoksens stora

insjösystem har blifvit förenadt med hafvet genom *Saima kanal*. Den sträcker sig från Saimen till Viborg. Den är 59 kilometer lång och har 28 slussar. Den är Finlands största kanal.

Juustila slussar i Saima kanal.

Många andra kanaler hafva blifvit gräfdade där sunden mellan sjöarne varit grunda. Förbi forsande ställen har man byggt *slussar*. Sådana äro trappor på fartygens vägar. Med kanalernas och slussarnes tillhjälp kunna fartyg komma från Finska viken ända upp till Pielisjärvi och Idensalmi. Äfven de andra större insjösystemen har man förbättrat genom kanaler och slussar.

Vuoksens insjösystems kanaler äro utom Saima kanal *Pielis elfs kanaler*, *Taipale kanal* mellan Haukivesi och Unnukka, *Konnus kanal* mellan Unnukka och Kallavesi, *Ahkionlaks kanal* mellan Kallavesi och Onkivesi, *Nerkko kanal* mellan Onkivesi och Porovesi,

samt *Paakkola kanal* förbi en fors i Vuoksen. Kymmene insjösystems kanaler äro *Kolu kanal* i Karttula, *Vesijärvi kanal* mellan Vesijärvi och Päijänne samt *Kalkis kanal* vid Päijännes utflöde i Kymmene elf. Kumo insjösystems kanaler äro *Murole kanal* mellan Ruovesi och Näsijärvi, *Valkiakoski kanal* mellan Mallasvesi och Rautunselkä samt *Lembois kanal* mellan Rautunselkä och Pyhäjärvi. Färden förbi forsarne vid Kajana möjliggöres genom *Koivukoski* och *Ämmäkoski slussar*. Ännu återstå många kanaler att gräfva för att våra insjöar skola blifva till full nytta för samfärdseln.

Från Hangöudd till Lappland och från Bottenhafvet till Ladoga är Finland genomdraget af *landsvägar*. De gå från stad till stad och från kyrkoby till kyrkoby.

De nordligaste leda till Kittilä och Kemi träsk. Våra landsvägar äro ännu allt för få för landets behof. Årligen byggas nya vägar. Landsvägarne hållas i godt stånd, men äro smala, krokiga och mycket backiga. De finska hästarne äro dock vana vid backarne och gå i dem med stor klokhed och säkerhet.

Ännu mer gynnas samfärdseln af vårt lands 2600 kilometer *järnvägar*. De förena insjösystemen med hafvet och städerna med hvarandra. Den längsta linien går från *Helsingfors* genom *Tavastehus*, *Tammerfors* och *Gamla Karleby* till *Uleåborg*. Från denna bana utgå följande 8 grenar:

Till *Borgå* från Kervo station.

Till *Ekenäs* och *Hangö* från Hyvinge station (Hangöbanan).

Till *Lahtis*, *Viborg* och *S:t. Petersburg* från Riihimäki station (Petersburgsbanan).

Till *Åbo* från Toijala station.

Till *Björneborg* från Tammerfors.

Till *Jyväskylä* och *Suolahti* hamn vid Keitele från Haapamäki station.

Till *Vasa* från Östermyra station.

Till *Jakobstad* från Bennäs station.

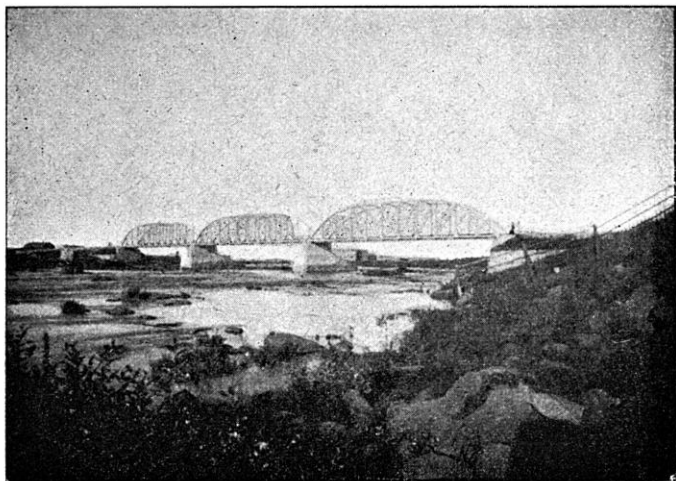
Från Petersburgsbanan utgå följande 4 grenar:

Till *Kotka* från Kouvola station.

Till *S:t Michel* och *Kuopio* från Kouvola station (Savolaksbanan).

Till *Villmanstrand* från Simola station.

Till *Sordavala* och *Joensuu* från Viborg (Karelska banan). Från denna linie utgrenar sig vid S:t Andree station en järnväg till *Imatra* och *Saimen*.

Järnvägsbro öfver Kalajoki.

Från *Åbo* går en järnväg till *Karis* station på Hangöbanan.

Åbo-Karisbanan och Haapamäki-Suolahtibanan äro ej ännu färdiga. Den förra skall fortsättas till Helsingfors. En annan linie från Raumo till Björneborgsbanan skall snart påbörjas. Ännu behöfver landet många flere järnvägar. De äro bättre än kanalerna, ty de kunna begagnas både sommar och vinter, och tågen gå mångfaldigt snabbare än ångbåtarna. På två dagar gå de från Helsingfors till Uleåborg och på en dag från Helsingfors till S:t Petersburg.

Genom tre inrättningar kunna landets invånare snabbt och bekvämt meddela sig med hvarandra på långt håll: *posten, telegrafen och telefonen.*

Postverket befordrar bref, tidningar, pakett, penningar och annat öfver hela landet ända till Utsjoki. Nära 600 postkontor och poststationer finnas. Ingen stuga är så undangömd, att ej posten når fram till den. Posten begagnar alla fortskaffningsmedel, järnväg, ångbåt, segelbåt, roddbåt, skjuts och fotvandrare.

Telegrafen eges af ryska regeringen. Alla städer och en mängd landsorter hafva telegrafstationer. Den nordligaste finnes i Torneå. I Sverige och Norge gå telegraftrådarne mycket längre mot norden, ända till Ishafvet.

Telefonen låter oss samtala med våra landsmän på långa afstand. Den har blifvit allmän både i städerna och på landet, i hemmen och på affärskontoren, i handelsbodarne och i hotellen. I telefonen kan man höra en människas röst från Helsingfors ända till Idensalmi.

Det finska samhällets inrättning.

Finland är ett storfurstendöme. Rysslands kejsare är Finlands storfurste. Därigenom är Finland förenadt med Ryssland och utgör en del af det ryska riket.

Storfursten styr landet enligt dess *lagar*. Dessa stiftas, ändras och upphävas af storfursten och Finlands *ständer* tillsammans. Finlands ständer äro fyra samlingar af män: ridderskapet och adeln, preteståndet, borgareståndet och bondeståndet. De äro ombud för hela det finska folket.

Ett sådant styrelsesätt, där lagen stiftas af regenten och folkets ombud tillsammans, kallas *konstitutionellt*.

Storfurstens värdighet går med kejsarmakten i arf. Därför är Finland en *ärfvlig monarki*. (Kejsare, konungar och regerande furstar kallas *monarker*.)

Storfursten styr landet med tillhjälp af *senaten* och utser alla högre embetsmän. Alla embetsmän måste vara finska medborgare.

Senaten består af tjuguen män. Den är delad i två departement. *Justitiedepartementet* är landets högsta dom-

stol. *Ekonomiedepartementet* handhafver styrelsen i monarkens namn.

Senaten bereder förslag till lagar och förordningar. Den uttalar för monarken sin mening om de beslut, som ständerna fattat. Justitiedepartementet dömer i de fall, då ändring i domstolars beslut blifvit sökt hos monarken. Men dödsdom kan endast monarken stadfästa. Han har äfven rätt att benåda en dömd.

En af monarken utnämnd *prokurator* öfvervakar att styrelsen, tjenstemännen och domstolarne handla enligt lag och rätt.

Generalguvernören är senatens ordförande och öfverbefälhafvare för militären.

Ministerstatssekreteraren är bosatt i S:t Petersburg för att kunna framföra ständernas, senatens och generalguvernörens ärenden till monarken och för att mottaga och till Finland sända monarkens befallningar och beslut.

Ständerna sammankallas af monarken till *landtdag* i Helsingfors åtminstone hvart femte år, men nu för tiden hvart tredje.

Ombud för *ridderskapet och adeln* äro de adliga slägternas öfverhufvuden eller de adliga personer, hvilka af dem få uppdraget att bege sig till landtdagen i deras ställe. Till *presteståndet* väljas landtdagsmän af det lutherska presterskapet, af universitetet och lärarena i statens skolor. Landets fyra biskopar äro själfskrifna ledamöter af ståndet. *Borgareståndets* medlemmar väljas af ständernas invånare, *bondeståndets* medlemmar af jordegarena på landet. Ständerna besluta om de förslag till lagar, som monarken framställer för dem. För ändring af grundlag erfordras bifall af alla fyra stånden; för andra beslut erfordras enighet mellan tre stånd. Ständerna besluta om skatterna, som behöfvas för bestridande af statens utgifter. De välja fullmäktige att öfvervaka Finlands banks skötsel. De hafva äfven rätt att själfva föreslå lagar eller hos monarken anhålla om nya lagförslag. För att en lag skall blifva gällande, erfordras alltid monarkens bifall (sanktion).

Finlands *grundlagar* bestämma sättet för landets styrelse. De äro: Regeringsformen af 1872, Förenings- och säkerhetsakten af 1789 och Landtdagsordningen af 1869 samt delar af Värnepligtslagen och af Reglementet för senaten.

Lagarne gälla lika för alla Finlands medborgare. De skydda hvarje medborgares lif, ära, frihet och egendom. Hvar och en har rättighet att förvärfva jord. Hvar och en har rättighet att drifva hvilket hederligt näringsfång han vill. Hvar och en har rättighet att fritt uttala sin åsigt på allmänna möten. Men tryckfrihet och full religionsfrihet finnas icke.

Rätt skipas i städerna af *rådhusrätterna*, på landet af *häradsrätterna*.

För detta ändamål är landet indeladt i *domsagor*. Hvarje domsaga har en domare, som kallas *härads höfding*. Domsagan är delad i *tingslag*. Rättskipningen eger rum på *ting*, som hållas två gånger om året i hvarje tingslag under medverkan af en *nämnd*. Nämndemännen väljas af tingslagets befolkning. Dessutom finnas särskilda *egodelningsrätter*, som slita tvister mellan jordegarna om deras egendomars gränser.

Den som är missnöjd med rådhusrätts eller häradsrätts dom, kan söka ändring däri hos *hofrätt*. Tre hofrätter finnas i Finland: *Åbo hofrätt*, *Vasa hofrätt* och *Viborgs hofrätt*. Den som är missnöjd med hofrätts dom, kan draga saken till monarken. Senatens justitiedepartement dömer då i monarkens namn.

Senaten sköter landets styrelse med tillhjälp af *öfverstyrelserna* och *guvernörerna*.

Öfverstyrelserna handhafva hvar sin särskilda gren af förvaltningen.

Medicinalstyrelsen har tillsyn öfver den allmänna helsovården. Läkarne, sjukhusen och apotekarne lyda under den. Den skall icke allenast råda bot för de sjukdomar, som utbrutit, utan äfven se till att så stor renlighet råder, att sjukdomarne icke sprida sig. *Tullstyrelsen* har att genom tullkamrarne upptaga tull för införda och utförda varor. Tullarne bestämmas af regeringen och tjena till att gifva staten nödiga inkomster. *Forststyrelsen* förvaltar statens skogar, kronoskogarne, att de icke ödeläggas och att de må gifva staten inkomst genom försäljning af timmer. *Skolöfverstyrelsen* sköter statens läroverk och öfvervakar de privata läroverken. Universitetet har dock sin skilda styrelse. *Landbruksstyrelsen* sköter om landtbruksläroverken och mejeriskolorna samt vårdar sig om

förbättring af landtmannens näringar. Läneagronomer, statsmejerister, landtbruksingenjörer och många andra tjenstemän lyda under den. *Fiskeriinspektören* har uppsigt öfver kronans fiskerier och söker förbättra fiskerierna öfver hela landet. *Landtmäteriöfverstyrelsen* handhafver landets uppmätning och kartläggning. *Öfverstyrelsen för väg- och vattenbyggnaderna* besörjer anläggningen af kanalerna och järnvägarne, sjöfällningarne, torrläggningen af mossarne samt forsrensningarna. *Järnvägsstyrelsen* förvaltar statens färdiga järnvägar. *Poststyrelsen* sköter om posten. *Öfverstyrelsen för lots- och fyrinrättningen* låter utpricka farlederna på hafvet och insjöarne samt anlägger och vårdar alla båkar och fyrar. *Industristyrelsen* öfvervakar fabrikerna och handtverkarne, vårdar sig om industrins och handtverkets utveckling och undersöker landets berggrund. Polytekniska institutet och andra yrkesskolor lyda under denna styrelse. Dessutom finnas ännu andra *centrala embetsverk*, såsom statistiska byrån, statsarkivet o. s. v.

Finland är deladt i åtta *län*: *Nylands län*, *Åbo och Björneborgs län*, *Tavastehus län*, *Viborgs län*, *Sankt Michels län*, *Kuopio län*, *Vasa län* och *Uleåborgs län*.

Hvarje län styres af en *guvernör* närmast biträdd af en *landssekreterare* och en *landskamrerare*.

Hvarje län är indeladt i flere *härader*. Häradets embetsmän äro *kronofogden*, *häradsskrifvaren* och *länsmännen*. Städernas förvaltning sker genom embetsverk, som kallas *magistrater*. Deras chefer äro *borgmästarne*.

Hvarje län omfattar talrika *kommuner*. Kommunerna äro af två slag, *stadskommuner* och *landskommuner*. Kommunerna styra sig själfva. I de minsta städerna sammankomma invånarne till *rådhusstämma* för att besluta om stadens angelägenheter. I öfriga städer välja de *stadsfullmäktige*, som besluta i rådhusstämmans ställe. Landskommunernas angelägenheter afgöras af kommunens invånare på *kommunalstämma*. Där väljes äfven en *kommunalnämnd* till att förvalta kommunen.

Hvarje finsk man är skyldig att värna landet mot fiender. Vid 21 års ålder blir han värnepliktig och fortfar att vara det till dess han fyllt 40. De värnepliktige

utgöra den finska *hären*. Den består af tre klasser: de aktiva trupperna, reserven och landtvärnet. Under de tre första åren måste den värnepligtige deltaga i de aktiva truppersnas eller reservens årliga öfningar. Från 26 års ålder räknas han till landtvärnet. Till de aktiva trupperna tagas genom lottning så många värnepligtige som behöfvas. De hållas i krigstjänst tre hela år. Därefter befrias de från öfningar och räknas till reserven. Alla öfriga värnepligtige öfvas i reserven tre somrar, en månad hvarje sommar. Landtvärnet uppbådas endast, då fienden inträngt i landet.

Från öfningarne i krigsyirket äro läkarene, lärarene och sjömännen i fredstid befriade. Presterna äro icke värnepligtige, icke heller de lytta, de sjuka och de, hvilka försörja en familj. För dem, som genomgått högre skolor, förkortas öfningstiden.

Den finska härens styrka är i fredstid 9200 man, men i krigstid kan den ökas till mera än 100000 man. Dess högsta befälhafvare är generalguvernören. Alla dess officerare måste vara finska medborgare. De aktiva trupperna indelas i 9 *skarpskyttebataljoner* och ett *dragonregemente*. Skarpskyttebataljonerna äro *finska gardet* i Helsingfors och åtta *länebataljoner*, enhvar i ett läns hufvudstad. Dragonregementet är förlagdt i Villmanstrand.

Till det ryska rikets försvar har kejsaren förlagt *rysk militär* på flere orter i landet. Den mesta finnes i Viborg och Helsingfors. Med rysk militär äro Finlands *fästningar* besatta. Den ryska *krigsflottan* har en station i Helsingfors.

Finlands län.

1. Nylands län.

Nylands län ligger i det södra kustlandet. Till hvilka län gränsar det? (Se efter på kartan.) Länet sträcker sig från Hangö udd till Kymmene elf. I nordvest når

det upp på Tammelahöglandet; för öfrigt är det lågländt. I nordost sträcker det sig till Vuohijärvi i Mäntyharjustråten. Västra delen och kusten äro mycket bergiga och klippiga. I öster finnas större slätter, genomdragna af åsar. Nordöstra hörnet genomskäres af *Stora* och *Lilla Salpausselkä*. Deras fortsättningar genom länets västra del äro *Lojoåsen* och *Karislojoåsen*. Dalarne och slätterna hafva lerjord, bördig och duglig till tegelslagning. Västra delen är rik på insjöar. Hvilken är den största? Genom hvilken å har den aflopp? I hvilken vik utfaller ån? I östra delen finnas få sjöar, men många åar. Hvilka är de två största åarne? Kusten är rik på uddar och vikar och omgifves af en skärgård. Hvilka öar känner du i Nylands läns skärgård? Hvilka uddar? Hvilket sund, berömdt för sin skönhet?

Nylands läns vinter är blåsigt, med ombytlig väderlek, men ej mycket kall. Våren är lång, sommarn mild och regnig, hösten lång, stormig och mulen. Frosten gör sällan stor skada. Hafvet kring de yttersta uddarne och skären är ofta öppet halfva vintern. Hangö udd har vanligtvis öppet vatten hela vintern. Men drifvande isflak hålla vattnet och luften kalla långt in på våren och hindra sjöfarten. Ekenäs skärgård tillhör ekzonen. Hvilka trädslag växa där? Trädgårdar med fruktträd och bärbuskar finnas där nästan vid hvarje stuga. Hvetet odlas i denna zon allmänt. Resten af länet tillhör almzonen.

Största delen af länet hör till landskapet Nyland. Nordöstra hörnet hör till Tavastland. Hela länet tillhör Borgå stift. Det är det minsta af länen. Det omfattar blott en trettiondedel af landets yta. Men det är tätare befolkadt än något annat län. På hvarje kvadratkilometer af dess yta bo i medeltal 22 menniskor. Mer än en tiondedel af landets befolkning bor i Nylands län. I södra hälften af länet bo nylänningar, i den norra tavaster. Här och där i skärgården hafva ester slagit sig ned.

Invånarne lifnära sig med jordbruk, fiske, industri och handel. Talrika herregårdar finnas.

Gamla berömda herresäten äro *Rilaks* i Bromarf, *Fagervik* i Ingå, *Svartå* och *Gerknäs* vid Lojosjön, *Svedja* och *Sjundby* i Sjundeå, *Träskända* i Esbo, *Frugård* i Mäntsälä, *Sarflaks* i Pärnå samt *Anjala* vid Kymmene elf.

Jorden odlas omsorgsfullt med moderna jordbruksmaskiner, och utländska boskapsraser ses allmänt vid herregårdarne. I vestra Nyland begagnas oxar till dragare.

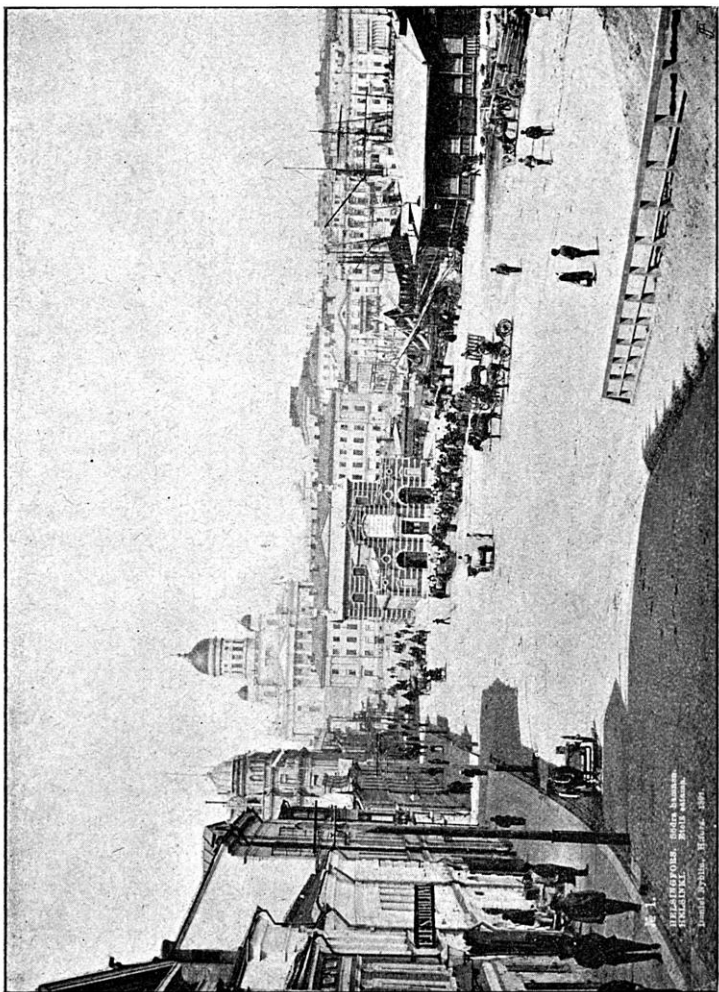
Skärgårdsborna idka fiske. Hvilka fiskar fås mest i skärgården? Hvilken stor fisk fångas i Kymmene elf? Allmogen är medelmåttigt slöjdkunnig. I Borgåtrakten tillverkas dock till försäljning goda väfnader och halmarbeten, i Orimattila qvarnstenar, i Pellinge båtar. Industrin är betydande. Talrika tegelbruk finnas i länet. Stora stenhuggerier i Hangö och Helsingfors tillverka gatsten, sockelsten, trappsteg, grafstenar och kolonner. I vestra Nyland brännes kalk för beredning af murbruk. *Kulonsuomäki* järngrufva är den enda grufva, som ännu begagnas. Flere järnbruk finnas dock, de flesta i länets vestra del. De största äro *Fiskars*, *Högfors*, *Åminnefors* vid Svartåns mynning och *Billnäs*. Ehuru länet har knappt förråd af skog, äro många sågverk i gång. Vid Kymmene elf finnas träsliperier. Det största är *Kuusankoski*. Om industrin i städerna talas längre fram.

Samfärdseln är liflig. Hvilka järnvägar stryka genom länet? En stor mängd ångbåtar göra turer mellan städerna och vika in i skärgårdens vinklar och vrår. Telefontrådar förena alla delar af länet med hvarandra.

I Nylands län finnas fem städer, alla vid kusten, och ingen köping.

Helsingfors, på en halfö midt på kusten, är Finlands största stad. Den hade år 1894 70000 invånare och tillväxer med 2000 invånare om året. Den är landets och

länets hufvudstad. Här finnas senaten och de centrala embetsverken. Här sammanträda ständerna i *ständerhu-*

Helsingfors.

set och *riddarhuset*. Här bor generalguvernören och här finnes ett kejserligt palats.

I Helsingfors finnas universitetet, polytekniska institutet, två normallyceer, åtta andra lyceer, af hvilka fyra äro samskolor, två kvinnliga fortbildningsläroverk, sex fruntimmersskolor och en stor mängd småbarnsskolor och folkskolor. Dessutom finnas i staden navigationsskola, handelsskola och flere andra yrkesskolor. De flesta föreningar för konst, vetenskap och folkupplysning sammanträda i Helsingfors. Därför finnas här äfven dyrbara samlingar af konstverk, naturföremål, böcker och annat. Universitetet har de största samlingarna. Dess bibliotek gömmer nära 200 000 bokband och 20 000 handskrifter. I Ateneum bevaras samlingar af bildhuggareverk, taflor och konstnärligt utförda möbler m. m. Ett *nationalmuseum* bygges för uppställande af de stora samlingarna af föremål från förgångna tider. *Folkbiblioteket* står hela dagen öppet för enhvar. Där finnas alla Finlands tidningar och en stor mängd böcker. På 7 boktryckerier och 3 stentryckerier tryckas här mer än hälften af alla tidningar och böcker i hela landet.

Helsingfors är landets förnämsta industristad. Tolf mekaniska verkstäder bygga ångbåtar, maskiner och järnvägsvagnar m. m. Tölö sockerbruk, Arabia porslinsfabrik och Nätholmens ångsåg ligga i stadens närhet. Dessutom märkas ölbryggerier, tobaksfabriker, ångsnickerier och asfaltfabriker. Stadens starka tillväxt framkallar en liflig byggnadsindustri, och den talrika folkmängden ger sysselsättning åt en stor mängd handverkare.

Helsingfors har den största ångbåtsflottan i Finland. Dess väldiga ångare gå ända till Amerika. Helsingfors är landets förnämsta handelsstad och har den största införseln af varor från främmande länder. Mest införes stenkol, mjöl, säd, socker, järn, maskiner, kaffe och vin. *Finlands bank*, *Föreningsbanken*, *Nationalbanken* och tre andra banker finnas i staden utom afdelningar af landsorternas banker. Sjöfarten gynnas af fyra goda hamnar och en hamnjärnväg samt lastplatsen *Sörnäs* utanför staden.

Helsingfors är Finlands vackraste stad. Nikolaikyrkan, nya kyrkan, den ryska Uspenskikyrkan och brand-

verkets hus höja sina ståtliga torn öfver husmassorna. Tolf torg, sju planterade öppna platser, sex parker och de tvärs igenom staden gående planterade Esplanaderna gifva staden luft och ljus. Många palatslika byggnader omgifva de öppna platserna och resa sig vid gatorna. Præktigast är Senatstorget, omgifvet af Nikolaikyrkan, senatspalatset och universitetspalatset och prydt med Alexander II:s staty. Den ståtligaste gatan är Esplanadgatan, hvars rad af palats med sina otaliga fönster blickar ned på Runebergsstoden i Esplanaderna.

Högt uppe på Ulrikasborgsberget tronar det astronomiska observatoriet. Af praktbyggnader må ännu statsarkivet, Finlands bank, universitetsbiblioteket och Ateneum nämnas. Af parkerna äro Brunnsparken och Kaisaniemi de vackraste och största. Nära staden ligga tre andra stora parker, Högholmen med sin samling af lefvande djur, Djurgården och Fölisön. Staden är om qvällarne rikt upplyst och spårvagnar ila genom gatorna i olika riktningar. Spårvägarne leda ut till förstäderna *Tölö* och *Sörnäs*. Längre borta ligga andra förstäder ända till den en half mil aflägsna *Gammelstaden* vid Vanda ås utlopp. Ån bildar där ett vattenfall, som drifver Helsingfors stads vattenledning. Gammelstaden är en qvarlevfa från den tid, då Helsingfors var beläget vid åmynningen. Staden flyttades sedermera till sin nuvarande plats, emedan åmynningen var en allt för trång och grund hamn.

Utanför Helsingfors ligger fästningen *Sveaborg* (1000 inv.) på tolf holmar.

Fästningen byggdes af svensken Ehrensvärd på sju holmar och har af ryssarne blifvit mycket utvidgad och förstärkt.

Skärgården omkring Helsingfors är naturskön och mycket bebyggd. Öfverallt framskymta stadsbornas villor mellan holmarnes klippor och strandskogar. En mängd ångslupar gå flitigt från brygga till brygga. Den vackraste och mest bebodda ön är *Degerö* öster om staden.

Vester om Helsingfors ligga städerna *Ekenäs* och *Hangö*.

Ekenäs (2000 inv.) är en liten gammal stad vid Pojovikens mynning. Den har en stor ångqvarn och

garfverier. I dess närhet finnes ett seminarium för folkskolelärarinnor.

Hangö (3500 inv.) är Finlands vinterhamn, belägen på Hangö udd. Hamnen hålles öppen af isbrytaren Murtaja. Den har en liflig sjöfart och stor utförsel af smör, strömming och trådrullar. Vintertid är äfven införseln till Hangö betydlig. Landets största stenhuggerier finnas här. Hangö badanstalt är den finaste och mest besökta i Finland.

Öster om Helsingfors ligga Borgå och Lovisa.

Borgå (4400 inv.) vid Borgå ås utlopp är biskopsäte. Johan Ludvig Runeberg bodde här till sin död. Hans graf, hans af staden vårdade hem och hans staty ära hans minne. Folkhögskola. Från Borgå utföres mycket hafre.

Lovisa (2000 inv.) vid en vik nära Kymmene elf har en badanstalt. Stadens sjöfart är ganska liflig.

I *Esbo* finnes Mellersta Nylands folkhögskola. *Vestanquarn* landtmanna- och husmoderskola ligger i Ingå.

På minnesmärken från forna tider är Nylands län rikt. Många ärevärdiga *gråstenskyrkor* stå kvar från den katolska tiden, såsom *Borgå domkyrka*. *Lojo kyrka* är bekant för sina medeltida vägg- och takmålningar. Af medeltida borgar är *Raseborg* ännu någorlunda bibehållen. Fästningarna *Gustafsvärn* vid Hangö och *Svartholm* utanför Lovisa äro ruiner från den svenska tiden.

2. Åbo och Björneborgs län.

Åbo och Björneborgs län är det sydvästligaste af länen. Till hvilka län gränsar det? Det sträcker sig från ön Kimito i söder till Sideby udde och Seinäjokis källtrakt i norr och når i öster upp på höglandet. Till största delen är det dock låglänt. De södra och norra delarne äro ojämna, den mellersta slät. I söder är länet uppfyllt af branta klippor, mellan hvilka dalgångar, sund och vikar slingra sig. Den slätare mellersta delen är

genomdragen af sandåsar. Genom den nordöstra delen gå två stora grusvallar, *Tavastmon* och *Poljunkangas*. Den del af länet, som de omgifva, är ett ojämnt, med åsar besatt högländ af moar och myrar med en vid dal, som intages af sjön Kyrösjärvi. Länets dalar och låglandslätter hafva en bördig lerjord.

Midt igenom länet strömma *Kumo elf* och *Loimijoki*. Norr om elfven är trakten rik på insjöar. De flesta hafva aflopp genom *Påmarksån* och *Ikalisstråten*. Söder om *Kumo elf* finnes länets största insjö. Hvilken är den? Genom hvilken å faller den ut? Genom länets södra del rinna många åar. Hvilka känner du? Visa dem på kartan. Söder om *Verknäs udde* är kusten mycket inskuren och hafvet beströdt med Ålands och Åbo skärgårdar. Hvilken fjärd åtskiljer dem? Hvilka öar känner du i Ålands skärgård? Hvilka ögrupper och öar känner du i Åbo skärgård? Norr om *Verknäs udde* är kusten rakare. Där skjuta sandiga uddar ut mot Bottnahafvet och några låga holmar och skär dyka upp ur det grunda vattnet.

Södra delen af Åbo län har det mildaste klimatet i hela Finland, den kortaste och blidaste vintern och den längsta sommaren. Fjärdarne och sunden mellan skären tillfrysa endast för kort tid och hafvet svallar öppet hela året. Frosten är ej fruktansvärd i dessa trakter. Men högländet i nordost har ett strängt klimat med lång, snörik och kall vinter, kort vår och en sommar med varma dagar, men ofta svåra nattfroster.

Den södra klippiga delen af länet hör till ekzonen och har Finlands rikaste växtlighet. Den mellersta, släta delen hör till almzonen. Den norra ojämna delen hör till alzonen. Hvilka finska trädslag saknas där? Hvilka trädslag finnas där?

Länets södra del omfattar landskapen Åland och Egentliga Finland. Den större norra delen hör till landskapet Satakunta. Hela länet lyder under Åbo stift. Det är ett medelstort län och upptager en femtendedel

af landets yta. Det hyser en sjättedel af landets befolkning, 17 invånare på qvadratkilometern. I den södra skärgården bo nylänningar och ålänningar. I skärgårdens norra del och i mellersta delen af länet bo vestfinnar, i norra delen af länet tavaster.

Invånarne lifnära sig med jordbruk, fiske, sjöfart, industri och handel. Talrika herregårdar finnas i Egentliga Finland.

Berömda herresäten äro *Åminne*, *Viurila*, *Vuorentaka* och *Runa gård* vid Salovikens norra strand, *Qvidja* i Pargas, *Kankas* i Masku, *Lemsjöholm* nordvest om Rimito, *Saaris* vid Virmofjärden, *Kumo gård* vid Kumo elf och *Kastelholm* på Åland.

Jordbruket bedrifves omsorgsfullt med moderna maskiner och boskapsrasen förbättras genom införande af utländska kreatur. Åkrarne äro både vidsträckta och utmärkta i länets släta delar, isynnerhet kring Loimijoki och Kumo elf. Äfven präktiga vida ängar finnas kring elfven. Mejerirörelsen är betydlig. Hvete odlas allmänt. Hvitbetor har man i senare tid begynt odla. Trädgårdar finnas vid nästan hvarje gård, utom i norra delen. Dragoxar användas allmänt.

Skärgårdsborna äro dugtiga fiskare och jägare. Hvad jaga skärgårdsborna? Hvilken fisk fås mest i hafvet? För hvilken fisk har Kumo elf blifvit berömd? Ålänningarne och nylänningarne äro dugtiga båtbyggare och djärfva sjömän. Nästan hvar och en af dem eger åtminstone del i ett segelfartyg. De ega en tredjedel af hela den finska handelsflottan. Deras barker och briggas göra långresor på alla haf. *Lemland* i Ålands skärgård är den landskommun, som eger den största handelsflottan.

Åbo läns invånare äro ganska skickliga i slöjd och handtverk. I trakterna kring Åbo, Nystad och Björneborg väfvas bomullstyger. I Nystadstrakten tillverkas träkärl och möbler, som till och med utskeppas till Kö-

penhamn. Af leran i södra Satakunta formas kärl. I Kankaanpää förfärdigas kastmaskiner, i Lavia ullkardor, i Kauvatsa halmarbeten.

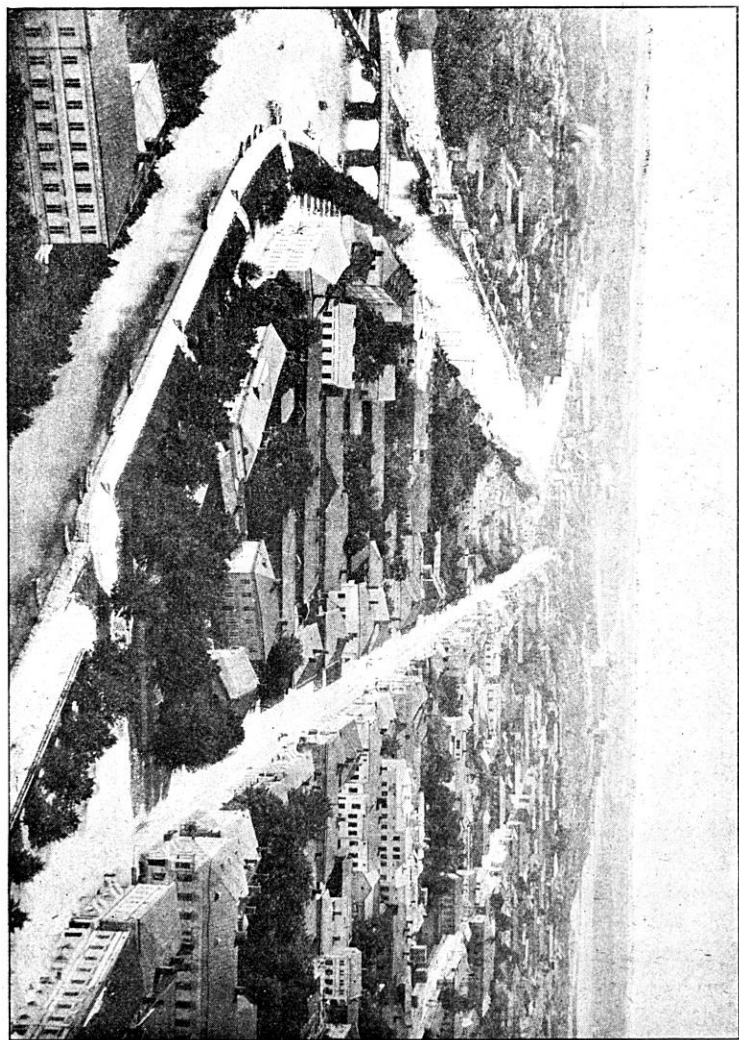
I Åbo skärgård brännes mycket kalksten. *Orijärvi* berömda koppargrufva finnes vid gränsen mot Nylands län. I Säkylä huggas qvarnstenar. Många järnbruk finnas i de sydligaste och nordligaste delarne af länet. De mest betydande äro *Dalsbruk* på Kimito, *Matildedal*, *Tykö* och *Kirjakkala* utmed östra stranden af Saloviken. I *Loimijoki* socken finnes en stor spikfabrik. *Kyröskoski* pappersbruk är beläget vid Ikalisstråten. Nära Åbo finnes *Littois* stora klädesfabrik. I trakten omkring Björneborg blomstrar Finlands största sågindustri. 24 sågverk tillverka där sågvaror för mer än 7 millioner mark om året.

Samfärdseln är liflig. Hvilka järnvägar gå genom länet? Skärgården genomkorsas af talrika ångbåtar. Telefonnätet är vidsträckt.

I Åbo och Björneborgs län finnas sex städer, alla vid hafvet, och två köpingar.

I Egentliga Finland ligga städerna Åbo, Nådendal och Nystad.

Åbo vid Aura å, landets forna hufvudstad, är nu länets hufvudstad och erkebiskopens säte. Det är näst Helsingfors Finlands största stad med 35 000 invånare. Här finnas Åbo hofrätt och Hushållningssällskapet, tre lyceer, svensk samskola, två fruntimmersskolor samt navigations-skola och andra yrkesskolor. Åbo är en betydande industri-stad med stora mekaniska verkstäder och skeppsvarf, bom-ullsspinneri, trikotfabrik, sockerbruk, tobaksfabriker, ångsnickerier, korkfabrik och bryggerier. Näst Helsingfors är Åbo landets förnämsta handelsstad. Den införer spannmål, järn och stenkol och utför mycket trävaror och

hafre. Åbo aktiebank finnes här. Äfven i anseende till sjöfarten är Åbo den andra staden i landet.

Staden ligger utsträckt i en dal mellan branta berg. Observatoriiberget är förvandladt till en härlig park. Kakolaberget bär en stor straffanstalt. Den märkvärdigaste byggnaden är den åldriga *domkyrkan*. Nedanför domkyrkan utbreder sig ett planteradt torg, prydt med Per Brahes och Porthans statyer.

Vid åns mynning står *Åbo slott*, den äldsta byggnad i landet. Det inrymmer ett historiskt museum. Utanför slottet är stadens yttre hamn belägen med väldiga upplag af trävaror och talrika skepp och lastångare. Ön *Runsala* vid hamnen är rik på ek och öfversållad med villor. Nära staden finnes äfven *Kuppis* park, berömd för sin helsokälla. Ute i skärgården ligger *Sjählö* sjukhus för obotligt sinnessjuka.

Nådendal (640 inv.) är belägen vid ett sund 1 1/2 mil vester om Åbo. Staden är gammal, men är nu den minsta i Finland. Dess badanstalt är mycket besökt.

Nystad (4000 inv.) har en god hamn, ganska stor handelsflotta och en slip, på hvilken fartyg repareras. Härifrån utgår en telegrafkabel längs hafsbotten till Sverige.

Raumo (4000 inv.) är en gammal stad med den största handelsflotta af alla Finlands städer. Stort garfveri. Stadens handel är tämligen betydlig och sjöfarten på Tyskland är liflig. Folkskolelärareseminarium.

Björneborg (11000 inv.) vid Kumo elfs delta är en af Finlands större handelsstäder. Utförseln af trävaror och hafre är anseelig. Spannmål och stenkol införs. Sjöfarten är därför liflig. Fartygen lossa och lasta utanför elfvens mynning vid *Räfsö*. Mekanisk verkstad finnes i Björneborg.

På Åland ligger Mariehamn.

Mariehamn (750 inv.) är en liten ung stad på en landtunga på södra delen af fasta Åland. Dess sjöfart

är ganska stor, isynnerhet på Sverige. Dess badinrättning besökes mycket af främlingar.

Köpingarne i Åbo och Björneborgs län äro *Salo* vid inre ändan af Saloviken och *Ikalis* vid Kyrösjärvi.

Folkhögskolor finnas i *Pargas*, i *Hvittis* och på *Åland*.

Åbo och Björneborgs län har talrika historiska minnen. Genom Egentliga Finland infördes kristendomen i landet och det berättas att de första finnarne döptes i *Kuppis källa*. Många grästenskyrkor från den katolska tiden vittna om bildningens ålder. *Nousis* kyrka är den äldsta i landet och var Finlands första domkyrka. *Nådendal* har ännu sin klosterkyrka qvar. På *Kustö* finnas ännu ruiner af Åbobiskoparnes borg. Genom Egentliga Finland kommo äfven svensk lag och rätt in i landet. Därom vittna *Åbo slott* och *Kastelholms* slottsruin på Åland. Nära Kastelholm finnas ruinerna af den ryska fästningen *Bomarsund*.

3. Tavastehus län.

Tavastehus län är ett inlandslän. Det omfattar Tammelahögländet och sydvestra delen af det Stora högländet samt låglandet mellan dem. Till hvilka län gränssar det? Hvilken sjö utgör dess östra gräns? Hvilka stråtar inkomma i nordvestra delen af länet? Hvilken å flyter genom sydvestra hörnet?

Tavastehus län är till större delen högländt med karg grusjord och vida moar. Men midt igenom länet drager sig låglandet med sin bördiga lera från Vanda ås källor till Nokia ström. Långa åsar, såsom den för sin sköna utsigt berömda Kangasala-åsen, finnas på flere ställen. Talrika sjöar blänka på låglandet. De flesta tillhöra Kumo elfs insjösystem. Hvilka stråtar och sjöar känner du i detta län?

Vid sjöarne resa sig mångenstädes vilda branta berg. Det högsta är *Tiirismaa* vid Vesijärvi.

Tavastehus län har kort vår, varm och klar sommar. Där blir tidigare grönt än i Nylands län. Men vintern kommer tidigt och är ganska sträng. På högländet härja frosterna ganska svårt.

Södra hälften af länet hör till almzonen. Där växa hassel och lind vid sjöarne. Den norra delen hör till alzonen. Den har ännu präktiga furuskogar, men äfven vida mossar och kärr.

Större delen af länet tillhör landskapet Tavastland. Nordvestra delen hör till Satakunta. Hela länet lyder under Borgå stift. Länet utgör en sjuttondedel af landet och dess befolkning en niondedel af hela landets, 12 invånare på kvadratkilometern.

Befolkningen utgöres af tavaster. De bygga gärna tillsammans i stora byar. En af de största är *Jämsä* kyrkoby nära Päijänne på en bördig slätt. Den har liflig ångbåtsrörelse och utskeppar mycket smör.

De förnämsta näringarna äro jordbruk, boskapskötsel, skogsafverkning och industri. Jordbruket bedrifves dock ej med nödig omsorg, ehuru landets förnämsta landtbruksinstitut, *Mustiala*, är beläget här, i Tammela socken. Många herregårdar hafva funnits, men de flesta egas nu af allmogemän.

Hatanpää vid Pyhäjärvi, *Liuksiala* kungsgård i Kangasala, *Laukko* gamla herresäte i Vesilaks, *Kojo* och *Jokkis* gods i Tammela samt *Haga* och *Vanantaka* i Janakkala äro namnkunniga egendomar.

Linet odlas mycket på låglandet för att säljas till Tammerfors. Svedjebruk bedrifves ännu på höglandet till skada för skogen. Boskapsskötseln och smörberedningen drifvas med större omsorg.

I slöjder och handtverk äro invånarne föga skickliga. I Tuulois och dess grannsocknar tillverkas dock goda åkdon, i Pälkäne och Sahalaks idkas linspånad och i Jämsä stenhuggeri.

Industrin är betydlig. Tammerfors är näst Helsingfors Finlands största fabriksstad. Stora fabriker finnas äfven på landsbygden. Sådana äro *Nokia* pappersbruk vid Nokia ström med träsliperi, cellulosafabrik, pappfa-

brik och takfiltfabrik, *Valkiakoski* pappersbruk vid forsen med samma namn med träsliperi och cellulosafabrik, *Tervakoski* pappersbruk i Janakkala, *Forssa* bomullsspinneri och *Viksbergs* bomullsväfveri vid Loimijoki i Tam-mela socken, *Notsjö* glasbruk i Urdiala och *Tornator* trådrullefabrik i Hollola.

Landsvägarna äro mycket backiga. Men samfärd-seln gynnas af sjöarne. Ångbåtar gå på Vesijärvi och Päijänne, på vattnen mellan Tavastehus, Tammerfors och Längelmävesi (Länkipohja) samt från Tammerfors till Ruovesi. *Vesijärvi* och *Kalkis* kanaler öppna vägen till Päijänne. *Valkiakoski* kanal leder upp till Längelmäve-sistråten. *Lembois* kanal gör ångbåtsfärd möjlig mellan Tavastehus och Tammerfors. *Murole* kanal förenar Nä-sijärvi med Ruovesi. Hvilka järnvägar leda genom länet?

Länet har två städer och en köping.

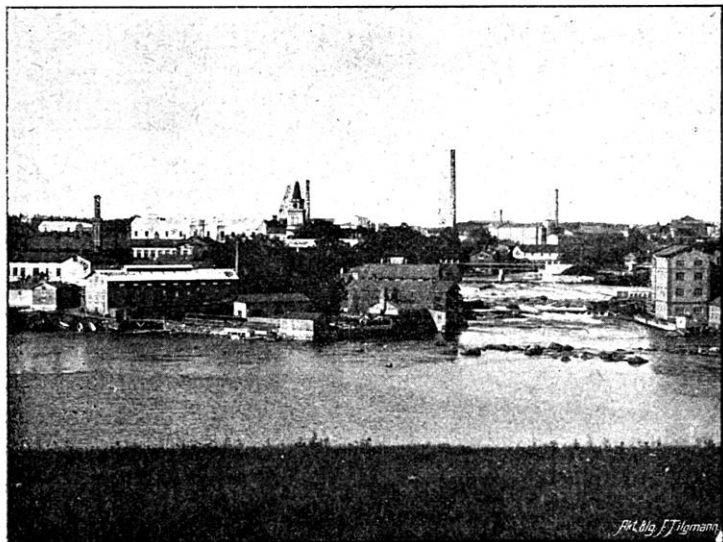
Tavastehus (5300 inv.) nedanför Hattelmala-åsen vid Vånåstråten är länets hufvudstad. Mellan Tavastehus och Helsingfors byggdes Finlands första järnväg. I när-heten af Tavastehus finnes *Parola malm*, med militärläger samt den natursköna egendomen *Karlberg* med storartad park vid det branta *Aulangoberget*.

Tammerfors (25000 inv.) på åsen mellan Näsijärvi och Pyhäjärvi är till storleken den tredje staden i Fin-land. Här finnas de största fabriker i landet. De drif-vas till en del af den vattenrika forsen. De förnäm-sta äro bomullsspinneriet och väfveriet, som tillverkar varor för 6—7 miljoner mark om året, linnespinneriet och väfveriet, tre ullspinnerier och en klädesfabrik, den mekaniska verkstaden, pappersbruket, träsliperiet, tak-filtfabriken och tändsticksfabriken.

Tammerfors ligger på vestra sidan om forsen, för-staden *Skyttylä* på östra sidan. Stadens omgifningar

äro vackra. Norr om staden ligger *engelska parken*, vester om staden reser sig *Pyynikkä* ås, en del af Kangasalaåsen, med den vilda klippdalen *Termopyle*.

Lahtis köping är belägen i en öppning i Salpausselkä vid södra ändan af sjön *Vesijärvi* i *Kymmene* elfs insjö-

Tammerfors.

område. Den beröres af järnvägen, som här utsänder en bibana till *Vesijärvi station*, köpingens hamn. *Lahtis* har ångbåtsförbindelse med *Jyväskylä* och *Heinola*.

I *Hauhostråten* källtrakter ligger *Evois* forstinstitut.

Folkhögskolor finnas i *Sääksmäki* och *Lahtis*.

Länets förnämsta historiska minnesmärken äro det gamla *Kronoborgs slott* vid *Tavastehus* och *Hattula kyrka* med sina vägg- och takmålningar. Båda stå qvar från den katolska tiden.

4. Viborgs län.

Viborgs län sträcker sig utmed Finska viken och Ladoga från Kymmene elf till Suooja. Hvilka sjöar ligga på dess norra gräns? Till hvilka län och till hvilket land gränsar det? Länet är till största delen lågländt. Endast mellan Ladoga och Pihlajavesi samt norr om Ladoga är det högländt. Låglandet är ojämnadt af berghöjder och sandåsar. Isynnerhet vid Ladogas nordvestra strand äro bergen höga och branta. Mellan Kymmene elf och Vuoksen bestå de af rapakivi. Dalarnes jord är dels lera, dels torf och sand. Vida sandmoar finnas flerstädes, såsom *Uttis malm* nära Kymmene elf. Karelska näset är mycket sandigt. Hvilka långa grusval-lar genomdraga den nordvestra delen af länet?

Hvilken hafsvik skjuter långt in i länet? De kuster som gå ifrån sydvest mot nordost, äro inskurna skärgårdskuster; de, som gå från sydost mot nordvest, äro jämna sandkuster. Så är det både vid hafvet och vid Ladoga. Långt ute i Finska viken och Ladoga ligga några ensamma öar, som höra till detta län. Hvilka af länets öar känner du? Se efter på kartan och i boken.

Viborgs län ligger till en del uti inlandet och är där rikt på insjöar. Till större delen tillhör det kustlandet och är där rikt på åar. I sydvestra hörnet af länet grenar Kymmene elf sig omkring ön Pyttis. Hvilka forsar bildar elfven? Midt igenom länet strömmar Vuoksen. Beskrif dess lopp, dess forsar, dess grenar.

Viborgs läns klimat är strängt. Vintern är längre och kallare än i Nylands län. Hafvet tillfryser tidigt och går senare upp. Isen ligger tvärs öfver till Estland. Våren är lång, sommaren kort med varma dagar, men ofta om nätterna med härjande froster. Ladogastranden är dock mera frostfri. Hösten är kortare än i Nylands län.

Största delen af länet hör till almzonen. Här och där vid hafskusten växer ek. På Karelska näset finnes en planterad lärk-

träskog. Den norra höglända delen af länet hör till alzonen och är betäckt af väldiga barrskogar, mossar och kärr.

Största delen af länet hör till landskapet Karelen. Det sydvestra hörnet hör till Nyland, det nordvestra hörnet till Tavastland, och trakten omkring Saimen tillhör Savolaks. Hela länet lyder under Nyslotts stift. Det är ett medelstort län. Det omfattar en tiondedel af landet och hyser ungefär en sjundedel af Finlands befolkning, 11 personer på kvadratkilometern. Invånarne utgöras af karelare. De bygga helst sina boningar tillsammans i stora byar, sådana som *Kronoborgs pogost*, *Suistamo* och *Salmis* kyrkobyar samt kyrkobyarna på Karelska näset. Några af dem äro större än våra småstäder. Dessutom bo tavaster längst i vester, 1500 ryssar nära Ladoga på Karelska näset och lika många i städerna. Zigenare ströfva omkring i länets östra delar. En tiondedel af befolkningen tillhör den grekisk-katolska kyrkan. Folkbildningen står lågt, isynnerhet hos den grekisk-katolska befolkningen.

Invånarne lifnära sig förnämligast med jordbruk, handel och industri. Jordbruket står dock lågt, ehuru *Kronoborgs landtbruksinstitut* finnes i länet. Skörden förslår icke för länets behof. Bohvete och hampa odlas ganska mycket. Svedjebruket är ännu allmänt. Ännu mera försummad är boskapsskötseln. Men de karelska hästarne äro berömda. Fyrhjuliga vagnar äro allmänt i bruk.

Viborgs län har en lång tid varit den mark, där svenskar och ryssar krigat mot hvarandra. Därför hafva invånarne i forna tider vant sig vid att blifva plundrade och att lefva blott för dagen. Sedermera blef länet en del af Ryssland. Ryska herrar fingo stora egendomar, *donationsgods*, i Viborgs län. Godsens bönder fingo ej flytta bort; de måste arbeta för sina främmande herrar och fingo ej behålla mycket af arbetets lön. Därigenom blefvo de likgiltiga och lata, och brydde sig ej om att förbättra jorden. Däraf kommer det att jordbruket ännu försummas af allmogen.

Men finska staten har inköpt donationsgodsen och låter bönderna för billigt pris få sin egendom tillbaka. — På de finska herregårdarne, såsom *Sippola* gård nära Kymmene elf, skötas jordbruket och mejerihandteringen omsorgsfullt. Men de äro ej många.

Fisket i elfvarne och i Finska viken är ganska gifvande. Hvilka fiskar fås mest?

Slöjdkunnigheten är ringa. Skickligast är allmogen i att tillverka åkdon och körredskap. Ty att köra och flacka omkring är invånarnes käraste sysselsättning. I den närbelägna stora staden S:t Petersburg köpes allt, som karelarne kunna föra dit, och där få de för billigt pris allt hvad de önska sig. Därför hafva länets invånare vant sig att forsla foror mellan S:t Petersburg och aflägsna delar af Finland. Under dessa resor blefvo deras hemman försummade. Men numera, då järnbantågen och ångbåtarne forsla varorna billigare och snabbare, betalas fororna allt för dåligt, så att karelarnes reslust minskas.

Dock har befolkningen omkring Ladoga fortfarande stor håg för handel. Karelarne göra höst och vinter långa resor i landet för att uppköpa landtmannavaror, hvilka de sedan sälja i S:t Petersburg. De fattigare färdas omkring och sälja järngrytor och porslinskärl samt uppköpa lump, som de sedan afyttra till pappersbruken i Finland och Ryssland. Kustborna, isynnerhet på Björkö, göra sina handelsfärder till sjös och äro så ifriga med sina Petersburgsresor att *Björkö Sund* är en af Finlands lifligaste hamnar.

Ehuru länet är rikt på nyttiga stenarter, såsom marmor, kalksten, granit, fältspat och qvarts, bedrifves endast ringa stenbrytning.

Välimäki järngrufva i Impilaks begagnas. Vigtigare är *Pitkäranta* koppar- och tennbrott med stora fabriker vid Ladogas nordöstra strand. Några små järnbruk fin-

nas, men länets förnämsta industrier äro sågningen och papperstillverkningen. Vid Kymmene elfs mynningar finnas inom detta län 16 ångsågar och några omkring Viborgska viken. Stora träsliperier, cellulosafabriker och pappersbruk äro *Kymmene bruk* vid Kuusankoski med särskild järnväg från Kouvola, *Ingeröis* vid Kymmene elf och *Enso* träsliperi vid Vuoksen. Andra betydliga fabriker äro *Karhula* mekaniska verkstad nära Kotka och *Pero* spikfabrik nära Viborg.

Samfärdseln gynnas genom *Saima kanal* och *Pak-kola kanal* samt genom järnvägarne. Hvilka järnvägar draga genom länet?

Saima kanal utgår från Saimen vid *Lauritsala* gård och lastningsplats. Sprängd genom sjöns klipptröskel sänker den sig snart i åtta slussar ned till Juustila ås jämna dal, genomgår *Nuijamajärvi* och sänker sig därpå genom de sju slussarna nära *Pälli* och de två Rättijärvislussarna till *Rättijärvi*. Mellan denna sjö och den lilla Särkjärvi är kanalen sprängd genom ett bergigt näs, *Taipale*. Ytterligare en liten sjö och fyra slussar leda ned till *Juustilajärvi*. Denna vackra sjö och dess smala vik Lavolansalmi fortsätta kanalleden mellan talrika villor till den sista slussen vid *Lavola*. Här utmynnar kanalen i *Suomenveden pohja*, som är innersta ändan af Viborgska viken.

Viborgs län har sex städer, nämligen tre vid hafvet, en vid Saimen och två vid Ladoga, och därtill två köpingar vid Ladoga.

I Karelen finnas städerna Viborg, Kexholm och Sordavala.

Viborg (23000 inv.) på de halföar, som skilja Suomenveden pohja från Viborgska viken, är länets hufvudstad och säte för Viborgs hofrätt. Till storleken är den Finlands fjärde stad. Dess handel är mycket betydande. Till staden införes spannmål, mjöl, kaffe, socker, viner, spritdrycker, stenkol och järn, allt i stora massor. Utförseln är större än i någon annan af Finlands städer,

ty Viborg är genom Saima kanal hamn för Vuoksens hela insjösystem. Trävaror, ved, videbark och fisk äro de förnämsta utförsvarorna. Nordiska aktiebanken har sin plats i Viborg. Staden har näst Helsingfors och Åbo den största sjöfarten af landets städer. I den starkt befästade yttre hamnen, *Trängsund*, ser man hela sommaren talrika stora fartyg af olika nationer ligga och lasta. Industrin är mindre betydande. Ångqvarnarne, ölbryggerierna, tobaksfabrikerna och tvålfabriken äro de förnämsta verken.

I Viborg finnas åtskilliga läroverk och föreningar för vetenskap och konst. Rörelsen i staden är liflig och flere språk ljuda på gatorna och torgen. Ty i Viborg bo icke allenast finska och svenska talande finnar, utan äfven många ryssar och tyskar samt judar, och staden besökes mycket af andra utlänningar. Landets grekiska katoliker hafva här en biskop.

Viborg är en af Finlands äldsta städer. Kyrkor från den katolska tiden och lemningar af gamla fästningsverk vittna om dess ålder. Midt i staden står *Viborgs slott* på en holme. Öster om staden finnes den *nya fästningen*. Den är en af de starkaste fästningar i ryska riket. Viborgs omgifningar äro vackra och rika på täcka villor. Nordvest om staden ligger herregården *Monrepos*, hvars park är vida berömd för sin skönhet.

Kexholm (1200 inv.) på en holme i Vuoksens norra mynning är en liten gammal stad, som drifver handel på S:t Petersburg. Dess uråldriga fästning är nu öfvergifven.

Sordavala (1400 inv.) vid en af Ladogas nordligaste vikar är en liflig handelsstad med stor hästmarknad. Staden har ganska stor sjöfart på Petersburg. Öster om staden ligger *Kymölä* seminarium för folkskolelärare och lärarinnor. Omgifningarna äro utmärkt vackra. Ladogas

nordligaste vik *Kirjavalaks*, är för sin skönhet berömd öfver hela landet.

I Savolaks ligger staden Villmanstrand.

Villmanstrand (1200 inv.) är en liten täckt belägen stad vid Saimens strand en half mil vester om Lauritsala. Den har liflig ångbåtsfart såsom ändpunkt för järnvägen. Badanstalten är mycket besökt af petersburgare. Industrin är ringa (ångqvarn och tobaksfabrik). Kejsaren har här en boning, emedan invid staden finnes på Salpausselkä en malm, på hvilken hvarje sommar krigsöfningar hållas. Fordom var Villmanstrand fästning. Vallarne finnas ännu i behåll.

I Nyland finnas städerna Fredrikshamn och Kotka.

Fredrikshamn (3000 inv.) vid viken Vekkelähti, har medelmåttig handel. I staden finnes *kadettkåren*, den skola, i hvilken de finska officerarne utbildas.

Kotka (5000 inv.) är belägen på en ö utanför Kymmene elfs östligaste mynning. Kotka är en ny stad, som hastigt växer. Den har mycket stor sågindustri och glasbruk samt den största utförseln af bräder och snickarearbeten. Näst Helsingfors, Åbo, Viborg och Hangö har Kotka den största sjöfarten af landets städer. Dess hamn besökes af nästan lika många utländska fartyg som Viborgs. Sundet utanför staden är det historiskt berömda *Svensk-sund*. Nära Kotka finnes vid en af Kymmenes mynningsgrenar den kejsarligen villan *Langenkoski*.

Köpingarne i Viborgs län kallas handelsbyar. Allmogen benämner dem äfven med det ryska ordet pogosti. De äro *Kronoborg* och *Lahdenpohja*.

Folkhögskolor finnas i *Vederlaks* och *Nykyrka*.

Emedan Viborgs län ständigt varit en gränstrakt, har dess historia varit mycket orolig. Därom vittna de talrika ruinerna af fästningar. Utom de redan omtalade finnas här *Kymmene* fäste norr om Kotka. Om Rysslands närhet erinra klostren *Valamo* och *Konevits* på öar i Ladoga.

5. Sankt Michels län.

Likasom Tavastehus län är S:t Michels län beläget helt och hållet i inlandet. Det omfattar mellersta delen af Vuoksens insjöområde samt Sysmä och Mäntyharju stråtar. Till hvilka län gränsar det? Hvilken sjö utgör dess vestra gräns? Hvilka sjöar finnas på dess östra gräns? Till hvilka sjöar når länet åt söder? Hvilken stor ö ligger på dess norra gräns?

Länets vestra del är mera högländ än den östra, men högländ och lågländ omvexla där öfverallt. Hela länet är ojämnt af ryggar, kullar, åsar och dalar. I de södra och östra delarne äro höjderna till stor del branta klippor, i de öfriga delarne grusryggar, som sträcka sig från nordvest mot sydost. Bland höjderna stiga några betydligt öfver sin omgifning, såsom *Kammiovuori* och *Kempinmäki* nära Päijänne. Berömd för sin skönhet är *Punkaharju*.

S:t Michels län är rikare på insjöar än något annat län. En fjärdedel af länet består af vatten. Hvilka stora sjöar i detta län känner du? Hvilka sund?

Där ej sjöar intaga mellanrummen mellan höjderna, intagas de merendels af mossar och kärr. Lera finnes ej mycket. Det torra landet består mest af sand och grus.

S:t Michels län har inlandsklimat, men sjöarne och de vattensjuka markerna mildra sommarens värme. Froster inträffa allt för ofta i de sumpiga dalarne.

Den södra delen af länet hör till almzonen. Skogarne äro mycket härjade genom stockhuggning och svedjebruk. Björken, som växer upp på svedarna, har stor utbredning.

Största delen af länet tillhör landskapet Savolaks. Endast trakterna vester om Puula och Mäntyharjustråten höra till Tavastland. Länet lyder under Nyslotts stift. S:t Michels län omfattar en 16:del af hela Finland och hyser en 13:del af landets befolkning, 8 på kvadratkil-

lometern. I detta län ökas folkmängden långsammast. Invånarne äro i öster karelare, i vester tavaster, men i största delen af länet den blandning af båda stammarne, som kallas *savolaksare*. De bygga sina boningar på höjderna och på sjöarnes stränder. Där uppe rödja de äfven sina åkrar och bränna sina svedar för att undgå dalarnes frost. Jordbruket står lågt. Höjdernas karga, steniga jord är svår att bearbeta och gifver ringa lön. Svedjebruket är därför allmänt. När svedarne lemnat två eller tre skördar, få de växa igen till betesmarker och öfvertäckas snart med en ungskog af björk och al. På grof barrskog är länet fattigt i följd af stockhuggning och svedjande. I senare tid har allmogen allt mera börjat uttorka och odla dalarnes mossar. Först göras de till åkrar. Sedan en skörd blifvit tagen, igensås de till ängar och gifva såsom sådana riklig äring. Därför och för svedjandets skull lönar sig boskapsskötseln bättre än åkerbruket. Äfven i detta län uppfödas utmärkta hästar. Kor och får hållas i myckenhet. Hampa odlas allmänt i S:t Michels län.

Stora herregårdar finnas icke i länet, utom *Järvikylä* i Jorois.

Fisket i de talrika insjöarne lönar sig bra. Isynnerhet fås mycket mujkor och gös. Folket tillbringar en stor del af sommarn på vattnet och är kunnigt i båtbyggnad.

Äfven i andra slöjder och handtverk äro länets inbyggare skickliga. Qvinnorna spinna och väfva både lin och ull och tillverka sina egna och karlarnes arbetskläder. Männen göra nästan alla husgeråd, möbler och verktyg för eget behof och tillverka smörkärll, gungstolar och pinnstolar till försäljning. *Kerimäki* är känt för sina korgarbeten, *Rantasalmi* för sina lädervantar och börsar.

På värdefulla stenar och malmer är länet fattigt. *Sjömalm* finnes dock i många insjöar och upptages för järnbrukens behof. Två järnbruk finnas, nämligen *Oravi* vid Haukivesi och *Haapakoski* i Pieksämäki socken. Åtskilliga sågar äro i gång. För öfrigt är länets industri obetydlig.

Samfärdseln är liflig på Päijänne och Saimavattnen. På dessa vatten ser man talrika ångbåtar, som vika in på de månggrena farlederna, ofta bogserande väldiga stockflottar eller långa rader af lastade pråmar (lodjor). Landsvägarne äro dåliga och mycket backiga. Men vintervägarne gå gent och jämt öfver de frusna fjärdarna. Hvilken järnväg går genom länet?

Tre städer finnas i S:t Michels län. Alla äro små och ligga vid insjöar.

I Savolaks finnas S:t Michel och Nyslott.

Sankt Michel (2800 inv.) vid Saimens nordvestligaste ände är länets hufvudstad. Nära staden finnes ett ganska stort garfveri.

Nyslott (1700 inv.) ligger på en holme i det strida sundet *Kyrössalmi*. Genom detta sund måste alla farkoster passera, hvilka gå mellan Saimen och de nordligare trakterna. Sjöfarten är därför liflig. Stadens läge är ovanligt vackert. På en klippa midt i sundet står det gamla fästet *Olofsborg*, ännu väl bibehållet.

I Tavastland finnes staden Heinola.

Heinola (1400 inv.) ligger i länets sydvestra hörn vid *Jyränkö ström*, som är en del af Kymmene elf. Här finnes en badanstalt.

Folkhögskola finnes i *Jorois*.

Äfven S:t Michels län har en tid varit gränsland mellan Sverige och Ryssland. *Olofsborg* blef bygd till gränsens försvar. Öfriga minnesmärken från förflutna tider finnas ej många. *Haa-*

paniemi gård i Rantasalmi socken har fordom varit Finlands krigsskola.

6. Kuopio län.

Kuopio län omfattar norra hälften af Vuoksens insjöområde samt Rautalampistråten. Det når i vester till *Keitele*, i sydost till *Jänisjärvi*. Det ligger längst från hafvet af alla länen. Det är till största delen högländt med stenig grusjord, sandmoar och vidsträckta mossar och kärr, sådana som *Egyptinkorpi*. Mer än en fjärdedel af länet är försumpad. Men från söder intränga vida dalar, hvilkas bottnar intagas af stora, vackra insjöar med bördiga lerstränder. Hvilka stråtar känner du i detta län? Hvilka sjöar? I östra delen af länet rinna några ansenliga floder. Hvilka känner du?

Sjöarnes omgifningar äro klippiga. Många berg resa sig högt öfver omgifningen. Från dem har man vidsträckta utsigter öfver fjärdarna, sunden och skogarna. Hvilka höjder känner du i detta län?

Kuopio läns vintrar äro mycket kalla, men lugna och klara. Våren är kort, sommarn har varma solskensdagar med åskregn, men sommarnätterna äro ofta kalla. Frosten är en svår härjare i detta län, isynnerhet på höglandet. Hösten är kort.

Nästan hela länet tillhör alzonen. Endast den nordligaste delen hör till granzonen.

Kuopio län består af tre landskapsdelar. Den östra hälften är en del af Karelen. Rautalampistråten bildar Tavastlands gräns. Resten af länet tillhör Savolaks. Vestra delen af länet lyder under Kuopio stift, den kareliska delen föres till Nyslotts stift. Länet är dubbelt så stort som Tavastehus län. Det omfattar nästan en åttendedel af Finlands yta. Men det är glest befolkadt, med 7 personer på kvadratkilometern, så att det hyser blott en åttendedel af landets befolkning.

Gamla herregods finnas icke. Gårdarne stå lika som i S:t Michels län på höjderna eller ock vid sjöstränderna, där god lerjord finnes. Endast i östra delen af Karelen äro de sammanhopade till folkrika byar.

I samma trakter tillhöra närmare 9000 personer den grekisk-katolska kyrkan. De äro okunnigare än Finlands öfriga invånare. Mycket få af dem kunna läsa.

Invånarne äro karelare och savolaksare. Deras förnämsta näringsfång är jordbruket. I vestra hälften af länet skötas åkrarne ganska omsorgsfullt. Svedjande och kärrodling bedrifvas allmänt och gifva i länets norra och östra delar större afkastning än åkrarna. Under vanliga år förslår skörden knappt för länets behof. Ofta tvingar frosten en stor del af befolkningen att äta nödbröd. Bohvete odlas ganska allmänt.

Boskapsskötseln lämpar sig bättre för detta län. Svedjemarkerna äro utmärkta beteshagar och riklig höäring vinnes från flodstränderna och kärrängarna. Mycket smör beredes här för utförsel, och slagtboskap och hästar försäljas till S:t Petersburg.

Ännu finnas i länets norra och östra delar vidsträckta timmerskogar. Deras afkastning är en af invånarnes förnämsta inkomstkällor. I Karelen och Tavastland finnas stora sågverk, i hvilka stocken sågas till plankor och bräder. Villebrådet i skogen är rikligt, så att jagten på ekorrar och skogsfågel gifver allmogen god förtjenst under vintern. Björnar fällas årligen i östra delen af länet.

I husliga slöjder är befolkningen föga kunnig. Qvinnorna spinna, väfva och sy alla arbetskläder. Men männen äro håglösa och tillbringa gärna vintern i lättja i stället för att öka sina inkomster genom slöjd. Libelits socken har dock blifvit känd för tillverkning af dugliga åkdon.

Kuopio län har ett större antal inhysingar än något af de andra länen. De bo hos bonden och hafva själfva ingen egendom. För maten arbeta de litet på hemmanets jord. Men den nytta de göra är obetydlig. Dess mera tära de på bondens inkomster, och under nödår stryka de omkring eller dö af svält och sjukdom.

Nyttiga stenarter finnas ganska rikligt, men användas föga. Däremot upphåfvas en stor mängd sjömalm. Kuopio läns sjöar äro de malmrikaste i Finland. Därför äro järn- och sågindustrierna länets förnämsta industrier. Af järnvärken äro *Värtsilä* nära Jänisjoki, *Mölkö* i Ilomants socken vid Koitajoki, *Varkaus* vid Kallavesistråttens vestra mynning, *Strömsdal* vid Nilsjästråten samt *Karttula* vid Rautalampistråten de förnämsta. De största sågarne finnas i närheten af Joensuu.

Kuopio läns handel är riktad mot Viborgs län och S:t Petersburg. Dit föra alla ångbåtsleder och järnvägar. Hvilka järnvägar finnas i länet? Genom kanaler och slussar har *Pielis elf* blifvit gjord farbar, så att ångbåtar kunna från hafvet gå ända till Nurmes köping vid norra ändan af Pielisjärvi. Kallavesistråten har öppnats genom flere kanaler, nämligen *Taipale* kanal mellan Haukivesi och Unnukka, *Konnus* kanal mellan Unnukka och Kallavesi, *Ahkionlaks* kanal mellan Kallavesi och Onkivesi samt *Nerkko* kanal mellan denna och Porovesi.

Kuopio län har tre städer och en köping, alla belägna vid insjöar.

I Savolaks ligga Kuopio och Idensalmi.

Kuopio (10000 inv.) vid södra foten af Puijo på stranden af Kallavesi är länets hufvudstad och sätet för biskopen i Kuopio stift. Staden har stor införsel af spannmål och en ansenlig ångqvarn. Videbark utföres till Ryssland. Sjöfarten är liflig; dagligen gå ångbåtar

till alla de vattenleder, som öppna sig från Kallavesi. *Väinölänniemi* är stadens utomordentligt vackra park. *Fagerlös* stora vårdanstalt för sinnessjuka finnes nordvest om staden.

Idensalmi (1200 inv.) är den yngsta af landets städer. Den är belägen vid Porovesi. Videbark, ved och smör utföras.

I Karelen ligga Joensuu stad och *Nurmes* köping. *Joensuu* (3200 inv.) vid Pielis elfs mynning är en ganska liflig handelsstad. Den inför mycket rågmjöl och utför trävaror, videbark och smör. Af alla städer vid Vuoksens insjösystem eger Joensuu den största handelsflottan.

Folkhögskolor finnas i *Maaninka* och *Kontiolaks*.

7. Vasa län.

Vasa län sträcker sig längs Bottniska vikens kust från Sideby udde till närheten af Kalajoki och från hafvet inåt landet till Keitele och Päijänne. Till hvilka län gränsar det? Vestra hälften ligger på Sjölandet och är högländ. Den vestra hälften är slät, den östra ojämn. Den vestra hälften har talrika floder, den östra talrika insjöar. Hvilken backig och sjörik trakt finnes midt i den vestra hälften? I södra delen af Flodlandet resa sig nära kusten de långt synliga *Bötomborgen*. Hvilka floder känner du i Vasa län? Hvilka insjöstråtar känner du i Vasa län? Till hvilka insjösystem höra de? Hurudan är Vasa läns kust?

Flodlandet är isynnerhet närmare kusten rikt på bördig lera. Längre från hafvet äro sand och torf de allmännaste jordarterna. Sjölandets jord består af stengt grus och sand samt vidsträckta kärr och mossar. Vasa läns kust är rik på vikar och halföar. Vid Qvarken och utanför Vetiltrakten finnas ansenliga skärgårdar.

Hafsbotten är långgrund och förvandlas hastigt till land, emedan landhöjningen här är starkare än i något annat län. Därför uppgrundas Vasa läns hamnar snabbt och städerna måste ofta söka sig nya hamnar för sin sjöfart.

Sjölandets klimat liknar Kuopio läns. Men i Flodlandet äro vintrarna kortare och mildare, vårarne långa och kyliga, somrarne svalare, men med mindre kalla nätter, så att froster mera sällan förekomma och göra mindre skada. Höstarne äro långa. Hela länet hör till alzonen.

Flodlandet tillhör landskapet Österbotten. Kumo elfs insjöområde inom Vasa län hör till Satakunta, Kymmene elfs område inom länet är en del af Tavastland. Flodlandet lyder under Åbo stift, Sjölandet under Borgå stift.

Vasa län är nästan lika stort som Kuopio län men mycket tätare bebodt, med 10 personer på kvadratkilometern, så att det hyser mer än en sjettedel af Finlands befolkning. Det är det folkrikaste af alla länen. Länets invånare äro tavaster och vid kusten österbottningar. I Sjölandet sysselsätta de sig med svedjebruk och boskapsskötsel samt med skogshygge och jagt lika som invånarne i Kuopio län. Ännu finnas där vidsträckta timmerskogar. I kustlandet är jordbruket den förnämsta näringen. Det bedrifves med omsorg. Nutida jordbruksmaskiner användas ganska allmänt. Utmed floderna utbreda sig mycket vidsträckta åkrar, isynnerhet i landskapets södra del. Den berömda Vasarågen försäljas till utsäde i det öfriga Finland och utlandet. Invånarne äro äfven skickliga i kärrodling. Vid flodernas nedre lopp finnas stora sankar ängar, hvilka gifva ett rikligt boskapsfoder. De hafva dock i senare tid blifvit svårt härjade af ängsmasken. Torfmossarne i Flodlandets inre delar torrläggas och förvandlas till utmärkta åkerfält, som gifva arbete och näring åt många tusental menniskor. Därför

tillväxer folkmängden i dessa trakter snabbare än i någon annan af landets bygder. I skärgården idkas ett lönande strömmingsfiske och sälskytte.

Betydliga herregårdar finnas icke i Vasa län. Men bönderna, som äro förmögna och i Flodlandet skickliga i byggnadskonsten, uppföra åt sig ståtliga byggnader. I Sjölandet ligga gårdarne mest på kullarne och vid sjöstränderna ensamma eller i små byar. I Flodlandet äro de anlagda längs flodstränderna och bilda mångenstädes långsträckta byar utmed landsvägen, så att man kan färdas tiotal kilometer genom samma bygd och räknar ända till 200 gårdar efter hvarandra.

Invånarne i Vasa läns flodland äro skickligare i allehanda slöjder än Finlands öfriga invånare. Kustborna äro dugtiga skeppsbyggare och hafva fordom byggt våra största och bästa fartyg. Nu har skeppsbyggeriet nästan upphört, emedan järnfartyg med ångmaskiner äro bättre än träfregatter och träbriggas. Men sin skicklighet i allt hvad till timmermannens yrke hörer hafva de bibehållit. Dessutom äro Flodlandets inbyggare skickliga smeder, snickare, svarfvare och skomakare och förfärdiga puukkoknifvar, liar, yxor, möbler, träkärl, ullkardor, spinnrockar, pieksor och rotarbeten att försäljas till aflägsna trakter. I Lappo, Storkyrö och Lillkyrö tillverkas gjutgods och bleckkärl, i Vetiltrakten qvarnstenar. Garfverier finnas på många orter.

Skogarna i Flodlandet äro dåliga, emedan virket för länge sedan blifvit användt till gårdsbyggnad och till försäljning. Dock brännes ännu mycket tjära i det inre af Österbotten.

Däremot är fabriksindustrin i Vasa län obetydlig. Några små järnbruk finnas i länets södra delar.

Koskensaari bruk ligger nära Jyväskylä samt *Östermyra* och *Orisberg* nära Kyrö elfs krökning.

Ansenligare äro *Mänttö* pappersbruk vid södra ändan af Keurusselkä och *Grönviks* glasbruk norr om Vasa. I sydöstra hörnet af länet finnas några större sågverk. Endast Vasa stad har flere betydande fabriker.

I kusttrakten är samfärdseln liflig. Kustborna äro af gammalt vana att göra långa sjöresor och besöka främmande länder. Nu, när Vasa läns segelflotta har minskats, begifva sig österbottningarna ut till andra trakter på arbetsförtjenst. Många tusen fara ända till Amerika, Afrika och Australien. Utvandrarne lyckas ofta förtjena bra och skicka då penningar hem till de sina. Vanligtvis komma de sedan själfva hem, när de hunnit samla ett kapital eller blifvit gamla. I följd af emigrationen (utvandringen) har stundom mångt hemman blifvit öde och arbetskraft saknats i hembygden. Men snart växa nya arbetare upp i de bortflyttades ställe. De hemkomna utvandrarne hemta med sig nyttiga kunskaper, med hvilka de gagna sig hembygd.

I det inre af Vasa län gå landsvägar mest längs vattendragen och leda till någon hamnstad. Hvilka järnvägar finnas i länet?

Vasa län har sju städer. Alla ligga vid kusten, utom en. Alla ligga i Österbotten utom en. Denna ena är Jyväskylä.

Vasa (12000 inv.) ligger vid en grund vik nära Qvarken. Staden är länets hufvudstad och säte för Vasa hofrätt. Många skolor finnas här. Ett stort bomullsmanufakturverk med spinneri, väfveri och färgeri är det förnämsta industriella verket. Dessutom finnas här en ångqvarn, tvålfabrik, tobaksfabriker, svinslagteri och några mindre fabriker. Betydligare är handeln. Vasa aktiebank har här sitt hufvudkontor. Vasa inför från utlandet mycket spannmål, kaffe, socker och stenkol och utför Vasaråg, tjära, boskap, fläsk, smör, lingon och en stor

massa hafre. Staden har en anseelig handelsflotta. Sjöfarten är liflig. De större fartygen stanna i uthamnarne vid *Vasklot* och *Brändö*. Vasa är en vacker stad med trädgårdar vid hvarje gård och breda planterade esplanader. En half mil sydost om staden ligger *Gamla Vasa*. Det var stadens plats till dess den 1852 förstördes genom en eldsvåda. Den flyttades då till sin nuvarande plats och erhöll namnet Nikolaistad. Det nya namnet begagnas dock endast i skrifter till eller från regeringen.

Söder om Vasa finnas två städer.

Kaskö (830 inv.) är en liten fiskarestad på en ö utanför Närpesåns mynning. Hafre utskeppas. Stadens hamn är den bästa i Österbotten.

Kristinestad (2700 inv.) på fastlandet söder om Kaskö är en handelsstad, som utskeppar hafre och andra landtmannavaror.

Norr om Vasa finnas tre städer.

Nykarleby (1100 inv.) är en liten handelsstad vid Lappo å nära mynningen. Här finnes ett seminarium för folkskolelärare.

Jakobstad (2300 inv.) vid en god hamn norr om Nykarleby är en handelsstad med en stor tobaksfabrik och en cikoriefabrik.

Gamla Karleby (2400 inv.) vid en grund vik nordost om Jakobstad är en handelsstad. Dess uthamn, *Ykspila*, ligger vester om staden.

I Satakuntadelen af Vasa län finnes ingen stad.

Jyväskylä (2600 inv.) är beläget vid Jyväsjärvi, som genom ett sund är förenad med Päijänne. Här finnes ett stort seminarium för folkskolornas lärare och lärarinnor samt några andra läroverk. I närheten af staden ligga flere fabriker. Ångbåtstrafiken till Lahtis är liflig.

Folkhögskolor finnas i *Kronoby* och *Laukas*.

I Vasa län hafva talrika drabbningar blifvit utkämpade under

1808 års krig. Slagfälten äro länets förnämsta historiska minnesmärken: *Jutas, Oravais, Lappo, Ruona bro, Salmis, Alavo*. Af *Korsholms* slott vid Gamla Vasa finnes numera nästan ingenting kvar.

8. Uleåborgs län.

Uleåborgs län är det nordligaste länet. Till hvilka län och hvilka länder gränsar det? Större delen af länet är högländ. Endast omkring Bottenviken utbreder sig lågt land. Största delen af länet är slät. Dock finnas flere ojämna trakter. Länets sydöstra del ligger på det backiga Sjölandet. Hvilka berg känner du i denna trakt? Därifrån åt norr ligger det bergiga Kuusamo. Hvilka höjder känner du i den trakten? Från Kuusamo sträcker sig den ojämna Kivalotrakten vesterut tvärs igenom länet. Hvilka berg känner du i Kivalotrakten? Norr om Kivalotrakten resa sig öfver slättlandet många enstaka berg och fjäll. Hvilka äro dig bekanta? Längst i nord-vest och norr är hela marken mycket ojämn af dalar och fjäll i Enontekis och Enare lappmarker. Hvilka fjäll känner du i dessa trakter? Hvilka dalar i Enare Lappmark?

De ojämna trakterna äro rika på insjöar. Hvilka insjösystem känner du i Uleåborgs län? Hvilka sjöar? Den största delen af länet hör till Flodlandet. Här finnas Finlands längsta floder. Hvilka floder känner du i detta län?

Kusten är långgrund och sandig med klitter och obetydlig skärgård. Den uppgrundas hastigt genom landhöjningen.

Jorden är föga bördig. Lera finnes blott invid floderna i kustens närhet. Sand, grus och torf betäcka största delen af länet.

Klimatet är strängt. Sommarn är kortare, vintern längre och kallare än i det öfriga landet. Vid Bottenviken äro våren och

hösten långa, sommarn kylig. I hela länet anställer frosten nästan alla år svåra härjningar.

De nordligaste trakterna tillhöra björkzonen. Huru långt mot söder sträcker den sig? Hvilken växtlighet råder i denna zon? Närmast söder om björkzonen följer tallzonen. Angif dess södra gräns! Hvilken växtlighet råder i tallzonen? I största delen af länet råder granzonen. Beskrif dess växtlighet! Endast länets sydvästra hörn tillhör alzonen.

Uleåborgs län består af tre landskap. Den norra hälften utgör landskapet Lappland. Utmed Torneå och Muonio elfvar ligger den del af det svenska landskapet Vesterbotten, som tillfallit Finland. Resten af länet tillhör Österbotten. Hela länet lyder under Kuopio stift. Länet omfattar nära hälften af Finland, men endast en tiondedel af landets befolkning. Det är så glest bebodt att på två kvadratkilometer komma endast tre invånare. Befolkningen utgöres af qvänner och lappar. Dess förnämsta näringar äro boskapsskötsel, skogshandtering, jagt och fiske. Jordbruk bedrifves ända till Enare lappmark, men lönar sig ej för frostens skull. Kornet är det förnämsta sädesslaget. Brödet blandas ofta äfven under goda år med sådor eller bark. Endast utmed kusten och vid flodernas nedersta lopp är odlingen allmän och landet någorlunda tätt bebyggdt. Qvännerna bygga gärna tillsammans i byar vid flodernas och sjöarnes stränder.

Boskapsskötseln gynnas af de vidsträckta naturliga ängarne. Hvilken äng är mest beryktad för sin storlek? Mest hålles nötboskap, och smöret har i senare tid blifvit en betydande utförsvara äfven i detta nordliga län. I Lappland finnas nästan inga hästar, men både qvännerna och lapparne ega renar.

Uleåborgs län har de vidsträcktaste skogarne i Finland. Hela länet betäcket af en skog, i hvilken mossarne och kärren bilda vida öppna fläckar, ängarne och åkrarne vid elfstränderna obetydliga öppningar. De högre ber-

gen resa sig som öar ur skogshafvet. En stor myckenhet stock afverkas därför och flottas ned utför elfvarne. Dessutom bränna invånarne mycket tjära. Äfven jagten är lönande, ty skogen är här rikare på fågel samt ekorrar och andra pelsdjur än i landets sydligare delar. Björnen förekommer ganska allmänt och järfven är en farlig fiende till renen. Om vintern göra äfven vargarne ofta stor skada åt renhjordarne.

Hafvet, elfvarne och insjöarne äro mycket fiskrika. Hvilken fisk fångas i patorna i elfvarnes forsar?

I slöjder äro qvänerna mindre skickliga. Dock tillverka de utmärkta skidor och pieksor. I Sotkamo beredas fårskinn och i Kalajoki förfärdigas bleckkärl och gjutgods.

Ehuru malmer och nyttiga stenarter finnas i Kuusamo och Lappland, har bergsbruket ringa betydelse i detta län, emedan de stora afstånden och bristen på järnvägar göra forslingen af de tunga varorna allt för dyr. Endast guldvaskningen kring *Kultala* vid Ivalo elf fortgår hvarje sommar.

Äfven industrin är i detta län obetydlig, utom sågindustrin. Vid elfvarnes mynningar finnas många stora ångsågar, hvilka tillverka varor för flere millioner mark om året. I *Kalajoki* finnes en mekanisk verkstad. För öfrigt finnas större fabriker blott i ett par af städerna.

Länet är fattigt på landsvägar. Om sommarn begagnas elfvarne och sjöarne såsom vägar. Befolkningen är mycket skicklig i att styra båtarne utför forsarne och att staka dem uppför de strida vattendragen. Vid *Kajana* äro slussar anlagda förbi tvenne forsar, *Koivukoski* och *Ämmäkoski*. Om vintern slår isen broar öfver kärrren, och då färdas hela karavaner af foror, förspända med renar, till de stora marknaderna i de lappska kyrko-

byarne och i de nordligaste städerna. Hvilken järnväg finnes i länet?

Uleåborgs län har fem städer. Alla ligga vid kusten, utom en. Alla ligga i Österbotten, utom en.

Uleåborg (14000 inv.) vid Uleå elfs mynning är länets hufvudstad. Flere läroverk finnas i staden. Den är norra Finlands förnämsta industri- och handelsstad. Landets största läderfabrik, en mekanisk verkstad, qvarnar och sågverk gifva sysselsättning åt talrika arbetare. Sjöfarten är ganska liflig. Fartygen lasta och lossa i uthamnen *Toppila sund* nordvest om staden. Införseln af spannmål och hudar är anseelig. Tjära och läder utföres i större mängd än från någon annan af landets städer. Dessutom utföres mycket lax, bär och trävaror. Staden ligger vid stranden af den högljudda Merikoski, öfver hvilken en körbro och en järnvägsbro leda norrut. Vid islossningen hotar forsen ofta staden med ödeläggelse. Af det forna slottet *Uleåborg* finnas blott obetydliga ruiner kvar.

Brahestad (3300 inv.) vid en god hamn mellan Siikajoki och Pyhäjoki har haft en betydande handelsflotta och en stor handel. Nu har staden obetydlig rörelse. Här finnes ett handelsinstitut, ett seminarium för folkskolelärarinnor och en anseelig ångqvarn.

Kemi (800 inv.) är en liten handelsstad utanför Kemi elfs mynning. Den inför spannmål och utför mycket trävaror och lax.

Torneå (1400 inv.) ligger på en halfö på vestra sidan af Torneå elf. Staden handlar med spannmål, lax och lapska varor (renkött, renhudar m. m.). Midt emot ligger den svenska staden *Haparanda*, alldeles lika stor som Torneå.

Kajana (1250 inv.) vid Ämmäkoski öster om Uleå träsk är en liten täckt belägen stad med stor vintermarknad. På en holme i forsen stå ruinerna af det gamla fästet *Kajaneborg*.

Folkhögskola finnes i *Limingo*.

Längst i norr bo *lapparne*. Huru många äro de? Hvilka trakter bebo de? Huru se de ut? Hurudana äro de till sinnelaget? Lapparne lifnära sig med renskötsel och fiske. De förmögnare äro *renherdar*. En fattig herde eger blott några hundra renar, en rik eger flere tusen. Om vintern vilja renarne beta i skogen, där blåsten och kölden äro svagare och där snön ligger mindre packad, så att de lättare kunna krafsa sig ned till sin föda. Hvilken föda tycka renarne mest om? Då bo renlapparne nere i skogen. När det långa vintermörkret upphör, begifver renlappen sig på handelsresor till marknaderna. På våren, då snön smälter och kärren tina upp, gå renarne till fjälls för att komma på torrare mark. Då måste lappen flytta efter. Till sommarn gå renarne upp på de högsta blåsigaste tundrorna för att undfly myggen. Så vandra de från tundra till tundra, och lapparne måste flytta efter för att vakta dem med sina kloka hundar och för att mjölka dem. Därför kunna renlapparne ej bo i timmerstugor, utan måste taga sitt hus med sig på vandringen. Renlappens hus är ett tält, som kallas kåta. Endast rika lappar, som hafva många tjenare, bo en del af året i kåtor, byggda af stockar och täckta med näfver och mossa. De sysselsätta sig då med fiske eller med att dricka kaffe, prata och sofva.

Renen gifver sina egare nästan allt hvad de behöfva. Af renens hud göra de sig kläder, af hornen skedar, kammar och andra redskap. Renens kött, mjölk och ost äro deras förnämsta föda. Renen drager dem själfva och

deras lass öfver snöfälten, och för renar och renvaror få de penningar till kaffe, tobak, salt och grannlåter.

De fattiga lapparne, som ej hafva tillräckligt många renar för sitt lifs uppehälle, öfverlemna dem att skötas af renherdar och blifva själfva *fiskarlappar*. De bosätta sig vid en sjö eller en elf i en liten usel timmerstuga. Men där bo de ej hela året. Ty fisket är olika gifvande i olika vatten allt efter årstiden. Därför bygga de sig kåtor af stock på flere ställen och flytta från den ena till den andra. I slutet af vintern begifva de sig till Ishafvets kust för att deltaga i det stora norska torsk-fisket.

Finlands mynt.

1 *mark* = 100 *penni*. Af koppar äro 1-pennis, 5-pennis och 10-pennis slantar präglade. Af silfver äro 25-pennis och 50-pennis samt 1-marks och 2-marks slantar präglade. Tiomarks och tjugumarks mynten äro gjorda af guld.

Ingen är skyldig att i betalning mottaga mera kopparmynt än 2 mark eller mera silfvermynt än 10 mark. Guldmyntet är det enda lagliga betalningsmedlet för större summor. Finlands bank är skyldig att invexla allt koppar och silfvermynt mot guldmynt. Därför säger man att Finland har *guldmyntfot*.

Finlands bank utgifver äfven *sedlar*. Ingen behöfver mottaga sådana i stället för mynt. Men de mottagas dock af alla och användas som mynt, emedan banken när som helst invexlar dem mot den summa i guld eller silfver, som står tryckt på dem.

Finlands väg- och ytmått.

1 *kilometer* (km.) = 1000 meter (m.). 10 kilometer kallas en *metrisk mil*.

Den forna finska *versten* är = 3600 fot eller 1068 meter eller $1\frac{1}{15}$ kilometer.

På hafvet mätes väglängden i *sjömil* eller *knop*. 1 *sjömil* = 1853 meter eller $1\frac{6}{7}$ kilometer.

Land- och vattenytor mäter man med *ar* (a). Ett ar är en kvadrat, hvars sidor äro 10 meter långa. Således är

1 a = 100 kvadratmeter (qm eller □ m). 100 a = 1 hektar (ha). 100 ha = 1 kvadratkilometer (qkm).

Det gamla ytmåttet 1 *tunnland* var = 4938 qm eller 49 $\frac{1}{3}$ ar.

Landets och länens arealer, folkmängd och folktäthet.

Län.	Areal i qkm.	Folkmängd. år 1894.	Folktät- het på 1 qkm.
Nylands	11872	258834	21.8
Åbo och Björneborgs	24171	413351	17.1
Tavastehus	21584	271943	12.6
Viborgs	35041	372015	10.7
S:t Michels	22840	183811	8.0
Kuopio	42730	297120	7.0
Vasa	41711	429445	10.3
Uleåborgs	165641	256730	1.6
Hela landet	365590	2483249	6.8
Med Ladoga	373604		

Några bergs höjd öfver hafvet

i meter.

Halditsjok	1254	Vuokatti	360
Pallastunturi	864	Teiriharju	334
Yllästunturi	760	Pisavuori	270
Saariselkä	723	Pöllömäki	251
Nuorunen	644	Kempinmäki	242
Ounastunturi	640	Honkamäki	240
Sallatunturi	600	Aavasaksa	232
Muotkatunturi	598	Puijo	230
Hammastunturi	560	Ronnimäki	227
Nattastunturi	552	Tiirismaa	223
Peltotunturi	473	Vesämäki	218
Iivaara	465	Hogland	126

Några insjöars höjd öfver hafvet

i meter.

Kilpisjaur	475	Keitele	97
Paanajärvi	215	Näsijärvi	94
Kemi träsk	165	Pielisjärvi	90
Ätsärinselkä	154	Puula	90
Kivijärvi (i Saarijärvi stråten)	127	Porovesi	86
Enare träsk	124	Längelmävesi	83
Pyhäjärvi (i Österb.)	124	Kallavesi	82
Uleå träsk	123	Saimen	79
Lummene	123	Päijänne	79
Keurusselkä	104	Pyhäjärvi (vid Tammerfors)	75
Nilakka	99	Lojosjön	32
Tammelasjöarne	98	Ladoga	18

Läroböcker,

utkomna hos

Söderström & C:o Förlagsaktiebolag.

- Bildatlas öfver växtriket efter det naturliga systemet, med text. Utgifven af *Professor Moritz Willkomm* och *Doktor R. Hult*. Pris inb. 15 mk.
- De viktigaste kulturväxterna af *Professor Fredr. Elfving*. Med 77 afbildn. Pris 5 mk.
- Finlands kärlväxter. Ordnade i naturligt system af *Otto Alcenius*. Pris inb. 5 mk.
- Lärobok i oorganisk kemi. Utgifven af *Allan Aschan*. Pris inb. 3 mk 75 p.
- Menniskokroppens byggnad och helsoläran af *O. A. Forsström*. Pris inb. 85 p.
- Herbariikatalog, uppgjord i anslutning till *Alcenius*. Finlands kärlväxter. Pris 80 p.
- Lärobok i algebra af *Doktor Aug. Ramsay*. Pris inb. 3 mk 75 p.
- Lärobok i elementar-geometri af *Prof. E. Bonsdorff*. Pris inb. 4 mk.
- Lärobok i aritmetik af *Doktor Aug. Ramsay*. Pris jämte facit 2 mk.
- De matematiska uppgifterna för maturitetsproffen vid lärovräken i Finland under åren 1874—1891. Försedda med svar och lösningar af *E. Meinander*. Pris 1 mk.
- Matemaatiset tehtävät. Ylioppilastutkintoa varten vuosina 1874—1895 ynnä Tulemat osoituksia niiden laskemiseen. Pris 1 mk 60 p.
- Lärobok i plan trigonometri af *Doktor Aug. Ramsay*. Pris inb. 1 mk 75 p.
- Lärobok i geometri, för fruntimmersskolor af *Onni Hallstén*. Pris inb. 2 mk 75 p.
- Förberedande geografi af *Elis Lagerblad*. Rikt illustrerad. Pris inb. 1 mk 50 p.
- Allmänna historien i berättelser af *B. Estlander*. Gamla tiden. Pris inb. 3 mk.
- Medeltiden. Pris inb. 3 mk.
- Berättelser ur allmänna historien af *P. Nordmann*. Pris inb. 1 mk. 50 p.
- Lärobok i Finlands historia af *P. Nordmann*. Illustr. Pris inb. 1 mk.
- Finsk elementarbok af *A. H. Kallio*. Del I. Pris inb. 1 mk 75 p.
- „ II. „ „ 2 mk 75 p.
- Supplementhäfte. „ „ 50 p.
- Repetitionskurs i finsk formlära af *A. H. Kallio*. Pris inb. 1 mk 50 p.
- Finska språkets satslära, utg. af *E. N. Setälä*. Pris inb. 2 mk 25 p.
- Öfningsbok till finska satsläran af *V. R. Kockström*. Pris inb. 1 mk 50 p.
- Lärobok i ryska språket af *A. Lilius* och *A. Thillot*. Pris inb. 3 mk.
- Ryska språkets grunder af *E. W. Palander*. Pris inb. 2 mk 75 p.
- Biblisk historia för elementarläroverken af *V. T. Rosenqvist*. Pris inb. 2 mk 25 p.
- Ord och sakförklariugar till *M. Tullius Ciceros* tal *De imperio Cn. Pompeji*. Sammanställda af *O. Grotenfelt*. Pris 1 mk 25 p.
- „ „ „ „ *M. Tullius Ciceros* I och IV tal emot *L. Sergius Catilina*. Sammanställda af *O. Grotenfelt*. Pris 1 mk 25 p.
- M. Tullius Ceceronis orationes selectae* VI, edidit *O. Grotenfelt*. Pris inb. 1 mk 50 p.
- Sångbok utgifven af *K. T. Oljemark* och *U. Stadius*. Pris inb. 1 mk 75 p.

Pris 1 mk 50 pmi.